
**Ιχνηλατώντας
την ανθρώπινη παρουσία
και ζωή
στον χώρο του
Κέντρου Πολιτισμού
Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
από την αρχαιότητα
έως σήμερα**

**Ιχνηλατώντας
την ανθρώπινη παρουσία
και ζωή
στον χώρο του
Κέντρου Πολιτισμού
Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
*από την αρχαιότητα
έως σήμερα***

Επιμέλεια-Συγγραφή κειμένων:

Ειρήνη Γρατσία, Γιώργος Νίνος

Συντονισμός έκδοσης:

Ειρήνη Γρατσία

Σχεδιασμός:

BEND

Εκτύπωση:

Γ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΕ

Εκδότης/Copyright ©:

MONUMENTA

Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία

για την προστασία της φυσικής

και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

Ελλάδας και Κύπρου

www.monumenta.org**Με αποκλειστική δωρεά από το**

Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ)

Αθήνα 2023

ISBN 978-960-99547-8-5

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση
ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου
στο σύνολό του ή τμημάτων του
με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς
τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Περιεχόμενα

Χαιρετισμοί	09
-------------	----

Πρόλογος	14
----------	----

Εισαγωγή	17
----------	----

I. Αρχαιότητα (Προϊστορικοί χρόνοι – 4ος αι. π.Χ.)	19
--	----

Μετασχηματισμός 1

II. Βυζαντινή & Οθωμανική περίοδος	29
------------------------------------	----

III. 1830 – τέλη 19ου αιώνα	33
-----------------------------	----

IV. 1900 – 1922	43
-----------------	----

V. Μεσοπόλεμος (1923 – 1940)	75
------------------------------	----

Μετασχηματισμός 2

VI. 1940 – 2000	117
-----------------	-----

VII. 2001 – Σήμερα	153
--------------------	-----

Μετασχηματισμός 3

Πηγές	194
-------	-----

Βιβλιογραφία	196
--------------	-----

Δικτυογραφία	197
--------------	-----

Κάθε περίπατος στην Αθήνα είναι και ένα ταξίδι στην ιστορία, καθώς οι περισσότερες περιοχές γύρω από το κέντρο της πόλης έχουν το δικό τους στίγμα στο πέρασμα του χρόνου. Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας επιτελεί αυτή ακριβώς την ιστορική ξενάγηση, καλύπτοντας χρονικές περιόδους από την αρχαιότητα έως και σήμερα, αποκαλύπτοντας όχι μόνο τα γνωρίσματα και την τοπογεωγραφική χρήση ενός χώρου αλλά και τις συνήθειες, τα ήθη και τις ανάγκες των εκάστοτε κοινωνιών στο πέρασμα του χρόνου.

Έτσι, λοιπόν, ενώ η έκδοση αφορά μια συγκεκριμένη έκταση γης, στην πραγματικότητα παρουσιάζει την ιστορία ολόκληρης της πόλης και των κατοίκων της. Η πόλη μας σαν ζωντανός οργανισμός βρίσκεται σε διαρκή κίνηση, μεταβάλλεται, εξελίσσεται. Και η συγκεκριμένη έκταση φτάνει τώρα να φιλοξενεί το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), με τις νέες κεντρικές εγκαταστάσεις της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (ΕΒΕ), και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΕΛΣ), καθώς και το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος που αποτελεί τον μεγαλύτερο δημόσιο, μεσογειακό κήπο στον κόσμο. Όλοι μας στο Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) αισθανόμαστε βαθιά συγκίνηση και υπερηφάνεια που ως οραματιστές του ΚΠΙΣΝ, χτίσαμε και παραδώσαμε το έργο αυτό ευρύτερα στην κοινωνία, συμβάλλοντας στη δημιουργία ενός σύγχρονου κεφαλαίου για τον τόπο. Και ευελπιστούμε ότι το ΚΠΙΣΝ θα συνεχίσει για πολλά χρόνια ακόμη να αποτελεί ένα αναπόσπαστο μέρος της καθημερινότητας αλλά και ξεχωριστό προορισμό για όλους, μια σύγχρονη Αγορά που θα βρίσκεται σε συνεχή διάλογο με την ελληνική και διεθνή κοινότητα.

Συχαίρουμε την Ειρήνη Γρατσία, συντονίστρια της MONUMENTA, με την οποία γνωριζόμαστε και συνεργαζόμαστε χρόνια, για την πρόθεσή της να αναδείξει την κοινωνικό-γεωγραφική ιστορία της συγκεκριμένης τοποθεσίας.

Παραφράζοντας τον τίτλο της έκδοσης, θεωρώ ότι, σε δεύτερη ανάγνωση και μέσα από αυτήν την ιχνηλασία, αποκαλύπτονται επίσης οι προοπτικές εξέλιξης αλλά και αναγέννησης ενός τόπου. Και αυτή από μόνη της είναι μια σπουδαία υπόμνηση: η σημασία της προοπτικής, ακόμη περισσότερο δε σε εποχές που αυτή είναι λιγότερο ορατή.

Ανδρέας Δρακόπουλος

Πρόεδρος του Ίδρυματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ)

Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) δημιουργήθηκε από το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) με στόχο να προσελκύσει τους κατοίκους και επισκέπτες της Αθήνας, αναδεικνύοντας σε κάθε του έκφανση τα οφέλη του θεσμού της κοινότητας και των δημόσιων αστικών χώρων για τους πολίτες. Μόλις 4,5 χλμ από το κέντρο της πόλης, η τοποθεσία και ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του ΚΠΙΣΝ εκφράζουν το όνομα της περιοχής που το περιβάλλει, την Καλλιθέα, αποκαθιστώντας την επικοινωνία της με τη θάλασσα.

Το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος, ένα από τα μεγαλύτερα σημεία πρασίνου στην Αθήνα έκτασης 210 στρεμμάτων, ή αλλιώς, ο μεγαλύτερος μεσογειακός κήπος στον κόσμο, έχει συμβάλει ιδιαίτερα στη βελτίωση της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας, καθώς με την κατασκευή του διπλασιάστηκε η αναλογία των τετραγωνικών μέτρων πρασίνου ανά άτομο στην ευρύτερη περιοχή. Παράλληλα, επανασυνδέει τις γειτονικές περιοχές τόσο μέσα από τον σχεδιασμό του, ο οποίος αποτελεί συνέχεια του αστικού τους ιστού, όσο και μέσα από τη λειτουργία και τις ανοιχτές δράσεις του.

Από την έναρξη της λειτουργίας του, το ΚΠΙΣΝ αναδείχθηκε σε τοπόσημο της σύγχρονης Ελλάδας και νέο μητροπολιτικό πόλο έλξης εκδηλώσεων διεθνούς εμβέλειας, συμβάλλοντας στην προβολή της χώρας διεθνώς. Ήδη μέσα στα πρώτα χρόνια των δράσεών του, εκατομμύρια άνθρωποι διαφορετικών ηλικιών ανεξαρτήτως γνωστικού και οικονομικού υποβάθρου, με ή χωρίς αναπηρία, μόνιμοι κάτοικοι ή επισκέπτες της πόλης νιώθουν ότι ανήκουν στο ΚΠΙΣΝ, επαναπροσδιορίζοντας έτσι την έννοια του δημόσιου χώρου και τη σχέση των πολιτών με αυτόν.

Ο τόπος στον οποίο βρισκόμαστε, όπως και οι κοινότητες που μας περιβάλλουν, αποτελούν όχι μόνο καθημερινούς συνομιλητές μας, αλλά και πηγή έμπνευσης για την αποστολή μας. Η σημασία της έρευνας, της καταγραφής και της τεκμηρίωσης της ιστορίας που μας φέρνει στο σήμερα είναι ένα έργο καθοριστικής σημασίας. Η παρούσα έκδοση, έρχεται για να φωτίσει και να αναδείξει τη μακρόχρονη και πλούσια ιστορία του τόπου καθώς επίσης και της μικροϊστορίας των ανθρώπων μέσα από τις αφηγήσεις τους, και αποτελεί έναν πολύτιμο οδηγό για όλους μας.

Η γνώση και η κατανόηση του παρελθόντος μάς δίνει τα εφόδια και την έμπνευση για να στρέψουμε το βλέμμα μας στο μέλλον, ένα μέλλον όπου το ΚΠΙΣΝ θα συνεχίσει να ανταποκρίνεται στον τρόπο με τον οποίο ο κόσμος μας αλλάζει, ενθαρρύνοντας το κοινό μας να διευρύνει καθημερινά τους ορίζοντές του, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Έλλη Ανδριοπούλου

Πρόεδρος και Διευθύνουσα Σύμβουλος
του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

Επισκέφτηκα τον χώρο όπου βρίσκεται σήμερα το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) για πρώτη φορά το 2013. Μου ήταν αδύνατο τότε να φανταστώ ότι λίγα χρόνια αργότερα θα έσφυζε από ζωή, από γυναίκες και άντρες όλων των ηλικιών, που έρχονται εδώ για να περπατήσουν, να αθληθούν, να ακούσουν μουσική, και ό,τι άλλο τραβάει η ψυχή τους. Θα μου συγχωρεθεί να προσθέσω ότι η συναισθηματική μου προτίμηση στρέφεται σε εκείνους που σκυμμένοι πάνω σε ένα βιβλίο, στα αναγνωστήρια της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (ΕΒΕ), πασχίζουν να μάθουν τον εαυτό τους και τον κόσμο. Ακόμη πιο δύσκολο όμως είναι να φανταστούν οι σημερινοί επισκέπτες ποια ήταν η ζωή (και ο θάνατος) των ανθρώπων στην ίδια τούτη περιοχή πριν από αυτούς. Χάρη στη μόνιμη έκθεση που φιλοξενείται στο ισόγειο της ΕΒΕ και χάρη στο ανά χειρας βιβλίο μπορούν τώρα να πάρουν μια μικρή ιδέα. Η ομορφάσχημη σημερινή Αθήνα, η ευρωπαϊκή πρωτεύουσα με την πιο μακρά ιστορία, μας προσφέρει αφειδώλευτα τη συγκίνηση να βρίσκουμε ίχνη της ζωής που έζησαν οι άνθρωποι στα ίδια αυτά μέρη, εκατοντάδες ή και χιλιάδες χρόνια πριν, αρκεί να κοιταχτούμε λίγο και να μην τρέχουμε παλαβωμένοι.

Το σημαντικότερο ίχνος της προηγούμενης ζωής είναι το νεκροταφείο που υπήρχε εδώ, για τετρακόσια ολόκληρα χρόνια, από τον 8ο έως τον 4ο αιώνα π.Χ., με χιλιάδες τάφους, όπου έχουν ταφεί άντρες, γυναίκες, παιδιά και άλογα. Συγκλονιστικά μοναδικό γνώρισμά του οι ταφές των βιαιοθανάτων, και ανάμεσά τους εκείνων που εκτελέστηκαν με αποτυμπανισμό (ήταν ο αντίστοιχος προς τη ρωμαϊκή σταύρωση τρόπος εκτέλεσης θανατικής ποινής στην αρχαία Αθήνα). Όταν θα ολοκληρωθεί η ανασκαφή της Νεκρόπολης και χτιστεί το μουσείο, το ΚΠΙΣΝ δεν θα αποκτήσει απλώς έναν ακόμη λόγο, με τεράστια μάλιστα διεθνή σημασία, για να το επισκεφτεί κανείς, αλλά και ένα μεγάλο σχολείο που θα μας υπενθυμίζει ότι όλα είναι ανάμεικτα σε τούτον τον κόσμο, το κάλλος και η φρίκη, η ζωή και ο θάνατος.

Η αρχαιολογική ανακάλυψη της Νεκρόπολης έγινε στις αρχές του 20ού αιώνα, όταν η λεωφόρος Συγγρού που οδηγεί σήμερα στο ΚΠΙΣΝ ήταν ένας εξοχικός χωματόδρομος, με δένδροστοιχίες από πυκνόφυλλες πιπεριές· ασφαλτοστρώθηκε το 1925–26 και έγινε σύμβολο ενός νέου ύψους ζωής, μιας δυναμικής νέας εποχής, όπως έγραψε ο Γιώργος Θεοτοκάς στο *Ελεύθερο πνεύμα* (1929), εξού και ο Σεφέρης του αφιέρωσε το ποίημα «Λεωφόρος Συγγρού, 1930».

Η μεγάλη μεταμόρφωση της περιοχής έγινε την ίδια εποχή με τον Ιππόδρομο. Πολλοί χάρηκαν και θρήνησαν (τις χαμένες περιουσίες) στις κερκίδες του. Οι άνθρωποι της γενιάς μου έχουν και ένα πρόσθετο, θλιβερό λόγο να τον θυμούνται: εδώ μεταφέρθηκαν και βασανίστηκαν την 21η Απριλίου 1967 εκατοντάδες άνθρωποι, άντρες και γυναίκες, ανάμεσά τους και ο ποιητής Γιάννης Ρίτσος, εδώ δολοφονήθηκε στις 25 Απριλίου από χουντικό αξιωματικό ο Παναγιώτης Ελής. Θα έπρεπε στον χώρο που διαδέχτηκε τον Ιππόδρομο να υπήρχε ένα ίχνος με το όνομά του.

Για τη μόνιμη έκθεση και το βιβλίο εργάστηκαν πολλοί άνθρωποι. Δεν τους γνωρίζω όλους. Συνεργάστηκα κυρίως με την Ειρήνη Γρατοσία και έζησα από κοντά το πάθος και τη γνώση της. Ας μου επιτραπεί να απευθύνω τις ευχαριστίες μου στο πρόσωπό της για αυτό το συλλογικό κατόρθωμα.

Σταύρος Ζουμπουλάκης

Πρόεδρος του Εφορευτικού Συμβουλίου
της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος

Η καταγραφή, η μελέτη και η γνώση της ιστορίας αποτελούν δομικά στοιχεία για την εξέλιξη του ανθρώπου και του κοινωνικού συνόλου. Σε ό,τι αφορά την τέχνη, η γνώση του παρελθόντος αποτελεί προϋπόθεση για την καλλιτεχνική δημιουργία. Ταυτόχρονα, στον αστικό πολιτισμό, η καταγραφή του μετασχηματισμού ενός τοποσήμου αλλά και της ανθρώπινης δραστηριότητας αποτελούν εφόδιο για το παρόν και θεμέλιο λίθο για το μέλλον.

Η ιστορία του χώρου πάνω στον οποίο δημιουργήθηκε το νέο σπίτι της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΕΛΣ) και το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) στο σύνολό του ξεκινάει από την αρχαιότητα και φθάνει έως τις μέρες μας.

Σε συνέχεια της σημαντικής μόνιμης έκθεσης «Ικνηλατώντας την ανθρώπινη παρουσία και ζωή», που αποκαλύπτει πολύτιμες πληροφορίες για τον χώρο του ΚΠΙΣΝ μέσα από αρχαιολογικά ευρήματα, αρχεία και προφορικές μαρτυρίες, έρχεται η παρούσα έκδοση, η οποία αποτελεί ένα σημαντικό ιστορικό ντοκουμέντο. Μέσα από το φωτογραφικό υλικό της έκδοσης ο αναγνώστης θα ταξιδέψει σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους, θα γνωρίσει τις μεταμορφώσεις του τόπου, αλλά και την ανθρώπινη παρουσία και δραστηριότητα που συνδέεται με αυτόν.

Για την εξαιρετική αυτή έκδοση, αλλά και για τη μόνιμη έκθεση στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, θα ήθελα να εξάρω τη σημαντικότερη εργασία της MONUMENTA, η οποία έχει ως σκοπό τη διάσωση των ιστορικών κτηρίων, των αρχείων και των προφορικών μαρτυριών.

Γιώργος Κουμεντάκης
Καλλιτεχνικός Διευθυντής
της Εθνικής Λυρικής Σκηνής

Η κατασκευή του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) έδωσε την ευκαιρία στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων να πραγματοποιήσει μεγάλης κλίμακας σωστικές ανασκαφές (2012-2022), ώστε να αποκαλυφθεί ένα μέρος του παράλιου νεκροταφείου σε 11 στρέμματα αττικής γης. Η ανασκαφή απέδωσε 1961 ταφές που χρονολογούνται σε όλο το εύρος χρήσης του νεκροταφείου αν και ο πιο πλούσιος και ενδιαφέρον ιστορικά ορίζοντας είναι αυτός του 7ου και του 6ου π.Χ. αιώνα.

Πρόκειται στην πλειονότητά τους για απλές εναποθέσεις του σώματος των νεκρών ενηλίκων σε ορύγματα στην αμμώδη παραλία και ενταφιασμούς βρεφών και μικρών παιδιών εντός πήλινων αγγείων (εγχυτρισμοί). Ακολουθούν σε μικρότερα ποσοστά όλοι οι γνωστοί από τα αρχαία νεκροταφεία τύποι τάφων (κιβωπιόσχημοι, λάρνακες, δευτερογενείς καύσεις σε αγγεία) αλλά και οι ιδιαίτερα επιμελημένες κατασκευές νεκρικών πυρών για την καύση των νεκρών.

Παρότι το νεκροταφείο του Φαλήρου προσφέρει μια εικόνα γνωστή από τις δημοσιεύσεις παράλιων νεκροταφείων της αρχαιότητας, παρουσιάζει μολαταύτα κάποιες ιδιαιτερότητες. Η πρώτη αφορά στον μεγάλο αριθμό (17) επιμελημένων ταφών νεαρών, αρσενικών επί το πλείστον, αλόγων σε τιμητική για τα υποζύγια στάση. Η δεύτερη, την ταφή παιδιού σε ξύλινο φέρετρο που αρχικά κατασκευάστηκε και χρησίμευσε ως λιμναία λέμβος. Η τρίτη ιδιαιτερότητα αφορά στη μεγάλη ποσόστωση ταφών ανθρώπων που υπέστησαν βασανιστήρια προτού θανατωθούν. Την αποτρόπαιη αυτή εικόνα συμπληρώνουν οι ομαδικές ταφές ανθρώπων που σύρθηκαν δέσμιοι στον χώρο και εκτελέστηκαν ή τάφηκαν εκεί μετά από την ομαδική τους εκτέλεση.

Τα νεκροταφεία, τόσο στην αρχαιότητα όσο και μέχρι τις μέρες μας, είναι τα σκοτεινά νερά της Στυγός στην επιφάνεια των οποίων καθρεπτίζονται οι πρόδηλες όσο και αθέατες πλευρές της κοινωνίας που τα δημιουργεί και τα διαχειρίζεται. Το νεκροταφείο στο Δέλτα του Φαλήρου δεν αποτελεί εξαίρεση. Οι σχεδόν 2.000 ταφές που έχουν ανασκαφεί, αφηγούνται τον βίο των ανθρώπων της πόλης, τις συνθήκες ζωής, την πενία ή τον πλούτο της περιόδου κατά την οποία έζησαν. Η κάθε αφήγηση συνθέτει το μωσαϊκό της κοινωνίας τους, την εξέλιξή της μέσα σε τέσσερεις ιδιαίτερα σημαίνοντες αιώνες που δημιούργησαν μία εξέχουσα στιγμή στην Ιστορία της ανθρωπότητας, αυτήν της δημοκρατικής Αθήνας. Οι φωτεινές όσο και οι σκοτεινές πλευρές της είναι η αδιάψευστη μαρτυρία της ταυτότητας του κλεινού άστεως του 5ου π.Χ. αιώνα.

Δρ. Στέλλα Χρυσουλάκη
Γενική Διευθύντρια του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου
Διευθύντρια της Ανασκαφής της Νεκρόπολης Φαλήρου

Ο χώρος του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), στο Δέλτα Φαλήρου, έχει μια μακρά και ενδιαφέρουσα ιστορία. Εκεί, κατά την αρχαιότητα (8ος-4ος αιώνας π.Χ.) διαμορφώθηκε το μεγαλύτερο νεκροταφείο της Αθήνας, τον 20ό αιώνα εγκαταστάθηκε ο πρώτος Ιππόδρομος της Ελλάδας και από το 2016 λειτουργεί το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), το οποίο περιλαμβάνει τις εγκαταστάσεις της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (ΕΒΕ) και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΕΛΣ), καθώς και το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος.

Η ιχνηλάτηση του μετασχηματισμού ενός τόπου και της ανθρώπινης δραστηριότητας που συνδέεται με αυτόν είναι εξαιρετικά γοητευτική και η τεκμηρίωσή τους αποτελεί διαρκή στόχο. Τα αρχαιολογικά κατάλοιπα, τα αρχεία και οι προφορικές μαρτυρίες αποκάλυψαν πολύτιμες πληροφορίες για τον χώρο του ΚΠΙΣΝ και την ευρύτερη περιοχή του Δέλτα Φαλήρου συμπεριλαμβανομένων των περιοχών του Παλαιού Φαλήρου και της Καλλιθέας. Δημιούργησαν το έναυσμα για τη διοργάνωση της μόνιμης έκθεσης «Ιχνηλατώντας την ανθρώπινη παρουσία και ζωή», που παρουσιάζεται στο ισόγειο της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος.

Ως συμπλήρωμα της έκθεσης αλλά και ως πληρέστερο βοήθημα για την ιχνηλάτηση που προτείνουμε δημιουργήθηκε το παρόν βιβλίο, το οποίο παρουσιάζει τη διαχρονική ιστορία του χώρου, αλλά και της ευρύτερης περιοχής μέσα από πλούσιο φωτογραφικό και αρχαιολογικό υλικό. Ο αναγνώστης του θα ταξιδέψει σε διαφορετικές εποχές και θα γνωρίσει τις πολλαπλές μορφές του τόπου, αλλά και μερικούς από τους ανθρώπους που τον διαμόρφωσαν και τον βίωσαν.

Η διοργάνωση της έκθεσης και η έκδοση του βιβλίου εντάσσονται στο πλαίσιο του προγράμματος «Καταγραφή, συντήρηση και ψηφιοποίηση του Αρχείου της εταιρίας *Εργοληπτική Α.Ε.*», το οποίο υλοποιήθηκε από τη MONUMENTA σε συνεργασία με την ΕΒΕ και με δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ). Για τη MONUMENTA, που αποσκοπεί στη διάσωση των ιστορικών κτηρίων, των αρχείων και των προφορικών μαρτυριών, η πραγμάτωση των παραπάνω συμβάλλει στην ευόδωση των στόχων της.

Η παρούσα έκδοση πραγματοποιήθηκε χάρη στη δωρεά του ΙΣΝ και το προσωπικό ενδιαφέρον του προέδρου του κ. Ανδρέα Δρακόπουλου, τον οποίο ευχαριστούμε θερμά. Ευχαριστίες οφείλουμε επίσης στον κ. Σταύρο Ζουμπουλάκη, πρόεδρο του Εφορευτικού Συμβουλίου της ΕΒΕ, ο οποίος έδωσε και τον τίτλο της έκθεσης, στην κ. Εύη Στεφανή, υπεύθυνη του Γραφείου Διεύθυνσης της ΕΒΕ, καθώς και στον κ. Βασίλη Κασκαρέλη, σύμβουλο του ΔΣ του ΙΣΝ, στην κ. Αλέξια Βασιλικού, μέλος του Τμήματος Επικοινωνίας του ΙΣΝ, στην κ. Βασιλική Δερπανοπούλου, μέλος της Διεύθυνσης Δωρεών του ΙΣΝ, στον κ. Βασίλη Λούρα, διευθυντή προβολής, επικοινωνίας, Τύπου και ΜΜΕ της ΕΛΣ και στην κ. Αθηνά Μπαλοπούλου, διευθύντρια Marketing & Επικοινωνίας του ΚΠΙΣΝ. Για τη συνεισφορά της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων και την παροχή φωτογραφικού και σχεδιαστικού υλικού ευχαριστούμε ιδιαίτερα την Δρ. Στέλλα Χρυσουλάκη, γενική διευθύντρια του Αρχαιολογικού Μουσείου Ηρακλείου και διευθύντρια της Ανασκαφής της Νεκρόπολης Φαλήρου και τον αρχαιολόγο κ. Γιάννη Παππά. Επίσης, ευχαριστούμε την Δρ. Αναστασία Λερίου, υπεύθυνη Εκδόσεων ΝΚ Συμβουλευτική Αλέξανδρος για τις παλιές φωτογραφίες.

Ανεκτίμητη ήταν η συνεργασία με τη δημιουργική ομάδα της έκθεσης, την κ. Μάρλεν Μούλιου, μουσειολόγο, τον κ. Σπύρο Νάσαινα, αρχιτέκτονα/μουσειογράφο και την κ. Ακριβή Αναγνωστάκη, αρχιτέκτονα/γραφίστρια.

Τέλος, για τις πολύτιμες πληροφορίες που αντλήσαμε από τις προφορικές τους μαρτυρίες και τα τεκμήρια που μας πρόσφεραν ευχαριστούμε τους τζόκεϊ και προπονητές κ.κ. Λευτέρη Σιατούνη, Ηλία Σιατούνη, Τάκη Ιωακείμιδη και τη σύζυγό του κ. Νατάσα Ιωακείμιδη, καθώς επίσης τον κ. Λευτέρη Η. Σιατούνη, τον κ. Χρήστο Μποσμή, κάτοικο Τζιτζιφιών και τον κ. Παναγιώτη Κεφάλια, ο οποίος εργάστηκε για ένα διάστημα στον Ιππόδρομο.

Θα ήταν μεγάλη παράλειψη αν δεν γινόταν αναφορά σε δύο ανθρώπους με ενεργή συνεισφορά στο εγχείρημα που δυστυχώς έφυγαν πρόωρα από κοντά μας, στον διευθυντή της ΕΒΕ Φίλιππο Τσιμπόγλου που αγκάλιασε την ιδέα της έκθεσης και συνέβαλε από την πλευρά του στην πραγματοποίησή της και στον συλλέκτη Γιάννη Λάμπρου που διέσωσε το Αρχείο της Εργοληπτικής και συνέλαβε πρώτος την ιδέα της έκθεσης για την ιστορία του χώρου του ΚΠΙΣΝ.

Ειρήνη Γρατσιά – Γιώργος Νίνος

Το βιβλίο ιχνηλατεί την ανθρώπινη παρουσία και ζωή στον χώρο του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) και στην ευρύτερη περιοχή, που περιλαμβάνει τις Τζιτζιφιές, την Καλλιθέα και το Παλαιό Φάληρο. Οι βιβλιογραφικές πηγές, οι προφορικές μαρτυρίες και κυρίως το αρχαιακό υλικό αποτελούν αρωγούς στην προσπάθεια αυτή. Η παρούσα έκδοση συνιστά μια εικονογράφηση της ιστορίας και των μετασχηματισμών του τόπου του ΚΠΙΣΝ.

Μεγάλο τμήμα του εσοπτικού υλικού, που αφορά τον 20ό αιώνα, προέρχεται από το αρχείο της εταιρίας του Μεσοπολέμου «Εργοληπτική Α.Ε.» που κατασκεύασε τον Ιππόδρομο και από τη συλλογή τεκμηρίων του αείμνηστου συλλέκτη Γιάννη Λάμπρου με θέμα τις ιπποδρομίες και τις περιοχές γύρω από το ΚΠΙΣΝ. Η ανάδειξη του σπάνιου και πολύτιμου αυτού αρχαιακού υλικού εμπλουτίζεται από τις μαρτυρίες και τα ενθύμια των ανθρώπων, κυρίως αναβατών-προπονητών-σταβλιτών, οι οποίοι εργάστηκαν στον Ιππόδρομο στη μεταπολεμική περίοδο. Οι μνήμες τους ανέδειξαν την εικόνα μιας ολόκληρης εποχής.

Με το βιβλίο ανά χείρας και επισκεπτόμενοι τον χώρο του ΚΠΙΣΝ, καθώς και την έκθεση «Ιχνηλατώντας την ανθρώπινη παρουσία και ζωή», μπορούμε να ταξιδέψουμε στον χρόνο και να γνωρίσουμε τις διαφορετικές μορφές που πήρε ο τόπος. Και το πιο συναρπαστικό, μπορούμε να νιώσουμε, κοιτώντας τα κτήρια της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, της Εθνικής Λυρικής Σκηνής και το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος, το σήμερα δηλαδή του χώρου, ότι αποτελούμε κομμάτι της ιστορίας του!

Αρχαιότητα
(Προϊστορικοί χρόνοι - 4ος αι. π.Χ.)

I. Αρχαιότητα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 1

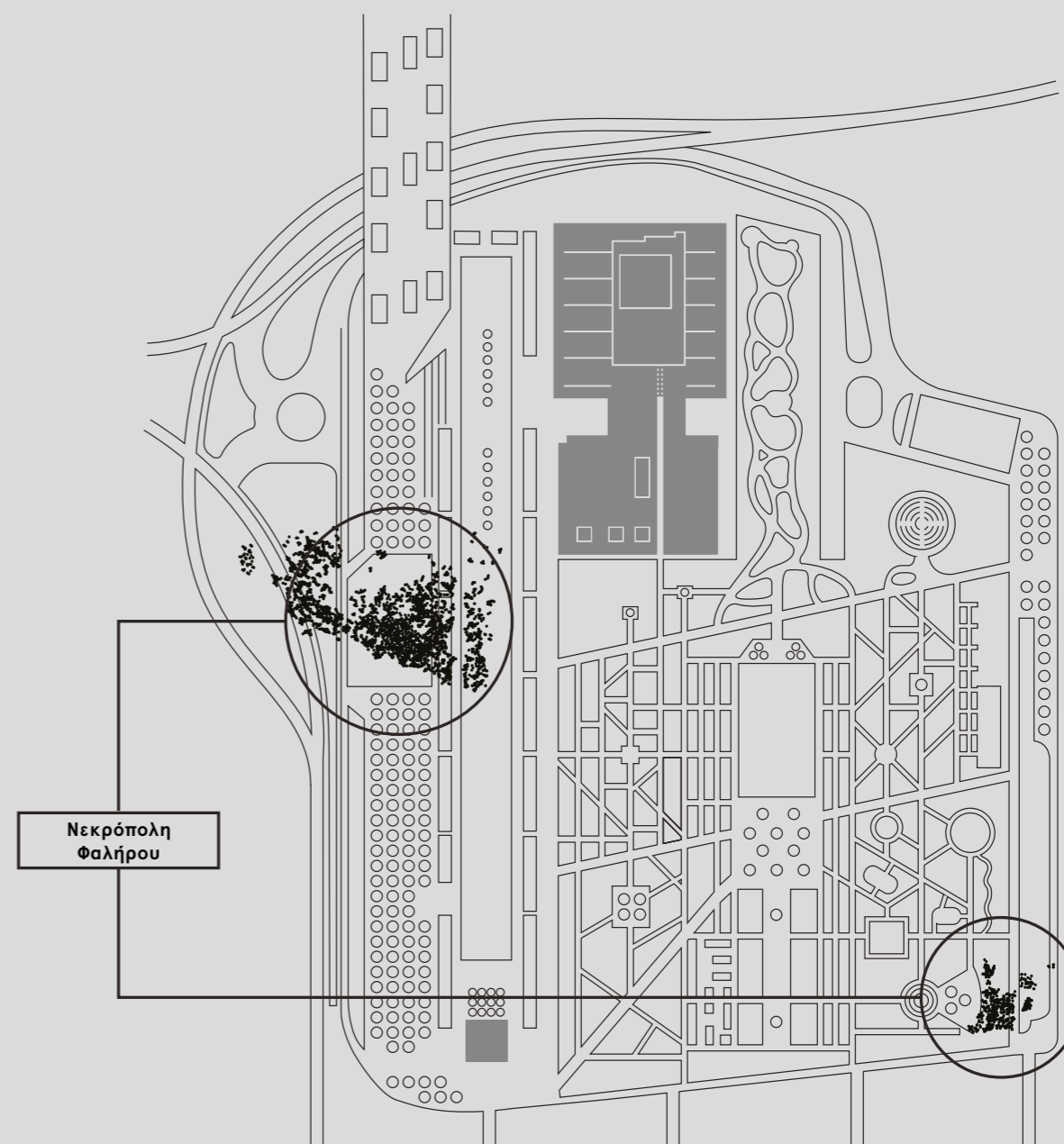
Ο Φαληρικός Όρμος αποτελεί το κύριο λιμάνι της Αθήνας από τους προϊστορικούς χρόνους έως τον 5ο αιώνα π.Χ. και συνεχίζει να χρησιμοποιείται μέχρι τη νεότερη εποχή. Η σύνδεση του λιμανιού με την πόλη εξυπηρετείται από τη Φαληρική Οδό.

[↑] Τοπογραφικό διάγραμμα του Φαληρικού Όρμου και της ευρύτερης περιοχής. Σημειώνεται η Φαληρική Οδός.

[→] Κάτοψη του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος όπου σημειώνονται οι ανεσκαμμένοι τάφοι. ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων. επιμέλεια: Σ. Χρυσουλάκη

Η ιστορία του Δέλτα Φαλήρου, της ανατολικής περιοχής του Φαληρικού Όρμου ξεκινά από τα αρχαία χρόνια, ως μια μεγάλη αμμουδιά γεμάτη αμμοθίνες. Εκεί, όπου η κατοίκηση και η καλλιέργεια ήταν αδύνατες λόγω της ακαταλληλότητας του εδάφους δημιουργείται το μεγαλύτερο νεκροταφείο της Αθήνας, που λειτουργεί από τον 8ο έως τον 4ο αιώνα π.Χ., και καταλαμβάνει έκταση μεγαλύτερη από 3.000 τ.μ.

Ι. Αρχαιότητα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 1

Μέχρι σήμερα, οι ανασκαφές αν και έχουν περιοριστεί σε μικρό τμήμα του νεκροταφείου έχουν αποκαλύψει σχεδόν δύο χιλιάδες τάφους, που περιλαμβάνουν πολλές ταφές ενηλίκων, νεογέννητων και παιδιών, ταφές αλόγων, αλλά και πολλές ταφές καταδικασμένων σε βίαιο θάνατο. Η τυπολογία των ταφών περιλαμβάνει λακκοειδείς και κιβωτιόσχημους τάφους, ταφές σε πήλινα αγγεία, σε μικρές λάρνακες και ταφικές πυρές.

[↑] Ταφικά αγγεία από τη Νεκρόπολη του Φαλήρου.
ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων.
επιμέλεια: Σ. Χρυσουλάκη

[↑] Ειδώλιο ίππου με αναβάτη.
Είχε τοποθετηθεί σε ταφή μικρού παιδιού.
ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων.
φωτογράφος: Γ. Ασβεστάς

I. Αρχαιότητα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 1

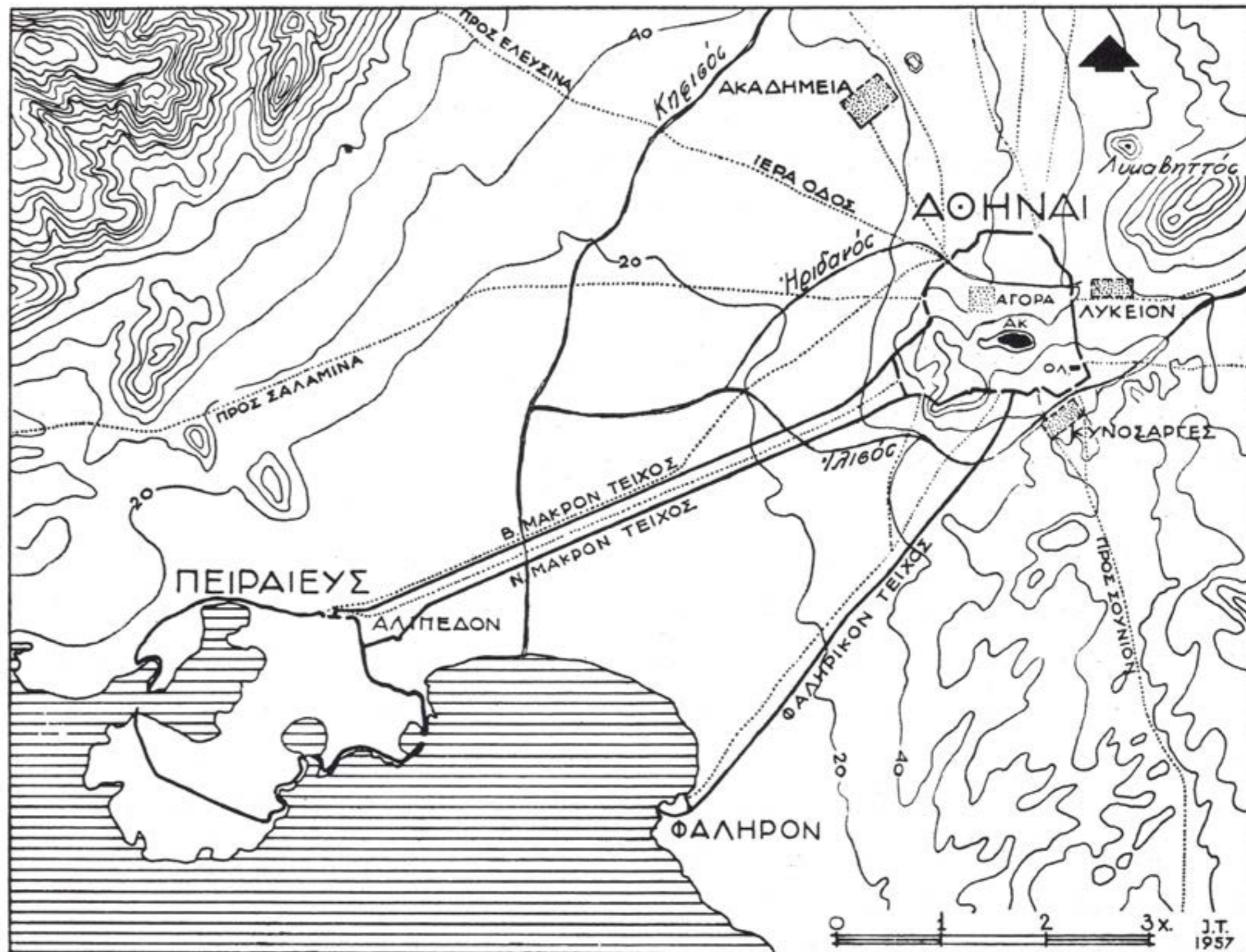
[↑] Ομαδική ταφή τεσσάρων ανδρών δεμένων πισθάγκωνα.
ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων.
φωτογράφος: Γ. Ασβεστάς

Στη νεκρόπολη βρέθηκαν ταφές αλόγων, ιδιαίτερα φροντισμένες.
Κατά τους αρχαιολόγους ανήκαν σε ιππείς ή είχαν προσφερθεί ως
δώρα στους θεούς του Κάτω Κόσμου.

[↑] Ταφή ιπποειδούς στη Νεκρόπολη του Φαλήρου.
ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων.
φωτογράφος: Γ. Ασβεστάς

Στα μέσα του 5ου αιώνα (459-456 π.Χ.) κτίζεται το Φαληρικό Τείχος, το νότιο σκέλος των Μακρών Τειχών, για να προστατεύει από τα ανατολικά την πεδιάδα που εκτείνεται από την Αθήνα μέχρι τη Φαληρική Ακτή.

[→] Τα Μακρά Τείχη, που συνδέουν την πόλη των Αθηνών με τα λιμάνια του Πειραιά και του Φαλήρου.
 Τραυλός, Ι. 1993. Πολεοδομική εξέλιξις των Αθηνών, 49.

II. Βυζαντινή & Οθωμανική περίοδος

Κατά τη Βυζαντινή και την Οθωμανική περίοδο εξακολουθεί να χρησιμοποιείται το λιμάνι του Φαλήρου καθώς αποτελεί την εγγύτερη θαλάσσια πύλη της Αθήνας, ενώ η γύρω περιοχή φαίνεται πως παραμένει εξαιρετικά αραιοκατοικημένη.

Μοναδικό κατάλοιπο της Μεταβυζαντινής περιόδου, που μαρτυρείται από τον 17ο αιώνα, αποτελεί ο ναός του Αγίου Γεωργίου στη θέση «Τρεις Πύργοι».

Στην ίδια θέση, τον Απρίλιο του 1827, στη μάχη του Φαλήρου, οι Έλληνες γνωρίζουν δεινή ήττα από τους Τούρκους.

Ο ναός του Αγίου Γεωργίου.

[↑] Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[←] Φωτογράφος: J. Vanderpool

III.

1830 - τέλη 19ου αιώνα

III. 1830-τέλη 19ου αιώνα

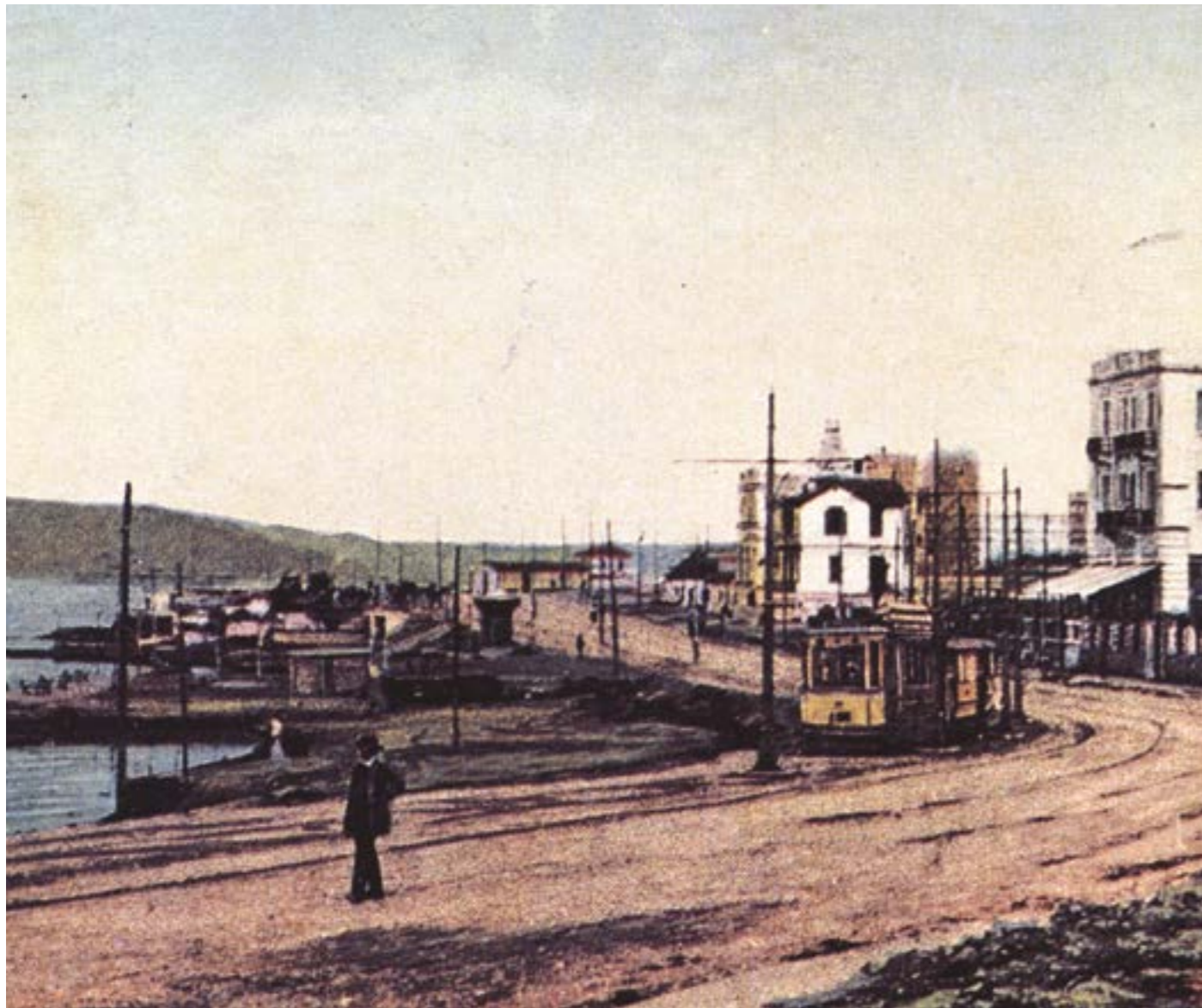
Στα τέλη του 19ου αιώνα οι εκτάσεις του Φαλήρου χρησιμοποιούνται κυρίως ως βοσκοτόπια, ενώ οι ελώδεις περιοχές στις Τζιτζιφιές αποτελούν δημοφιλή κυνηγότοπο άγριων πουλιών.

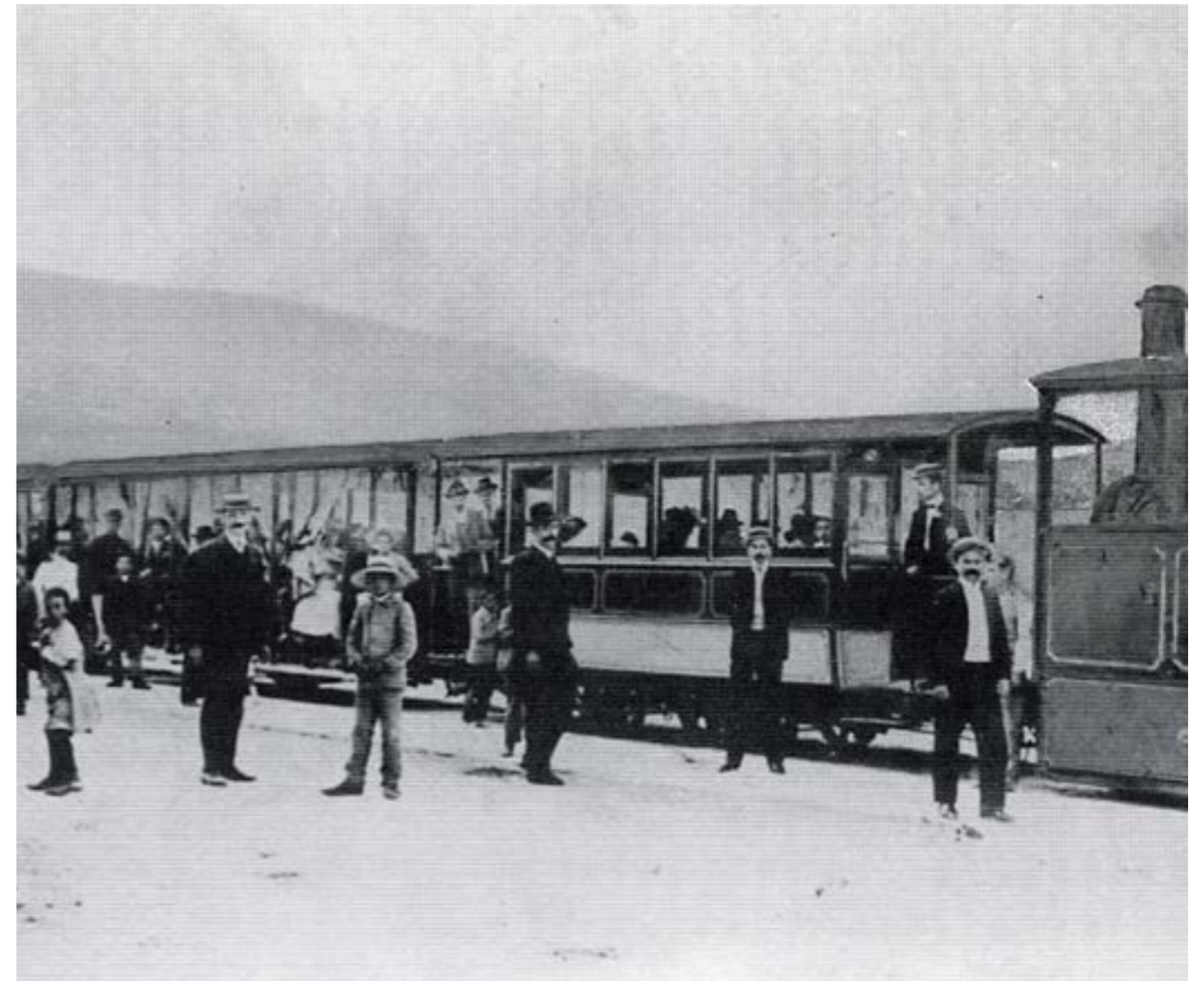
[→] Η ελώδης περιοχή του Δέλτα
Φαλήρου, Καρδαμάτης, Ι. Π. 1927.
Αι Αθήναι Ελονοσόπληκτοι (Αθήνα), 153.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Η ακτή του Φαλήρου αποτελεί πόλο έλξης των Αθηναίων εκδρομικών εξαιτίας της φυσικής ομορφιάς και των θαλάσσιων λουτρών. Η παράκτια περιοχή στο Δέλτα Φαλήρου είναι γνωστή ως Ξηροτάγαρος, από το όνομα της οικογένειας Ξηροτάγαρου, η οποία κατέχει μεγάλες εκτάσεις. Οι αδελφοί Ξηροτάγαροι, Σπύρος και Χρήστος, διατηρούν πανδοχείο στη Φαληρική Ακτή, κοντά στον ναό του Αγίου Γεωργίου.

Το 1887 εγκαινιάζεται η γραμμή, ατμοκίνητου αρχικά, τραμ που συνδέει την Αθήνα με το Φάληρο και έγινε γνωστή με την προσωνυμία «Κωλοσούρτης». Η συμβολή του τραμ στην ανάπτυξη της περιοχής υπήρξε καθοριστική.

[†] Ο ατμοτροχιόδρομος σε επιχρωματισμένο επιστολικό δελτάριο. Λερίου, Αν. 2017. Παλαιό Φάληρο, 51.

[†] Ο ατμοτροχιόδρομος σε μία στάση στο Νέο Φάληρο. Μπίρης, Κ. 1996. Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20ον αιώνα, 252.

Στα τέλη του 19ου αιώνα κτίζονται οι πρώτες εξοχικές επαύλεις, καθώς η παραλία του Φαλήρου μετατρέπεται σε θερινό θέρετρο. Ενδεικτικά αναφέρονται η έπαυλη Δεσποζίτου ή βίλα Κουλούρα, οι επαύλεις Συγγρού, Φιξ, Γερουλάνου, Σερδάρη, Γαζή, Αποστολόπουλου, Χατζηλιάκου, Θεοδωρίδου και Χαλκοκονδύλη. Την ίδια περίοδο κτίζονται στην Καλλιθέα οι πρώτες κατοικίες, όπως οι οικίες των Λάσκαρη Λασκαρίδη και Γεωργίου Φιλάρετου.

Η έπαυλη Κουλούρα ή Δεσποζίτου, όπως ονομαζόταν ο αρχικός της ιδιοκτήτης Σπυρίδων Δεσπόζιτος, κτίζεται στα τέλη του 19ου αιώνα. Είναι κτισμένη από λαξευτή λιθοδομή με μορφολογικά χαρακτηριστικά νεογοθτικής αρχιτεκτονικής (οξυκόρυφα τοξωτά ανοίγματα, επάλξεις στην απόληξη των τοίχων κ.ά.). Η πρόσοψη πλαισιώνεται από δύο διώροφους οκταγωνικούς πύργους σε συμμετρική διάταξη, ενώ η είσοδος στον άξονα του υπερυψωμένου ισογείου είναι προσβάσιμη μέσω διπλής κλίμακας με συμμετρικά σκέλη.

[↑] Η έπαυλη Συγγρού, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[→] Η έπαυλη Κουλούρα, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[↑] Έπαυλη στη συμβολή των οδών Αιόλου και Αλκυόνης, 2023. Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[←] Οικία στην οδό Ναϊάδων, 2023. Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[→] Η οικία Λασκαρίδη, στη συμβολή των οδών Λασκαρίδη και Φιλαρέτου, 2023. Φωτογράφος: J. Vanderpool

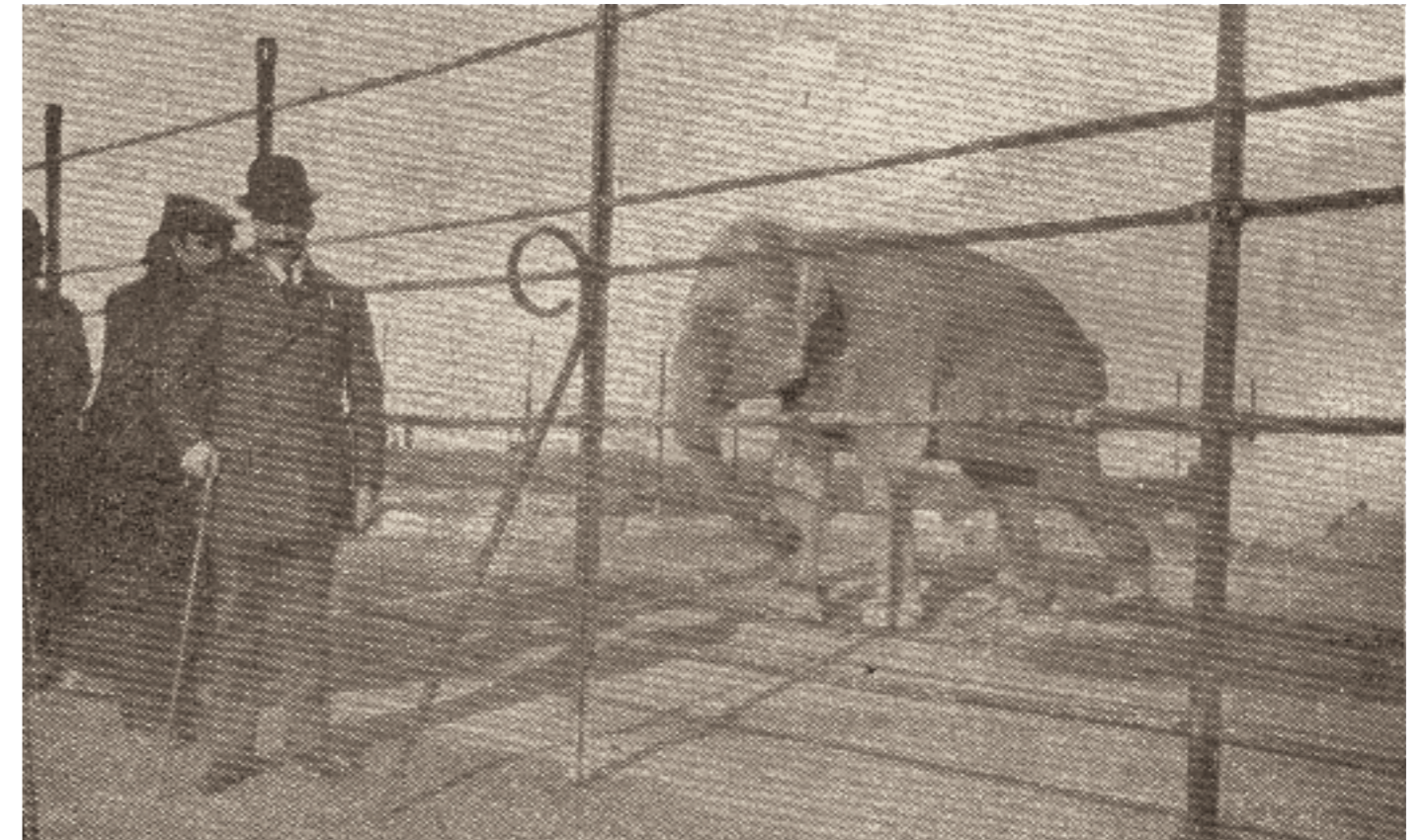
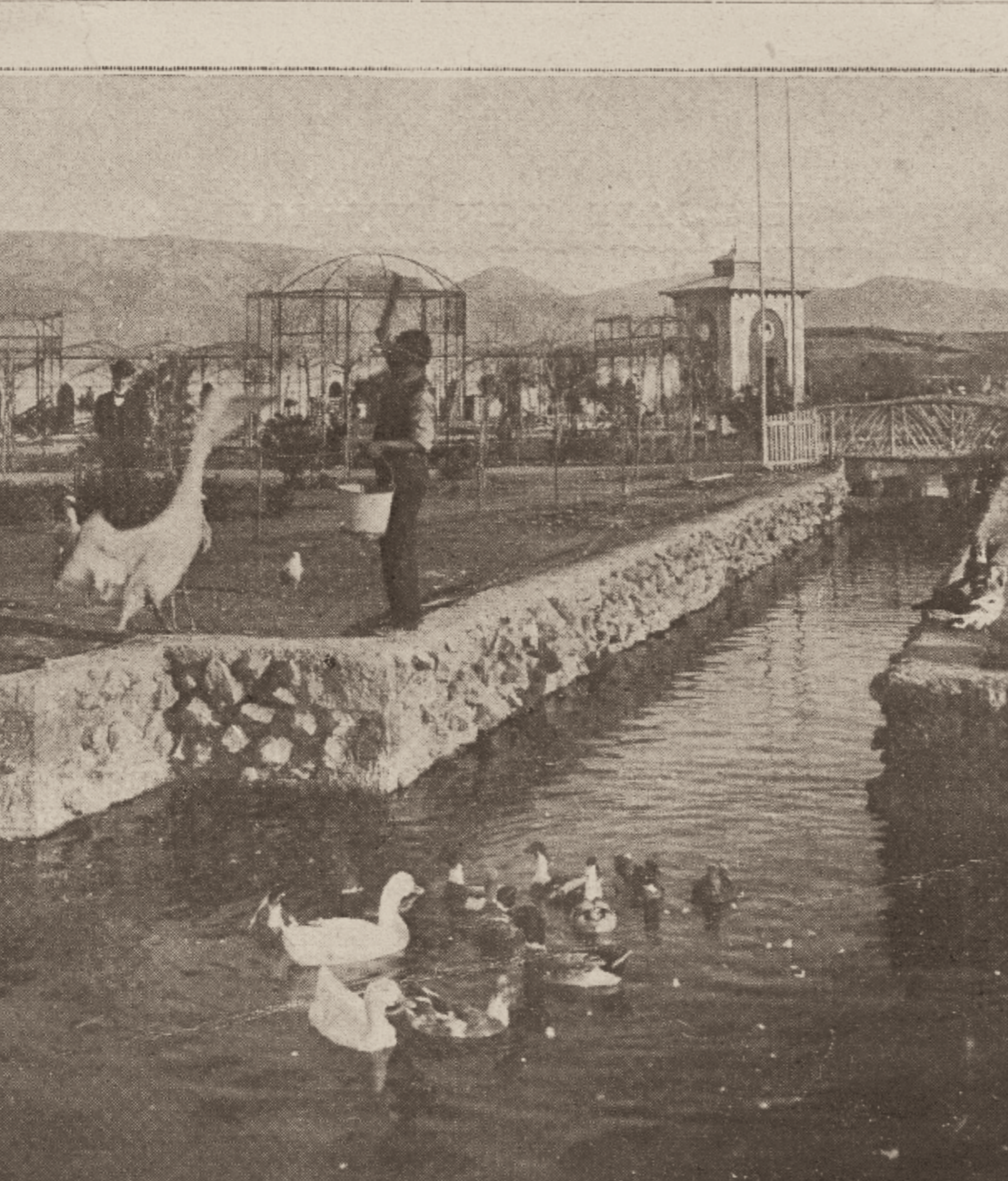
Η διώροφη οικία Λασκαρίδη σχεδιάστηκε από τον Γερμανό αρχιτέκτονα Ερνστ Τσίλλερ και αποτελεί δείγμα του νεοκλασικού ρυθμού. Στο σπίτι αυτό μεγάλωσε και έζησε για πολλά χρόνια, η ζωγράφος Σοφία Λασκαρίδη και σήμερα στεγάζεται η Δημοτική Πινακοθήκη Καλλιθέας.

Το 1900 κατασκευάζεται από τον καθηγητή ζωολογίας Νικόλαο Γερμανό ο πρώτος Ζωολογικός Κήπος της Ελλάδας σε πρώην βαλτώδη έκταση 50 στρεμμάτων που μεταμορφώνεται άρδην με εκτεταμένες επιχωματώσεις, δειδροφυτεύσεις και υδροδότηση.

[→] Φωτογραφία των εγκαταστάσεων του Ζωολογικού Κήπου, δημοσιευμένη στην εφημερίδα «Η Εικονογραφημένη» τον Οκτώβριο 1906. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[←] Φωτογραφία της δεξαμενής υδρόβιων πτηνών του Ζωολογικού Κήπου, δημοσιευμένη στην εφημερίδα «Η Εικονογραφημένη» τον Οκτώβριο 1906. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[↑] Φωτογραφία από τον Ζωολογικό Κήπο, δημοσιευμένη στον Τύπο της εποχής. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Phalère, Jardin Zoologique, Thessalonique, Jardine Zoologicae, Φάληρον, Ζωολογικός κήπος
 Ηνωμένης Βασιλείας της Ελλάδος, Αθήναις, 1904
 Ηνωμένης Βασιλείας της Ελλάδος, Αθήναις, 1904
 Ηνωμένης Βασιλείας της Ελλάδος, Αθήναις, 1904

[↑] Κарт ποστάλ του Ζωολογικού Κήπου, 1904. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Αφιέρωμα στον Ζωολογικό Κήπο από τον Τύπο της εποχής. Η άνω φωτογραφία απεικονίζει τη γενική άποψη των εγκαταστάσεων, ενώ η κάτω το κεντρικό κλουβί των πιθήκων. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

ΓΕΝΙΚΗ ΑΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΗΠΟΥ

Ο ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΣ ΜΑΣ ΚΗΠΟΣ

(Το καί φύλλ. 21 του μηνός Οκτωβρίου 1904)

Εισαχόμενος εις τὸν Ζωολογικὸν Κήπον ἀσθάνεται εὐθὺς ἐκ πρώτης ὀφθαλμικῆς ἐπιλήξεως ἐν τῆς πλοσίας βλαστήσεως, τῶν φουρκοειδῶν ἰδίως, τὸν πλημμεροσύντην ἀλόκληρον τὴν ἔκτασιν τῆς μεταξὺ τῆς κορυφῆς τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῶν Γραφίων καὶ ἀναλαμβάνει ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ ἐπισκέπτην σφαιρικῶν ὄσων καταστάσεων ἐν μίᾳ τοῦ ἀπέριονος καὶ τετραγώνου ἀκτίδου τοῦ Π. Φαίηρον. Ἐὰν δ' ἐξακολουθήσῃ οὕτως ἡ βαθμιαία ἐπιχωμάτωσις καὶ δευροφύτειος, δὲν θὰ παρῆλθῃ ποτὲ χρόνος καὶ δὲν αὐτὴ ἡ ἀγαθὴ ἔκτασις θὰ μεταβληθῇ εἰς ὄσων, τὸ ὄσων, ἐντὺ ἀφ' ἑνὸς θὰ ᾄσῃ μίαν ἰστίαν μοδόματος ἐν τῶν προθέσει τῆς προσινοσύνης, θὰ χρησιμοποιῆται ἀφ' ἑτέρου ὡς τὸ ἐλαστικώτερον καὶ τετραγώνον ἐξοχικὸν κέντρον διὰ τοῦς Ἀθηναίους καὶ Πηραιῶς. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται καὶ εἰς τοῦς Ἀθηναίους καὶ Πηραιῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κεβίρησαν, τὰ σφαιρικῶν τὰς ἑσφαλοτικὰς καὶ ἐξοχικὰς προσπάθειαι τοῦ Ζωολ. Κήπου.

Ἡ πύξις τῆς διαφορετικῆς πειρατικῆς ἀπιδύσει ἤδη, διὰ δέναντι τὰ ἐνδοκιμήσει καλῶς ἐν τῶ ἀναδοστικῶν τοῦτο γόσφω κατέστι μικρῶς ἐπιχωματώσεως, ἐκτὸς τῶν φουρκοειδῶν, αἱ κεντροειδῶν ἀσπίδι, αἱ μμῶσαι, αἱ πιπερίαι, αἱ εὐκάλυτοι, τὰ πένκα, αἱ κασσιόριαι καὶ ἄλλα τινά.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν φουρκοειδίαν.

Προβαίνοντες ἤδη πρὸς τὸ ἰσοτικῶν τοῦ Κήπου σφαιρικῶν ἀπιδύσει ἀσπίδι τοῦ ὀφθαλμοῦ τῶν Γραφίων μικρῶν ἐξοχικῶν ἑλίανων μετακινῶν κλουβίων, ἀληθῆς κομποίτημα, κατασκευασθῆναι δικαίη τοῦ ἐν Ταῦρατιῶ ὁμογενοῦς κ. Π. Αμμαντιδῶν (σ. 52), περιλαμβάνον 2 λεμυριῶν. **Λεμυρίων τὸν ποιικλόχρον** (*Lemurinus varius*) καὶ **Λεμυρίων τὸν αἰλουροειδῆ** (*Lemurinus calla*). Ἐἴτε ταῦτα ζῶα ἐκείνηται καὶ ζωοφά, ἀνήκορτα εἰς τὴν τάξιν τῶν **Ἡμιπθήκων**, ἔχοντα τὰ τέσσαρα ἄκρα ἰσοχημιόμενα εἰς χεῖρας, ὡς αἱ δάκτυλοι φέρουσι ὄσων πιπτεῖς, ἐκτὸς τοῦ δευτέρου δακτύλου τῶν ὀσφιδίων χερῶν φέρουσι γαμψῶν ὄσων. Ἐτερον γνώρισμα διακρίνει αὐτοῦς τῶν πιθήκων εἶναι, διὰ αἱ κόγχαι τῶν ὀφθαλμῶν φέρουσι ἀνοιγία πρὸς τὸ μέρος τῶν κροταφικῶν ὀσφιδίων. Πατρὶς αὐτῶν, καθὼς καὶ ὄσων ἐν γένει

τῶν **Λεμυριῶν**, εἶναι ἡ νῆσος **Μαδαγασκάρη**, ἔκτα βιοδοῦσιν οὕτοι ἐν ἀφθονίᾳ καὶ τρέφονται ἐκ καρπῶν καὶ ἰστίων.
 Ἄριστος μετὰ γάλακτος καὶ κορτοῦ διάφοροι εἶναι ἡ τροφή αὐτῶν ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ.

Ὀλίγον περαιτέρω, περιβαλλόμενος ἐπὶ καλῶς ἀντικειμένον ἀσπίδι καὶ κασσιόριον, ἐπιτίεται ὁ σφαιρικῶν κλουβίος τῶν **Φασιανῶν**, κατέχων ἔκτασιν 150 μ. περίπου καὶ διηρημένος εἰς 6 διαμερίσματα ἰσχυρίοντα ἔξ ἑκάστη ἐν τῶν ἀληθῶς λαμπαροειδῶν πτηνῶν τῆς τάξεως τῶν **Αλεκοροειδῶν**. Ὁ ἀργυροχρῶνος φασιανός, ὁ χρυσοχρῶνος, ὁ τῆς **Λαίδης** - **Αμμοσι**, ὁ δακτυλοφόρος καὶ ὁ τοῦ **Σικιήνου**, ἀμιλλῶνται, οὕτως εἴπειν, ὡς πρὸς τὴν ποικίαν, τὴν λαμπαροειδίαν καὶ σφαιρικῶν τῶν φασιανῶν χρωματισμῶν τῶν καὶ προσαλοῦσιν ἀληθῶς τὸν φασιανὸν τοῦ παρατηρητοῦ. Σημειωτέον διὰ μόνον τὰ ἄρσενά φέρουσι τὸν κόσμον τῶν ἰσχυρίων χρωματῶν, ἐντὺ τὰ θήλει, μικρότερα τὸ μέγεθος, μὴ ἀπλοῦστα καὶ κοινότατα χρώματα καὶ ἄνευ μακρῶν ὄσων, δὲν παρουσιάζουσι τίποτε τὸ ἐνδοκιμῶν ἢ μᾶλλον καταδακνέουσι τὴν κατακλιματικὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς σφαιρικῆς τοῦ ὄσων καὶ τῆς ἀσχημῆς τοῦ θήλειος. Ὁ **Φασιανός** οὗτοι εἶναι πτηνὰ ἰθαγενῆ τῆς **Ασίας** καὶ ἰδίως τῆς **Κίνας**, τὰ ἀλεῖστα δὲ εἶδη μεταφερόμενα εἰς **Ἑλλάδα**ν ἰσοκινεῖται πρὸς τὰς τῶς σφαιρικῶν καὶ δακτυλοειδῶν καλῶς καὶ ἀναπαράγουσι ἑταῦθα.

ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΚΛΟΥΒΟΣ ΤΩΝ ΠΙΘΗΚΩΝ

Εἶδος φασιανῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἤδη χρόνων μεταφερθῆναι ἐκ τῆς **Ασίας** εἰς τὴν **Ἑλλάδα**ν καὶ ἐγκλιματισθῆναι ἑταῦθα, εἶναι ὁ κοινὸς ἢ **κολχικός Φασιανός**. Οὗτος ἀνατρέφεται ἐν μεγάλῃ κλίμακῃ εἰς εἰσοὶ φασιανοτροφεία καὶ εἶναι περιζήτητος διὰ τὴν ἑσφαλοτικὴν εὐγενεῖαν ὄσων τῶν (ὡς αἱ γενοόμενοι λέγονται). Πῆντε τοσοῦτος **Φασιανός** ἀρσενίας ἔχει ὁ **Ζωολογικὸς** **μας** **Κήπος** ἐν τῶ ἀρχαίῳ πρὸς τὰ ἀριστερὰ διαμερίσματι τοῦ πτηνῶν **Κατακλιματικῶν**.

Τὴν εἰς τὴν παρατήρησιν τῶν φασιανῶν ἀρσενίων τοῦ ἐπισκέπτην διακόπτει μετ' ὀλίγον ἡ βοή καὶ ὁ ὄσων

Το 1904 δίνεται σε χρήση η λεωφόρος Συγγρού. Τα σχέδια για τη διάνοξη του νέου δρόμου έγιναν από τον στρατιωτικό μηχανικό Ιωάννη Γενίσαρλη στα τέλη του 19ου αιώνα επί πρωθυπουργίας του Χαριλάου Τρικούπη.

Η λεωφόρος Συγγρού
στις αρχές του 20ού αιώνα.
Λερίου, Αν. 2017. Παλαιό Φάληρο, 77.

Η ανάπτυξη της περιοχής του Παλαιού Φαλήρου σε τόπο αναψυχής συνοδεύεται από την ανέγερση πλήθους επαύλεων αλλά και ξενοδοχείων (Κύματα, Νίκη, Απολλώνειον, Αύρα, Φρύνη) και ζυθεστιατορίων (Λούνα Παρκ-Πλάτων, Μπαρ, Φλοίσβος, Τροκαντερό, Poisson d' Or, Παισίλυπον-Παλμύρα-Μπάμπης, Μπάτης).

[→] Η έπαυλη Ευταξία στη συμβολή των οδών Αμφιτρίτης και Ήβης Αθανασιάδου, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[κ] Έπαυλη επί της οδού Αφροδίτης, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[←] Έπαυλη στη συμβολή των οδών Ποσειδώνος και Ζαΐμη, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[λ] Έπαυλη επί της οδού Ήβης Αθανασιάδου, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[→] Έπαυλη στη συμβολή των οδών Πρωτέως και Ίριδος, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[↑] Το κέντρο διασκέδασης «Φλοίσβος» κατά τη δεκαετία του 1920. Λερίου, Αν. 2017. Παλιό Φάληρο, 60.

[←] «Φλοίσβος», 2023. Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

[→] Το ξενοδοχείο «Φρύνη», σήμερα τραπεζικό κατάστημα επί της λεωφόρου Ποσειδώνος, 2023. Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

IV. 1900-1922

Η βίλα Σκάση κτίζεται στις αρχές του 20ού αιώνα από τον Νικόλαο Κομνηνό και αγοράζεται στη συνέχεια από τους αδελφούς Σκάση. Το κτήριο περιέρχεται αργότερα στην ιδιοκτησία του ποιητή Ανδρέα Εμπειρικού, ενώ την περίοδο της Κατοχής επιτάσσεται από τους Γερμανούς.

[<][+] Η έπαυλη Σκάση επί της οδού
Ήβης Αθανασιάδου, 2023.
Φωτογράφος: Στ. Καράβατος

IV. 1900-1922

Το 1909 δημιουργείται η Εταιρεία Οικοδομικών Επιχειρήσεων με έδρα την Καλλιθέα. Κατασκευάζει τις λιθόκτιστες διώροφες μονοκατοικίες στην περιοχή Χαροκόπου, οι οποίες αποδίδονται στον αρχιτέκτονα Ερνστ Τσίλλερ.

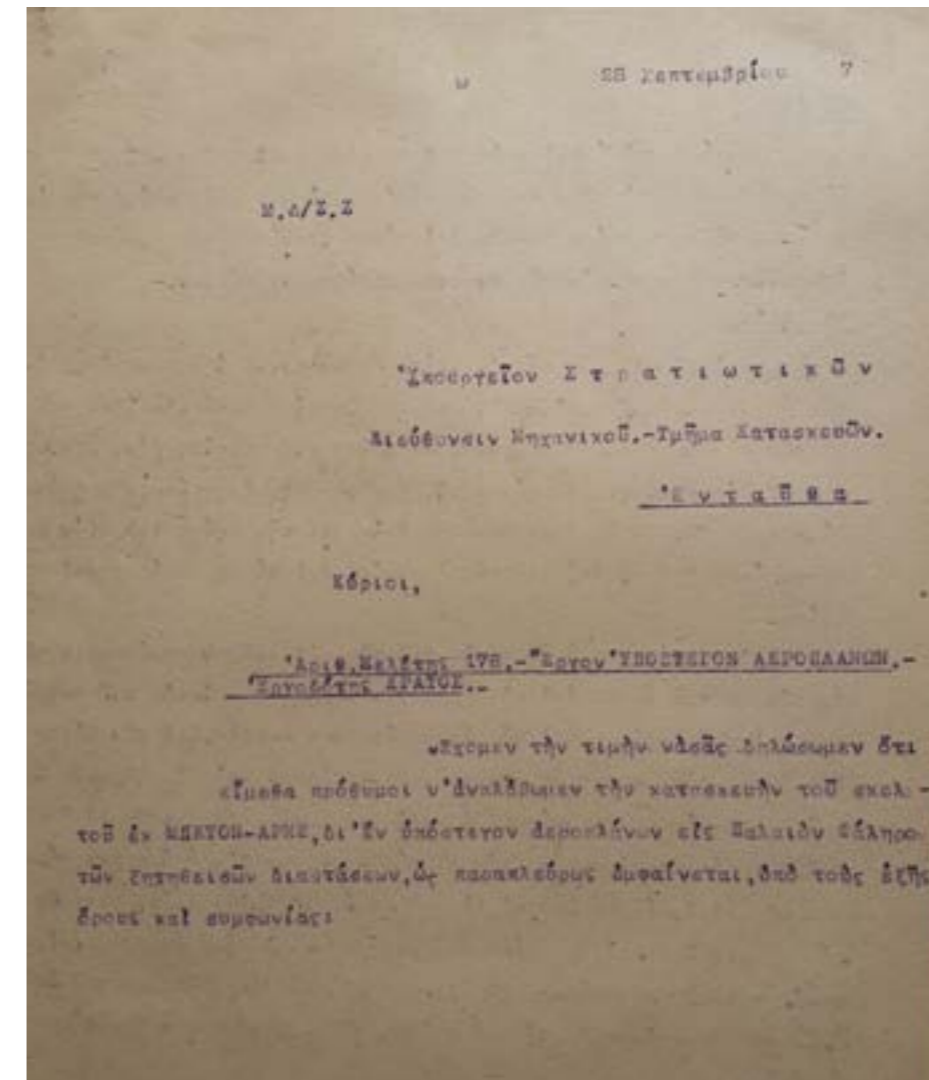

[<] [↑] Οικίες επί της
οδού Ρήγα Φεραίου, 2023.
Φωτογράφος: J. Vanderpool

Η έκταση στα βόρεια του Ζωολογικού Κήπου χρησιμοποιείται για πρώτη φορά το 1910 για απογείωση αεροπλάνων. Σταδιακά μέχρι το 1924 εγκαθίστανται εκεί η Ναυτική Αεροπορική Υπηρεσία (1914), η Αεροπορική Υπηρεσία Στρατού (1915) και η Σχολή Αεροπορίας για υπαξιωματικούς (1924). Το 1920 ανεγείρεται το πρώτο Κρατικό Εργοστάσιο Αεροπλάνων (ΚΕΑ), το οποίο επεκτείνεται στην περιοχή που καταλάμβανε ο Ζωολογικός Κήπος. Οι εγκαταστάσεις εγκαταλείπονται κατά το διάστημα 1979-1981, όταν το εργοστάσιο μεταφέρεται στο Ελληνικό.

Το 1917, η τεχνική εταιρία του Σπήλιου Αγαπητού, πρόδρομη εταιρία της «Εργοληπτικής» του Μόσχου Διαμαντόπουλου, δηλώνει προθυμία να αναλάβει την κατασκευή του σκελετού ενός στεγάστρου αεροπλάνων από οπλισμένο σκυρόδεμα.

[←] Η τρίτη πτήση του αεροπόρου Εμμανουήλ Αργυρόπουλου, φωτογραφία δημοσιευμένη στην εφημερίδα «Ο Καλλιτέχνης», δεκαετία 1910. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[←] Επιστολή της Εταιρίας Σπήλιου Αγαπητού προς τη Διεύθυνση Μηχανικού-Τμήμα Κατασκευών του Υπουργείου Στρατιωτικών, 28-09-1917. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

[→] Αφιέρωμα στον Αερολιμένα Αττικής, με χάρτη του Φαληρικού Όρμου, περιοδικό «Έργα», 15 Απριλίου 1930. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

ΕΡΓΑ

**ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ, ΤΗΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΝΘ. ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΕΡΓΑ»
ΓΡΑΦΕΙΑ: ὁδὸς Λυκούργου 8 (Στοὰ Σακελλαρίου).—ΑΘΗΝΑΙ
Τηλέφ. 55-54.**

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑ. Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ
Τιμὴ ἐκάστου τεύχους δραχμαὶ 12.

Ἐτησίᾳ συνδρομῇ ἑσωτερικοῦ προπληρωτέα δραχμαὶ 240. Ἐτησίᾳ συνδρομῇ ἑξωτερικοῦ προπληρωτέα: Ἀμερικῆς Δολ. 6—Ἀγγλίας καὶ Λιβάντου £ 1.5.0—Γερμανίας μάρκα χρυσά 25—Γαλλίας φράγκα 150.

Τιμολόγια διαφημίσεων καὶ ἀγγελιῶν ἀποστέλλονται τῷ αἰτοῦντι.

ΕΤΟΣ V.—ΤΕΥΧΟΣ 117

15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1930

Ο ΑΕΡΟΛΙΜΗΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

ὑπὸ τοῦ κ. Β. Α. ΚΟΡΜΑΖΟΠΟΥΛΟΥ, Πλωτάρχου ἀεροπόρου ε. α.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Τὸ ζήτημα τῆς ἑρρύσεως ἀερολιμένος ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐτέθη κατὰ πρῶτον ἀπὸ τῆς ὑπογραφῆς τῶν συμβάσεων μετὰ τῶν Ἑταιριῶν Aeroespresso Italiana καὶ Messagerie Transaerienne.

Κατὰ τὸ ἔτος 1926 εἰς τὴν Aeroespresso ἐχορηγήθη χώρος εἰς τὸν ἕρμον Φαλήρου πρὸς ἀνάγειν τῶν ἀπαραίτητων ἐγκαταστάσεων, διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς γραμμῆς Βρυσηίου-Ἀθηνῶν-Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ χώρος οὗτος ἐκρίθη ὡς καταλλήλοτος, δεδομένου διὰ τὴν παραχώρησιν τοιοῦτου ἐν τῷ ἕρμῳ Ἐλευσίνας προέβλεπον ἀντιρρήσεις τὰ Ἐπιτελεῖα Στρατοῦ καὶ Ναυτικοῦ. Ἐν τούτοις ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐξυπηρέτησεως τῆς γραμμῆς κατέστη καταφανὲς ὅτι ὁ ἕρμος Φαλήρου δὲν ἐξυπηρετεῖ πλήρως τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἀναερῶν μεταφορῶν, καθ' ἕσον προσβαλλόμενος ὑπὸ νοτίων ἀνέμων καθίσταται τὰς προσθαλασσώσεως ἐπικινδύνους.

Λόγω τούτου καὶ ἡ Ἑταιρία ζήτησε τὴν χορηγήσιν καὶ ἄλλου ἕρμου μὴ προσβαλλομένου ὑπὸ νοτίων ἀνέμων, διὰ νὰ τὸν χρησιμοποιῇ καθ' ἕως περιόδους ἢ ἐν Φαλήρῳ προσθαλασσώσεως καὶ ἀποθαλασσώσεως καθίστατο ἀδύνατος ἢ ἐπιρραχῆς. Κριθείσης δικαίας τῆς αἰτήσεως ἐχορηγήθη αὕτη ὁ ἕρμος Πόρτο-Ράφτη τὸν ὁποῖον χρησιμοποιεῖ μέχρι καὶ τῆς σήμερον, μολοντί τὸ τοιοῦτον ἀγεῖ εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν δρομολογίων καὶ τὴν προσθήκην δαπανῶν ἐκμεταλλεύσεως, ὡς ἐκ τοῦ μεμα-

κρουμένου τοῦ ἕρμου τούτου ἀπὸ τῶν κυρίων ἐγκαταστάσεων τῆς Ἑταιρίας.

Διὰ τοὺς ὡς ἄνω λόγους ἀσφαλείας ἡ Ἑταιρία Air Union-Lignes d'Orient ζήτησε καὶ ἐπέτυχεν, ὁριστικῶν τῶν ἀντιρρήσεων τῶν Ἐπιτελείων, ὅπως χορηγηθῆ αὕτη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως χώρος εἰς τὸν ἕρμον Ἐλευσίνας πρὸς προσωρινὴν ἐγκατάστασιν αὐτῆς, μέχρι ὁριστικῆς διαρρυθμίσεως τοῦ ζητήματος τοῦ ἀερολιμένος Ἀττικῆς.

Τέλος διὰ προσωρινῆς συμβάσεως τὸ Κράτος παρεχώρησεν εἰς τὴν Ἑταιρίαν Navigazione Aerea καὶ Imperial Airways τὴν ἀδειαν χρησιμοποίησεως τοῦ ἕρμου Φαλήρου καὶ τῶν μέσων τῆς Ναυτικῆς Ἀεροπορικῆς Βάσεως Φαλήρου πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν παρ' αὐτῶν ἐνεργουμένων μεταφορῶν.

Παραλλήλως ἐν τούτοις πρὸς τὸν καθοριστὸν ἀερολιμένον διὰ τῆς ἀεροπορικῆς μεταφορᾶς, ἐγένοντο αἱ κατα-

τιωτέρω ἐνέργειαι διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἀεροδρομίου ἐν Π. Φαλήρῳ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς Ν. Ἀεροπλοίας.

Ἀπὸ τῆς ἑρρύσεως τοῦ ἐργοστασίου ἀεροπλάνων καταφανῆς ἐγένετο ἡ ἀνάγκη ἑρρύσεως ἀεροδρομίου γειτονικοῦ πρὸς αὐτό. Λόγω τούτου, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 6 πράξεως τῆς 14 συνεδριάσεως τῆς 22/9/24 καὶ διὰ διατάγματος ἐκκηρύχθη ἀπαλλοτριωτέος χώρος ἐν Π. Φαλήρῳ διὰ τὴν ἑρρυσιν Ν. Ἀεροδρομίου, ἐμφαινόμενος ὑπὸ στοιχείου Α ἐν τῷ σχήματι 1.

Σχ. 1.

Ἐκ μεταφορᾶς	δρ.	6.075.000	Ἀεροδρόμιον συνεχόμενον εἰς ἐργοστάσιον ἀερολιμένων	δρ.	83.105.000
Ἀποθήκη βενζίνης	»	600.000	Ἀεροδρόμιον εἰς Βουρλοπόταμον	»	39.822.500
Γερανός	»	152.000	Υδροαεροδρόμιον Ἐλευσίνας	»	7.557.000
Ὁδὸς μετὰ σιδηροτροχιῶν μήκους 30 μ. x 5	»	45.000	Ἀεροδρόμιον Ἐλευσίνας	»	33.485.000
	δρ.	6.872.000			
Ἀπρόβλεπτα 10%	»	685.000			
	δρ.	7.557.000			

Προτεινομένη λύσις.

Μολοντί αἱ οικονομικαὶ συνθήκαι εἶναι εὐνοϊκότεραι διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἀερολιμένος εἰς τὸν ἕρμον

Σχ. 3.

II. Ἀεροδρόμιον.

Ἀπαλλοτριώσεως χώρου	δρ.	15.000.000
Ὀικοδομαὶ	»	3.000.000
Βιομηχανικαὶ ἐγκαταστάσεις	»	7.500.000
Διευθετήσεως χώρου	»	1.500.000
Περίφραγμα 4 χιλιομέτρων περίπου	»	120.000
Υπόστεγον	»	1.635.000
Κεῖριον ἐλέγχου	»	500.000
Αὐτοκίνητον βυροαλκόν	»	450.000
» ἐπιδακτικόν	»	280.000
Ἐγκατάστασις ἀουράτου 1,5 K/w	»	400.000
Ἀσφαλτόστρωσις πρὸ ὑποστέγου	»	80.000
Βάσις ἀντισταθμίσεως πυλίδος	»	20.000
	δρ.	30.485.000
Ἀπρόβλεπτα 10%	»	3.000.000
	δρ.	33.485.000

Ἀνακεφαλαίωσις δαπανῶν.

Υδροαεροδρόμιον Φαλήρου	δρ.	106.264.000
-----------------------------------	-----	-------------

Ἐλευσίνας, ἐν τούτοις δέον νὰ μὴ παρερῶσιν οἱ κατωτέρω παράγοντες ὑπὲρ τοῦ ἕρμου Φαλήρου.

1) Ὁ ἀερολιμὴν Φαλήρου εὐρίσκειται εἰς μικροτέραν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν πόλεων Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ διὰ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτοῦ ἐξοικονομεῖται χρόνος 15 περίπου λεπτῶν τῆς ὥρας δι' αὐτοκινήτου, ὅστις δσονδήποτε καὶ ἐν φαίνεται μικρὸς ἐκ πρώτης ὄψεως, ἐνέχει ἐντιούτους σπουδαίαν σημασίαν διὰ τῆς ἀεροπορικῆς μεταφορᾶς.

2) Συνδέεται πρὸς τὰ κέντρα διὰ τροχιοδρομικῆς γραμμῆς καὶ τακτικῆς συγκοινωνίας δι' ἐπιδακτικῶν αὐτοκινήτων, πᾶς δὲ ἐπιδακτικῆς δύναται νὰ εἶδη ἐγγὺς τοῦ ἀερολιμένος ξενοδοχεῖον ὕμνου, ἑσπιαστῆριον κ.λπ.

3) Διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἀερολιμένος Ἐλευσίνας ἀπκοι αἱ δαπάναι θέλουσι βαρῶναι τὸ Κράτος, ἐνθὲν διὰ τὸν ἀερολιμένα Φαλήρου θὰ ἐνδιαφερθῶσιν ἴσως οἱ Δήμοι Πειραιῶς, Ἀθηνῶν καὶ ἡ Κοινότης Π. Φαλήρου, τὰ Ἐπιμαλητήρικα καὶ ἡ Λιμανικὴ Ἐπιτροπὴ Πειραιῶς διὰ τῆς διαθέσεως κονδυλίων πρὸς ἐξυπηρέτησιν θαλασίου διὰ τῆς ἀπαιτηθσομένης δαπάνης, ὥστε μικρὸν νὰ ἐπιδαρῶνθῃ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους.

Ο Κωνσταντίνος Κουρουνιώτης επικεφαλής της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας διενεργεί το 1911 μικρή ανασκαφική έρευνα στην περιοχή του Δέλτα Φαλήρου, γνωστή ως Βοϊδολίβαδο, κατά την οποία ανασκάπτει 68 τάφους, μεταξύ των οποίων 47 ταφές μικρών παιδιών.

[↑] Ταφές σε αγγεία από την ανασκαφή Κουρουνιώτη. Κουρουνιώτης, Κ. 1911. Εξ Αττικής. Α'. Ανασκαφάι Παλαιού Φαλήρου, ΑΕ, 247.

[→] Άποψη από την ανασκαφή Κουρουνιώτη. Κουρουνιώτης, Κ. 1911. Εξ Αττικής. Α'. Ανασκαφάι Παλαιού Φαλήρου, ΑΕ, 247.

Το 1915 ξεκινά ανασκαφή ο αρχαιολόγος Στρατής Πελεκίδης και αποκαλύπτει τμήματα της Νεκρόπολης του Φαλήρου με 86 τάφους και ένα κοινοτάφιο όρυγμα 18 νεκρών, σιδηρόδετων επί σανίδων. Πρόκειται για τους περίφημους «Αποτυμπανισμένους», εύρημα που προκαλεί πρωτόγνωρη εντύπωση στην αθηναϊκή κοινωνία και αμφίθυμες αντιδράσεις.

[↑] Άποψη του ανεσκαμμένου ομαδικού τάφου των «Αποτυμπανισμένων», Κεραμόπουλλος, Α. Δ. 1923. Ο Αποτυμπανισμός (Αθήνα), εικ.12. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

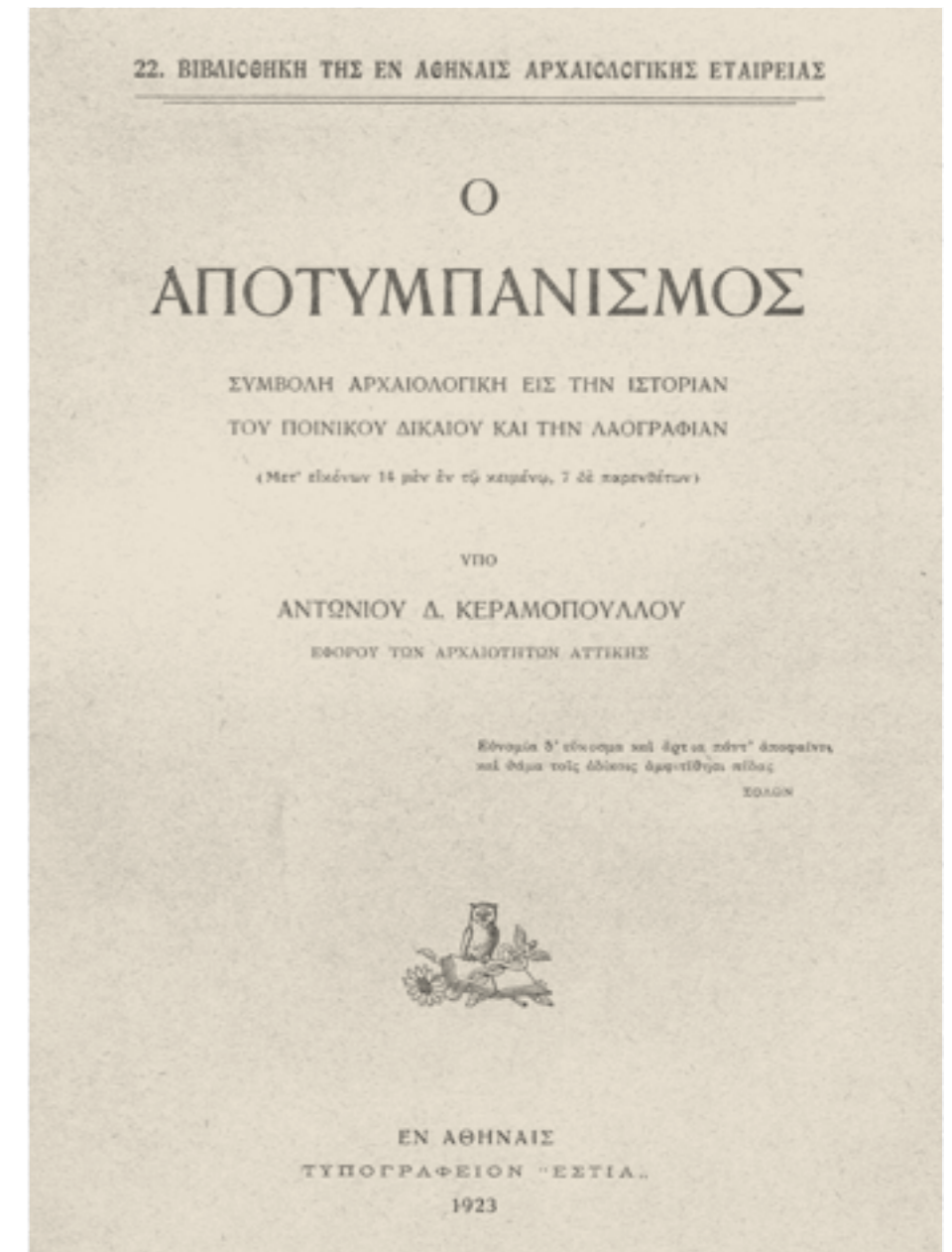

[→] Ομαδική ταφή ανδρών που καταδικάστηκαν σε βίαιο θάνατο, Κεραμόπουλλος, Α. Δ. 1923. Ο Αποτυμπανισμός (Αθήνα), εικ.7. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Ο αποτυμπανισμός ήταν ίσως ο πιο επώδυνος τρόπος εκτέλεσης της θανατικής ποινής στην Αθήνα των κλασικών χρόνων. Ο κατάδικος προσδένεται πάνω σε σανίδα με κλοιούς στα άκρα και τον λαιμό του. Η σανίδα στερεώνεται όρθια στο έδαφος και ο θάνατος επέρχεται αργός και βασανιστικός, όχι μόνο από τη δίψα και την πείνα, αλλά και από την αφόρητη καταπόνηση που δέχεται το σώμα από το ίδιο το βάρος του.

Είκ. 16. 'Αποτυμπανισμού σχήμα (τὸ δεξιὸν τύμπανον σύνθετον).

[←] Αναπαράσταση του αποτυμπανισμού, Κεραμόπουλλος, Α. Δ. 1923. Ο Αποτυμπανισμός (Αθήνα), εικ.16. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Το εξώφυλλο του βιβλίου του Α. Δ. Κεραμόπουλλου «Ο Αποτυμπανισμός» που εκδόθηκε το 1923. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Πρόσφυγες από τον Πόντο είχαν ήδη εγκατασταθεί στην ευρύτερη περιοχή από το 1919 κυρίως στην περιοχή του Σκοπευτηρίου. Το 1922 φθάνουν στην Καλλιθέα πάνω από 20.000 πρόσφυγες που εγκαθίστανται σε διάφορους συνοικισμούς μεταξύ των οποίων οι Τζιτζιφιές.

Τη δεκαετία του 1930 κτίζονται διώροφα κεραμοσκεπή κτηριακά συγκροτήματα για τη στέγαση των προσφύγων.

[↑] Πρόσφυγικές κατοικίες στις Τζιτζιφιές, 2023.
Φωτογράφος: J. Vanderpool

[↑] Πρόσφυγικές κατοικίες στις Τζιτζιφιές, 2022.
Φωτογράφος: Ε. Γρατσιά

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΣ

ΤΟΜΗ ΕΞΕΔΡΩΝ
ΚΑΙΜΑΞ 1/60

ΑΘΗΝΑΙ ΤΗ 10 ΜΑΪΟΥ 1924
ΟΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΕΣ

Αλέξανδρος Νικολούδης
Σωτήριος Μαγιάσης

V. Μεσοπόλεμος (1923-1940)

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 2

Τη δεκαετία του 1920 η ιστορία του χώρου αλλάζει δραματικά, για πρώτη φορά μετά από 2.300 χρόνια. Αποφασίζεται η κατασκευή του πρώτου οργανωμένου ιπποδρόμου της Ελλάδας σε έκταση 300 στρεμμάτων που παραχωρήθηκε από το ελληνικό δημόσιο.

[←] Σχέδιο τομής της εξέδρας του Ιπποδρόμου που υπογράφεται από τους αρχιτέκτονες Αλέξανδρο Νικολούδη και Σωτήριο Μαγιάση, 1924. Αντίγραφο σε κυανοτυπία. Με κόκκινο μολύβι σημειώνονται τα στοιχεία του σκελετού από οπλισμένο σκυρόδεμα.
ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

Στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης της 8ης Δεκεμβρίου 1923, αρ. φύλλου 355, επικυρώνεται η σύμβαση μεταξύ του Υπουργείου Οικονομικών και Γεωργίας και των αντισυμβαλλομένων Σπυρίδωνος Ι. Κωστόπουλου, Ηλία Σ. Κατσίχτη, Βάχαν Βαλγιοζογλου και Ιωάννη Φ. Στεφανόπουλου, «περί παραχωρήσεως προνομίου ιπποδρομιών εν τη επαρχία Αττικής» για τριάντα χρόνια. Τα παραπάνω πρόσωπα υποχρεούνται να συστήσουν ανώνυμη εταιρεία και μέσω αυτής να κατασκευάσουν στεγασμένη εξέδρα θεατών 15.000 θέσεων, στάβλους για τα άλογα, σελωτήριο, ζυγιστήριο, αίθουσα συνεδριάσεως της ελληνοδίκου επιτροπής και όλες τις απαραίτητες εγκαταστάσεις για τη διεξαγωγή ιπποδρομιών. Επίσης να ιδρύσουν ιπποφορβείο και σχολή ιππασίας και να δενδροφυτεύσουν τον περιβάλλοντα χώρο. Επιτρέπεται ακόμη η ανέγερση εστιατορίων, ζαχαροπλαστείων, αιθουσών χορού και άλλων χώρων αναψυχής.

ΠΡΟΝ. ΕΛΛ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΩΝ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧ. 6.000.000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΜΕΓΑΡΟΝ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 31

ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: "ΙΠΠΟΔ., ΑΘΗΝΑΣ

[←] Τα στοιχεία της «Προνομιούχου Ελληνικής Εταιρίας Ιπποδρομιών» όπως εμφανίζονται σε επιστολόχαρτο της Εταιρίας τη δεκαετία του 1920. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

[→] Επιστολή της «Προνομιούχου Ελληνικής Εταιρίας Ιπποδρομιών» προς τη «Γενική Εταιρία Βέτον Αρμέ Μόσχος Διαμαντόπουλος & Σία», 20-02-1924. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

Αθήναι τῆ 20 Φεβρουαρίου 1924

Π ρ ὶ σ

Ε Ν Τ Α Υ Θ Α.-

Κύριοι,

Προτιθέμενοι νά προσώμεν εἰς τήν ἐκτέλεσιν χωματουργικῶν καὶ λοιπῶν ἔργων πρὸς ἀποξήρανσιν τοῦ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ Ευγγροῦ καὶ Τζιτζιφιδῶν ἀπ' ἐνδὸς καὶ τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ Τζιτζιφιδῶν - Παλαιῶν Φαλήρου καὶ 500 περίπου μέτρα Νοτίως τοῦ λοφίσκου Καλλιθέας ἀπ' ἑτέρου, (Βογδοβλαδο), ἐκδόσουσ χώρου, ὅπου θὰ ἐγκατασταθῇ τὸ πεδῖον ἱπποδρομιῶν τῆς ἑταιρίας μας, ἐπι κ πληθόν εἰς τήν μέρωσιν τῆς ὑποδομῆς τοῦ στάβου τῶν ἱπποδρομιῶν, παρακαλοῦμεν ὥπως εὐαρεστοθῆμενοι ὑποβάλλητε ἡμῖν, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν τὰς προτάσεις διὰ τήν ἀνάληψιν τῆς ἀνωτέρω ἐργασίας ἐπὶ τῆ βεβαι τῶν κατωτέρω ὄρων καὶ λεπτομερειῶν.

1) Ἡ ἐργασία ἀποβλέπει εἰς τήν ἐφαρμογὴν ὡς κατωτέρω τῆς συνταχθεῖσης προμελέτης πρὸς ἀποξήρανσιν καὶ ἀποστράγγισιν τῶν ὑδάτων τοῦ ἐν λόγῳ χώρου καὶ τῆς ὁδοῦ οἱ ἐνδιαφερόμενοι δύνανται νά λάβωσιν γνῶσιν παρὰ τῆ Γραφείῳ τοῦ κ. Δ. Δομενεγίνη, ὅπου αὕτη εἶναι κατατεθειμένη.

2) Ὁ ἐν τῆ προμελέτῃ ταύτῃ προβλεπόμενος σταβος, ὅσον ἀφορᾷ τήν ὀριζωντιογραφικὴν χάραξίντου, θάβει μεταβληθεῖς ἐφαρμοζομένης τῆς χάραξως, ἥτις ἐγένετο δεκτὴ ἐν τῆ καταρτισθέντι διαγράμματι τῆς γενικῆς διατάξεως τῶν ἔργων τοῦ ἱπποδρομίου ἐν γένει.

3) Αἱ πρὸς ἐκτέλεσιν ἐργασίας συνίστασθαι:

α) εἰς τήν διάνηξιν τῶν ἐν τῆ σχετικῆ μελέτῃ ἀποστραγγιστηρίων τεσσάρων (πλάτους 0,60 - 1,00μ.) πλάτους κυθμένου 0,60 - 1,00 μ. καὶ κλίσεως τῶν ρεῖων 1.1) τῶν ὁδοῶν ὁ κυθμὴν θε ἀκολουθῆ μετὰ πᾶσης δυνατῆς ἀκριβεστάς ὀριζόμενας κλίσεις. Ὁ ὀλικὸς ὄγκος τῆς ἐκσκαφῆς τῶν τάφρων τούτων ἐνέρχεται εἰς 2500 περίπου κυβ. μέτρα.

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι ἀφ' ἑνὸς ὁ κ. Διονύσιος Δομενεγγίνης, Διευθυνὸν Συμβουλὸς τῆς προχομιούχου Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας Ἱπποδρομιῶν ἀκροσωπῶν ἐν προκειμένῳ τὴν ἐν λόγῳ Ἐταιρίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ κ. Μόσχος Α. Διαμαντόπουλος ἐνεργῶν ἐν προκειμένῳ ὡς μόνον ὁμορρυθμον μέλος, ἀντιπρόσωπος, διαχειριστὴς καὶ Διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθῆναις ἐδρευούσης ἑτερορρυθμοῦ Ἐταιρίας, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Γενικὴ Ἐταιρία Μικτόν- Ἀρμέ Μ. Α. Διαμαντόπουλος & Σία πλάτοιχοι ἀμοτέρου» Ἀθηνῶν, ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκ συμφώνου συνομολογοῦσι τὰ ἑξῆς.

Ὁ κ. Διονύσιος Δομενεγγίνης ὑπὸ τὴν ἴδιον ἰδιότητά του ἀναθέτει τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τῇ παρούσῃ ἀναγραφόμενων χωματουργικῶν ἔργων καθὼς καὶ τῶν μετῶν περὶ τοῦ ἔργου ἀποξήρανσιν τοῦ περὶ τῆς Τζιτζιφιάς (Βοϊδολίβαδο) παραχωρηθέντος περὶ τοῦ Δημοσίου διὰ τῆς Ἱπποδρομίας χώρου, καὶ τὴν ἐν συνδεασμῷ πρὸς τὰ ἔργα ταῦτα μόρφωσιν τῆς ὑποδομῆς τοῦ στίβου τῶν Ἱπποδρομιῶν, εἰς τὴν Γενικὴν Ἐταιρίαν Μικτόν- Ἀρμέ Μ. Α. Διαμαντόπουλος & Σία, ὑπὸ τοὺς κάτωθι ἄρθρα καὶ συμφωνίας:

1) Τὰ χωματουργικὰ καὶ λοιπὰ ἔργα ἀποξηράσεως, ὅπως ἐν τῇ παρούσῃ ἀναγράφονται, ἐκτελεσθήσονται συμφώνως πρὸς τὰ ἐν γενικῆς γραμμῆς καθοριζόμενα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μηχανικοῦ κ. Διονυσίου Παπαλεονάρδου συνταχθεῖσα προμελέτῃ.

2) Αἱ πρὸς ἐκτέλεσιν χωματουργικὰ ἔργα συνίστανται.

α) Εἰς τὴν διάνοιξιν τῶν ἐν τῇ σχετικῇ μελέτῃ ἀποστραγγιστηρίων τῶν, βάθους 0.60 - 1.00 μ. περὶ τοῦ, πλάτους καθ' ἑαυτὸν 0.60-1.00 καὶ κλίσεως παρειῶν 1:1 καὶ τῶν ὁρίων ὁ ἰσορροπία θὰ ἐκκολουθῇ μετὰ πάσης δυνατῆς ἀκριβείας τὰς ὁριζόμενας ἐν τῇ προμελέτῃ κλίσεις.

β) Εἰς τὴν ἐκκαθῆν τῶν ἐκχωμάτων τῶν στίβων Ἱπποδρομιῶν καὶ παιδευτικῆς (piste d'entraînement) ἔκτου τοῦτο ἐκ τῆς καθάρσεως ἀπαιτεῖται.-

Στις αρχές του 1924, η νεοσυσταθείσα «Προνομιοῦχος Ἑλληνικὴ Ἐταιρία Ἱπποδρομιῶν» ἀναθέτει στη «Γενικὴ Ἐταιρία Βέτον Ἀρμέ» (ΓΕΒΑ), που ἰδρύσασεν ὁ πολιτικὸς μηχανικὸς Μόσχος Διαμαντόπουλος, τὴν ἀποξήρανση τῆς ἐλώδους περιοχῆς (Βοϊδολίβαδο) στο Δέλτα Φαλήρου καθὼς καὶ τὴν διαμόρφωση τῆς ὑποδομῆς τοῦ στίβου τῶν Ἱπποδρομιῶν. Ὑπεύθυνος γιὰ τὶς ἐργασίες ὀρίζεται ὁ μηχανικὸς Δημήτριος Ἀρλιώτης, εἰδικευμένος σὲ ὑδραυλικά ἔργα. Ὁ πολιτικὸς μηχανικὸς Διονύσιος Παπαλεονάρδος συντάσσει τὴν προμελέτη τῶν χωματουργικῶν ἐργασιῶν.

Ἡ ἐταιρία τοῦ Μόσχου Διαμαντόπουλου εἶναι μία ἀπὸ τὶς σημαντικότερες κατασκευαστικὲς ἐταιρίες τοῦ Μεσοπολέμου. Ἰδρύεται τὸ 1912 ὡς «Γενικὴ Ἐταιρία Τεχνικῶν Ἐπιχειρήσεων Σ. Ἀγαπητὸς καὶ Σία», ἐξελίσσεται σὲ ὁμορρυθμὴ ἐταιρία μετὰ τὴν ὀνομασία «Γενικὴ Ἐταιρία Βέτον Ἀρμέ Μόσχος Διαμαντόπουλος & Σία», ἡ ὁποία τὸ 1924 μετατρέπεται σὲ ἀνώνυμη ἐταιρία καὶ τὸ 1925 μετονομάζεται σὲ «Ἐργοληπτικὴ Α.Ε.».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
Σ. ΑΓΑΠΗΤΟΣ & ΣΙΑ
ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΟΣ ΣΦΟΚΛΕΟΥΣ 3

ΕΡΓΟΛΗΠΤΙΚΗ
Γ.Ε.Ε. Μ. Α. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ & ΣΙΑ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ (Οδ. ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 1)

[←] Συμφωνητικό μεταξύ της «Προνομιοῦχος Ἑλληνικῆς Ἐταιρίας Ἱπποδρομιῶν» καὶ τῆς «Γενικῆς Ἐταιρίας Βέτον Ἀρμέ Μόσχος Διαμαντόπουλος & Σία» γιὰ τὴν ἀποξήρανση τῆς περιοχῆς καὶ τὴν διαμόρφωση τοῦ στίβου τῶν Ἱπποδρομιῶν, 1924.
ΕΒΕ, Ἀρχεῖο «Ἐργοληπτικὴ Α.Ε.»

Τον Ιούνιο 1924 η «ΓΕΒΑ Μόσχος Διαμαντόπουλος & Σία», που ειδικεύεται στις κατασκευές οπλισμένου σκυροδέματος, αναλαμβάνει την κατασκευή στεγασμένης εξέδρας για τους θεατές των ιπποδρομιών. Τα σχέδια για την εξέδρα, όπως και για την περίφραξη του Ιπποδρόμου, εκπονεί ο ήδη καταξιωμένος αρχιτέκτων Αλέξανδρος Νικολούδης με τη συνεργασία του νέου τότε συναδέλφου του Σωτηρίου Μαγιάση.

[>] Συμφωνητικό μεταξύ της «Προνομιούχου Ελληνικής Εταιρίας Ιπποδρομιών» και της «Γενικής Εταιρίας Βέτον Αρμέ Μόσχος Διαμαντόπουλος & Σία» για την ανέγερση της εξέδρας του Ιπποδρόμου, 1924. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟΝ

Οί κάτωθι υπογεγραμμένοι, ως Ένας Διευθύνων Διοικητής Διοικήσεως, Διοικήσεως Εργασιών της ενταύθα Εξουσιοδοτημένης Εταιρίας υπό την επωνυμίαν « Ελληνική Εταιρία Ιπποδρομιών » ενεργούν υπό την ως άνω ιδιότητά του (αναφερόμενος κατωτέρω ως εργοδότης) Εταιρία) και ως άλλος ο Μόσχος Αγγ. Διαμαντόπουλος μηχανικός, ως μόνον ο έρρυθμον μέλος, διαχειριστής και διοικητής της ενταύθα Εξουσιοδοτημένης Εταιρίας υπό την επωνυμίαν « Γενική Εταιρία Βέτον Αρμέ », Μ. Α. Διαμαντόπουλος και Σία « (αναφερόμενος κατωτέρω ως εργολήπτης) Εταιρία) (κάτωθι άποφάσεις Αθηνών συναμολογούσαι τά άνω.)

Η εργοδότης εταιρία άποφασίσασα την κατασκευήν των οίκοδομηκων έργων της εν τῷ χώρῳ Ιπποδρομιών άναγκασιάζουσης εξέδρας θεατηῶν, κτηλῶν κ. τ. λ. ελήν τοῦ Βασίλειου άναθέτοι κατόπιν άποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου της, τάς εργασίας ταύτας εἰς τήν εργοληπτικάν εταιρίαν, υπό ταύτῃ κατωτέρω ὄρον καί συμφωνίας

Α) Παράσχεσι ἀρχιτεκτονικά σχέδια. - Τά ἔργα ἐκτελεσθήσονται ἐκ τῆς βάσει τῶν ἀρχιτεκτονικῶν σχεδίων τῶν ἀρχιτεκτόνων κ. κ. Α. Νικολούδη καί Ν. Μαγιάση καί τῆς σχετικῆς συγγραφῆς ὄρον ἀποφάσεως τῶν τεχνικῶν μέσων, ἢ ἄλλων παρεσκευῶν .-

Β) Ἐκτελεσθήσονται ἔργα. - Ἀποφάσει τήν ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τῷ παρόντι συμφωνητικῷ ἀναγραφόμενων κωνδύλων καί ἐντί τῶν ἀντιστοιχῶν τιμῶν μονάδων. -

Γ) Εἰσθῆναι τῆς Ἐργοληπτικῆς Εταιρίας. - Ἡ ἐκ μέρους τοῦ ἀρχιτέκτονος τῆς εργοδοτικῆς Εταιρίας ἐκτέλεσις τῶν ἔργων, εἴν ἐκτελεσθήσεται τήν ἐξουσίαν τῆς εργοληπτικῆς Εταιρίας ὡς ἀποφάσεως τῶν τεχνικῶν κατασκευῶν, ἐπὶ ὅσον εἴν κτιστικῆς διαγωνίᾳ μεταξὺ τοῦ μηχανικῶν τῶν ὡς Εταιριῶν ὡς ἀποφάσεως τῆς τεχνικῆς διάταξιν τῶν ἔργων. -

Δ) Τιμῆς μονάδων. - Ἀκυροποιήσεται τῆς ἀπὸ 29 π. μ. Κομμωτικῆς ἀποφάσεως τῆς εργοληπτικῆς Εταιρίας καί τῆς ἐκ 5% ἐκπτώσεως ἤν ἀπὸ τῆς προελευσῆν διὰ τῆς ἀπὸ 8 τρέχοντος ἀπ' ἀριθ. 0. 122 ἐπιστολῆς τῆς τιμῆς μονάδων καθορίζονται τελικῶς ὡς κατωτέρω, διὰ τὰ

Ο Αλέξανδρος Νικολούδης με καταγωγή από την Κρήτη γεννήθηκε στις 18 Μαρτίου 1874 στη Λέρο. Ολοκληρώνοντας τις εγκύκλιες σπουδές του στην Αθήνα μεταβαίνει στο Παρίσι για σπουδές αρχιτεκτονικής στην École des Beaux-Arts. Εκφραστής του γαλλικού εκλεκτικισμού με έμφαση στη λειτουργία, ο Νικολούδης διετέλεσε καθηγητής στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου (1918-1923, 1936-1944) και εκπόνησε πλήθος μελετών για δημόσια και ιδιωτικά έργα. Από τα γνωστότερα έργα του είναι το Μέγαρο Λιβιεράτου (1906-1909), ο κινηματογράφος Αττικών (1916), το πολεοδομικό σχέδιο του Ψυχικού (1923), η Λέσχη Αξιωματικών (1924), το Μέγαρο Αδελφών Βάτη στον Πειραιά (1924), η φοιτητική Λέσχη του Πανεπιστημίου Αθηνών (1926), η Στοά Νικολούδη (1935) κ.ά.

Ο Σωτήριος Μαγιάσης γεννήθηκε το 1894 και σπούδασε αρχιτεκτονική στην École des Beaux-Arts, στο Παρίσι από όπου αποφοίτησε το 1922. Στα πρώτα του βήματα συνεργάστηκε με τον Αλέξανδρο Νικολούδη, του οποίου υπήρξε σύγαμπος. Υπήρξε εκφραστής της μεταβατικής αρχιτεκτονικής του Μεσοπολέμου που οδηγείται από το ακαδημαϊκό ύφος στον ρασιοναλισμό. Από τα γνωστότερα έργα του είναι η αγορά του Ψυχικού (1924-1925), το ξενοδοχείο Ακροπόλ Παλάς (1926), η πολυκατοικία της οδού Μιμνέρμου (1934) κ.ά.

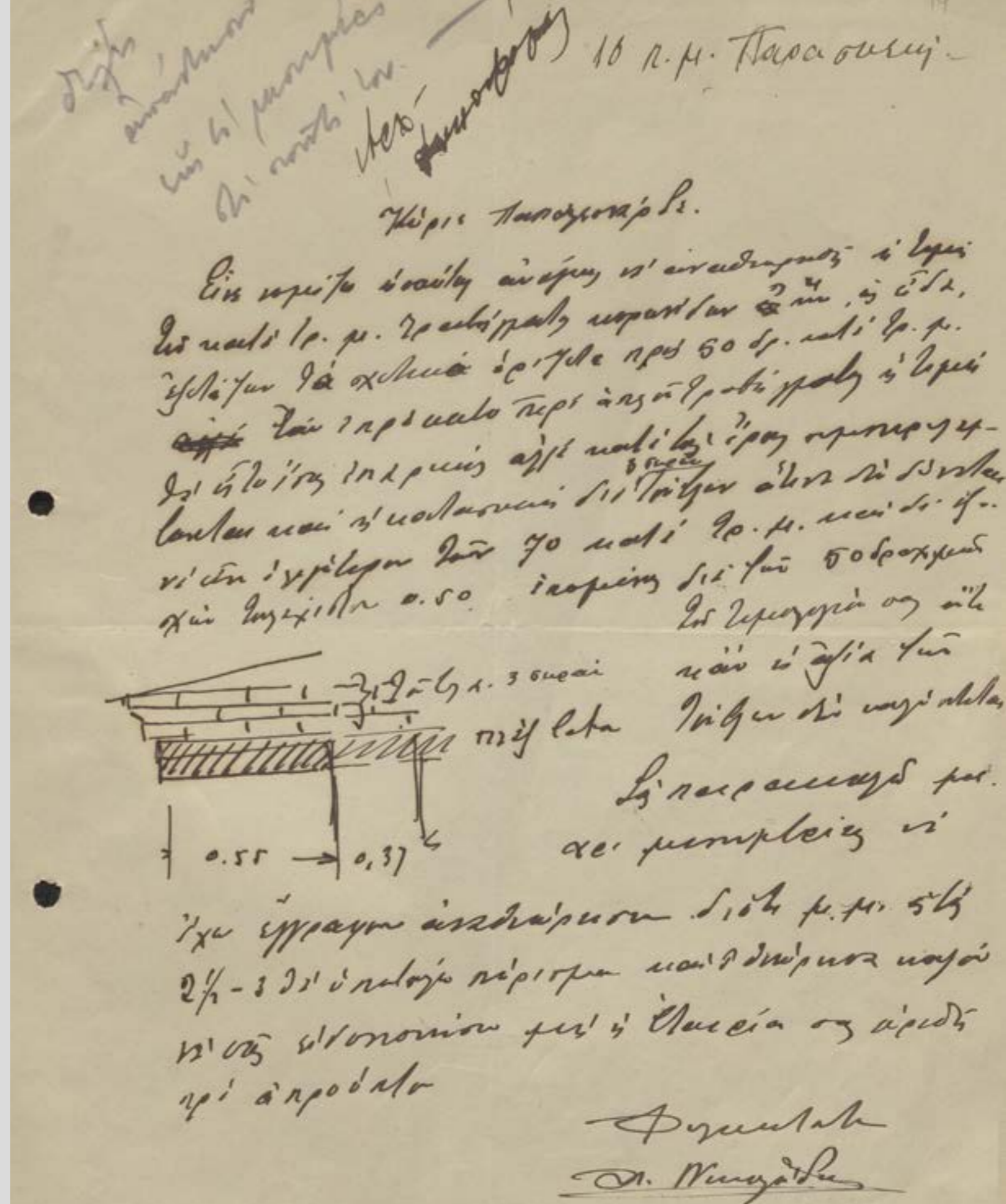

[←] Επιστολή του αρχιτέκτονα Σωτηρίου Μαγιάσης προς τον πολιτικό μηχανικό Διονύσιο Παπαλεονάρδο, 16-12-1924.

ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

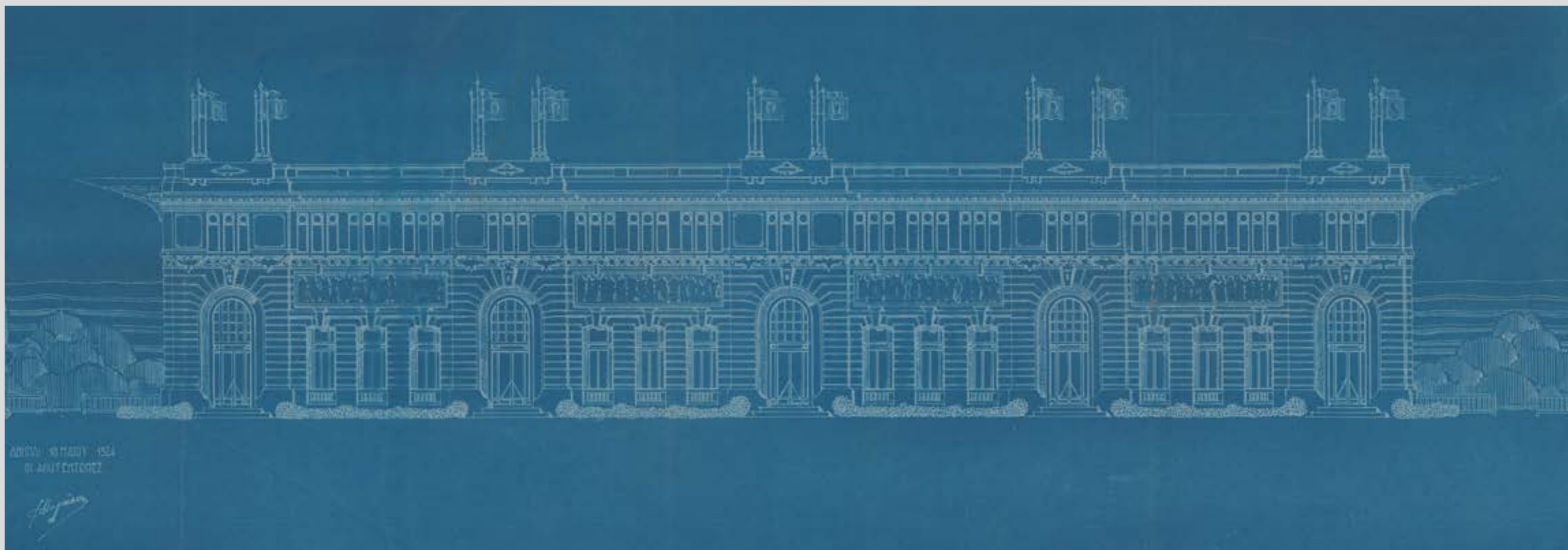
[→] Επιστολή του αρχιτέκτονα Αλέξανδρου Νικολούδη προς τον πολιτικό μηχανικό Διονύσιο Παπαλεονάρδο.

ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

Η μορφή της εξέδρας του Ιπποδρόμου εντάσσεται στο εκλεκτικιστικό αρχιτεκτονικό ρεύμα της εποχής.

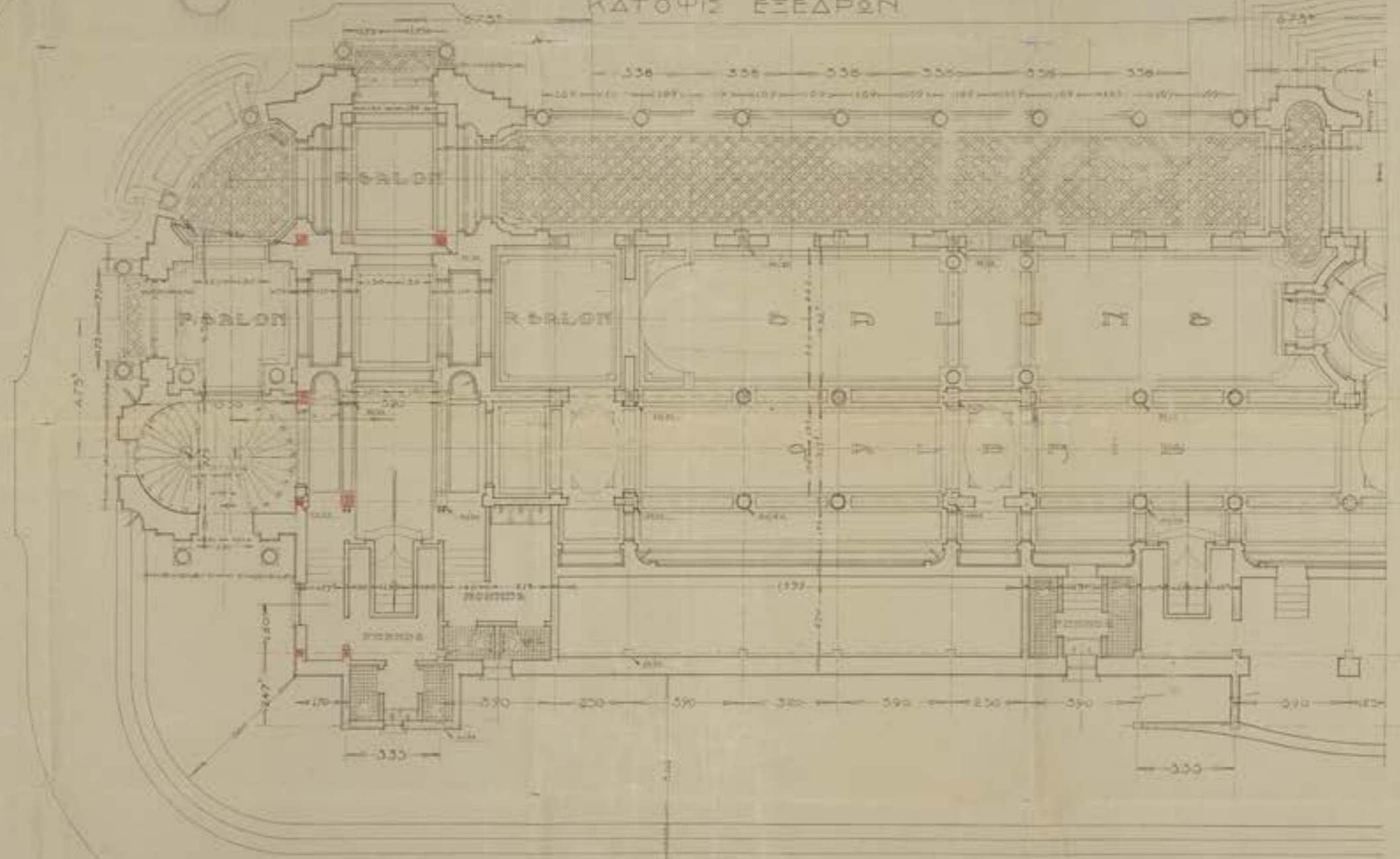
Ο αρχικός σχεδιασμός περιλάμβανε την κατασκευή δύο όμοιων εξεδρών, ωστόσο κατασκευάζεται μόνο μία εξέδρα με συνεχείς τροποποιήσεις των αρχικών της διαστάσεων, αλλά και των μορφολογικών της χαρακτηριστικών. Τις εργασίες επιβλέπει ο Αλέξανδρος Νικολούδης, ενώ τον συντονισμό από την πλευρά της εργοληπτικής εταιρίας αναλαμβάνουν οι πολιτικοί μηχανικοί Ανδρέας Κ. Δρακόπουλος και Διονύσιος Παπαλεονάρδος.

[↑] Σχέδιο όψης της εξέδρας του Ιπποδρόμου που υπογράφεται από τον αρχιτέκτονα Σωτήριο Μαγιάση, 1924. Αντίγραφο σε κυανοτυπία. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

[→] Σχέδιο κάτοψης της εξέδρας του Ιπποδρόμου. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΥΖΑΝΤΙΑ ΙΜΠΟΛΟΜΙΟΝ
 ΚΑΤΟΧΙΣ ΕΞΕΔΡΟΝ

TO ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ
 ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ
 ΚΑΤΟΧΙΣ ΕΞΕΔΡΟΝ

Προτάξιμος *Μιχαήλ*
Μηχανικός *Μιχαήλ*
Αριθ. *1533* Τμήμα *Προασ. Π. Σαγυριών*
6059 Συνοικία
Όδος:

Άδεια οικοδομής τῆς * παραφικίου Μαρίας Σουδραφίμ

- Έχοντες ἐπ' ὄψει:
- Τὴν ἀπὸ *28 Σεπτεμβρίου 1922* αἰτησὴν τῆς * παραφικίου Μαρίας Σουδραφίμ ἐπιτομήν αὐτῆς ἀδειαν οἰκοδομῆς ἐπὶ οἰκιστέου κειμένου ἐν *Π. Σαγυριών* κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐπιτομήν *Μαρίας Σουδραφίμ* καὶ ἐπὶ τῆς οδοῦ καὶ ἀνέροτος εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς δήλωσιν.
 - Τὸ διὰ *10 Σεπτεμβρίου 1922* ἐγκριθέν διαγρᾶμμα ἐπιτομῆς.
 - Τὴν ἐκ τῆς *Μαρίας Σουδραφίμ* γενομένην αὐτοψίαν καὶ μετρήσεων τοῦ οἰκιστέου τούτου ἐπὶ τῆ βέβαια τῶν ἐπιτομῶν αὐτῆς καὶ κατὰ τὰ ἐγκριθέν ἐπιτομῶν ὁρίων, ἔξ ὧν προκύπτει, ὅτι τοῦτο γάρ εἰς μεταρρυθμίσεως καὶ ὅτι ἀπαιτεῖται τὸ ἀπαιτούμενον ἐμβαδὸν καὶ τὰς πληρούσας διαστάσεις συμφώνως πρὸς τὰ ἀπὸ *9 Ἀπριλίου 1836* Β. Διατάγματος.
 - Ἐπιτρέπομεν εἰς τὴν * παραφικίου Μαρίας Σουδραφίμ οἰκοδομῆσιν ἐπὶ τοῦ ὁριζήτου οἰκιστέου ὑπὸ τοῖς ἑξῆς ὅροις:
 - Ἄρξεται νὰ τηρήσῃ τὰς εὐθυγραμμίας καὶ τὴν ἰσοκλιθεῖν τὰς ἐν τῷ ὧ; διασθεν ἐπιτομῆς τοῦ *Μαρίας Σουδραφίμ* ἀρχαίου, συμφώνως πρὸς τὰ ἐπὶ τούτου ἐπ' αὐτοῦ τούτου καθορισθέντα ὁρίων.
 - Ἄρξεται νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ἐκ τῆς *Μαρίας Σουδραφίμ* ἀρνησθῆν καὶ παρ' ἑμῶν σημερινῶν ἀρνησθῆν σχέδιον οἰκοδομῆς, ὡς ἐπὶ καὶ πᾶσα μεταβολὴ δέν νὰ θεωρηθῆται προηγουμένως παρ' ἡμῶν.
 - Ἄρξεται νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὰς περὶ ἐπιτομῆς διατάξεις τῶν ἀπὸ 9 Ἀπριλίου καὶ 12 Νοεμβρίου 1836 Β. Διατάγματος καὶ πρὸς τὰς περὶ βέβαιων τοιαύτης τῶν ἀπὸ 9 Ἀπριλίου 1836 (Ἀρθ. 18) καὶ 26 Ἀπριλίου 1882 ὁμοίων.
 - Ἀπαγορεύεται ἡ κατασκευὴ ἑξώτερον εἰς ὄρος μικρότερον τῶν τεσσάρων μέτρων ἀπὸ τοῦ πεζοδρομίου τῆς οδοῦ (Ἀρθ. 9 Νόμος ΤΝΗ) ἢ τοιαύτου ἰσχυρισμοῦ ἢ ἔχοντος ἑξώτερον τῶν ἐννεήκοντα ἐπιτομῶν τοῦ μέτρου (Β. Δ. τῆς 9 Ὀκτωβρίου 1836).
 - Ἀπαγορεύεται ἡ ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων τοποθετήσιν βαθυμένων ἀνοιστῶν ἢ κατοικοῦσων πλάνων τῆς μῆς ὡς καὶ ἡ κατασκευὴ φωταγωγῶν πλάνων μεγαλύτερον τῆς μῆς βαθυμῆς· οἱ τοιαῦτοι φωταγωγοὶ δέν νὰ καλύπτονται διὰ σταθερῶν σιδηρῶν ἰσχυρῶν εἰς τὴν στάθμην τοῦ πεζοδρομίου· τὰ περιθώρια τῶν ἀνοιστῶν τούτων δέν νὰ μὴ ἐξέχουσι τοῦ πεζοδρομίου ἀπαγορευομένης καὶ τῆς τοποθετήσεως ἰσχυρῶν ἢ ἄλλων οἰουδήποτε ἀποσκευασίματος ἀποκαλιόντος ἢ διαχρᾶίνοντος τὴν ἐπὶ τῶν πεζοδρομίων κυκλοφορίαν.
 - Ἀπαγορεύεται ἡ διὰ τῶν ἰσχυρισμῶν καὶ τῶν οἰκοδομησῶν ἑξώτερον κτιλίαν τῆς οδοῦ κατὰ τὴν ἰσχυρῶν τῆς οἰκοδομῆς ἐπὶ πλάνων οὐκ ἔχοντων τοῦ ἀπὸ τῆς Ἀστυνομικῆς ἀρχῆς ἀριθμησῶν Ἀρθρον 11 τοῦ ἀπὸ 9 Ἀπριλίου 1836 Β. Διατάγματος.
 - Ἄρξεται νὰ ζητήσῃ τὰς διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Ἰουνίου 1922 Β. Διατάγματος ὁριζόμενας ἀναθεωρήσεις τῶν ἀνατίθων ὁρων ἐπιβαρύνοντων ἀποκλειστικῶς τὸν ἰδιοκτήτην.
 - Αἱ ἐργασίαι δομῆσεως θὰ ἐπιβλέπωνται παρὰ τοῦ *Αρχ. Ν. Μοκρῆ* συμφώνως τῆ ἐπευθῆν δήλωσιν τοῦ ἰδίου καὶ τοῦ ἰδιοκτήτου. Οὗτοι ἔρξονται νὰ συμμορφωθῶσιν ἐπιτομῶν πρὸς τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ 15 Δεκεμβρίου 1923 Β. Διατάγματος ἐκτελεστικοῦ τοῦ ἀπὸ 17 Ἰουλίου 1923 Νομοθετικοῦ τοιαύτου, πᾶσα παρεξέλιξις τῶν ὁμοίων βαρύνει ἀποκλειστικῶς.
 - Ἄρξεται τέλος νὰ συμμορφωθῆ πρὸς ἀπώσεως τὰς σχετικὰς διατάξεις περὶ ἐφαρμογῆς τῶν σχεδίων τῶν πόλεων καὶ κομῶν τοῦ Κράτους.

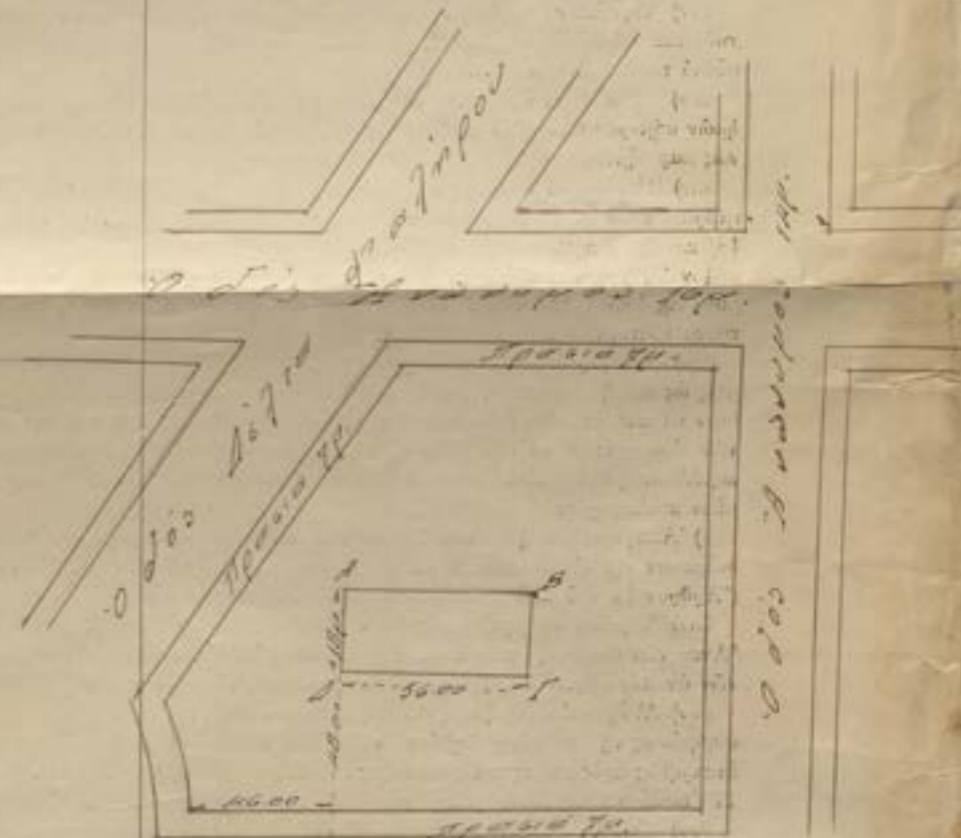
Ἡ παρούσα ἀδεια ἰσχύει ἐφ' ὅσον εἰς τὸ περὶ οὗ πρόκειται μέρος δέν προποικηθῆ τὸ διαγρᾶμμα τῆς ἐπιτομῆς.

Ἐν Ἀθήναις τῆς *30 Σεπτεμβρίου 1922*
Ο ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΝΟΜΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
Μιχαήλ

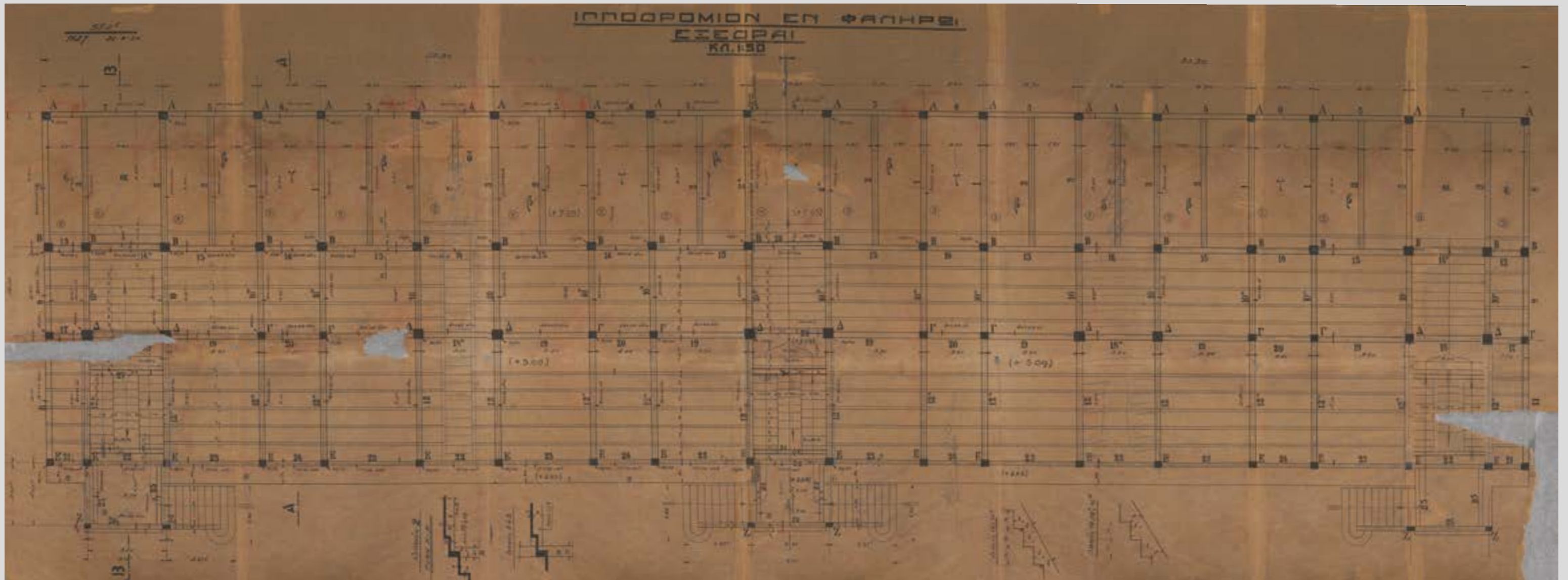
ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΕΙΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

Διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν εὐθυγραμμῶν τῆς οἰκοδομῆς
τῆς * παραφικίου Μαρίας Σουδραφίμ
κατὰ τὴν ἐπιτομῆν αὐτῆς
ἐπὶ τῆς οδοῦ τῆς ἰσοκλιθεῖν αὐτῆς Μαρίας Σουδραφίμ
ἡ κατασκευασίαν ἑξώτερον
τῶν ἐπιτομῶν αὐτῆς καὶ ἰσοκλιθεῖν
ἐπιτομῶν αὐτῆς ἐπὶ τῆς οδοῦ
αὐτῆς ἀρξεται νὰ τηρήσῃ τὰς εὐθυγραμμίας
καὶ τὴν ἰσοκλιθεῖν αὐτῆς
καὶ νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὰς
περὶ ἐπιτομῆς διατάξεις τῶν ἀπὸ 9
Ἀπριλίου καὶ 12 Νοεμβρίου 1836
Β. Διατάγματος καὶ πρὸς τὰς
περὶ βέβαιων τοιαύτης τῶν ἀπὸ 9
Ἀπριλίου 1836 (Ἀρθ. 18) καὶ 26
Ἀπριλίου 1882 ὁμοίων.

Ἡ οἰκοδομικὴ ἀδεια γιὰ τὴν ἀνέγερσιν
τῆς ἐξέδρας τοῦ Ἰπποδρόμου
με ἀριθμὸ 2533 / 30-08-1924.
ΕΒΕ, Ἀρχεῖο «Εργοληπτικὴ Α.Ε.»

[↑] Σχέδιο ξυλοτύπου της εξέδρας του Ιπποδρόμου, 1924. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

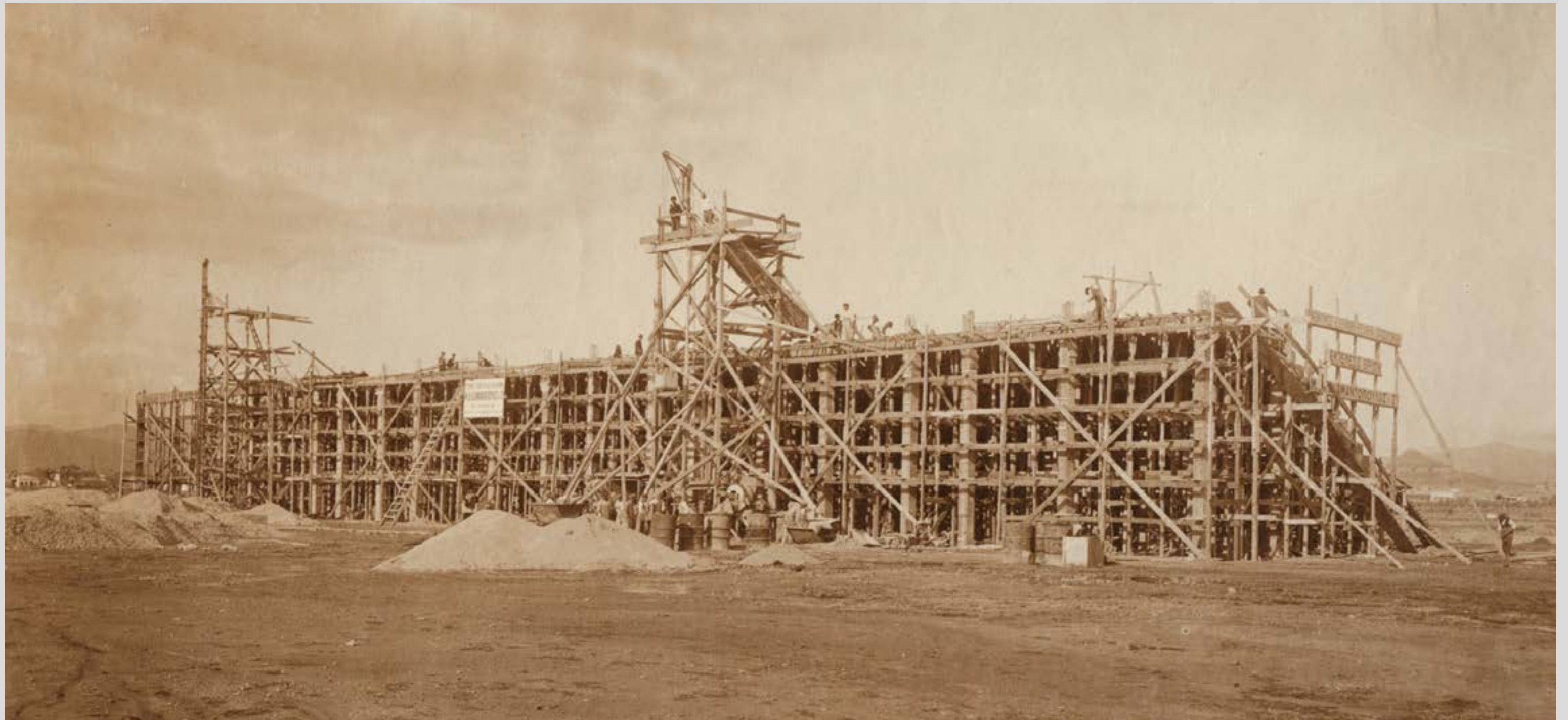

[↑] Άποψη της εξέδρας του Ιπποδρόμου κατά τη φάση κατασκευής. Διακρίνονται οι επιγραφές με τα ονόματα του εργοδότη και της κατασκευαστικής εταιρίας. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

[↑][→] Απόψεις της εξέδρας του Ιπποδρόμου κατά τη φάση κατασκευής. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

[↑] Άποψη της εξέδρας
του Ιπποδρόμου κατά
τη φάση κατασκευής.
ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

[†] Απόψεις της εξέδρας του Ιπποδρόμου μετά την ολοκλήρωση του στεγάστρου από οπλισμένο σκυρόδεμα.
ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

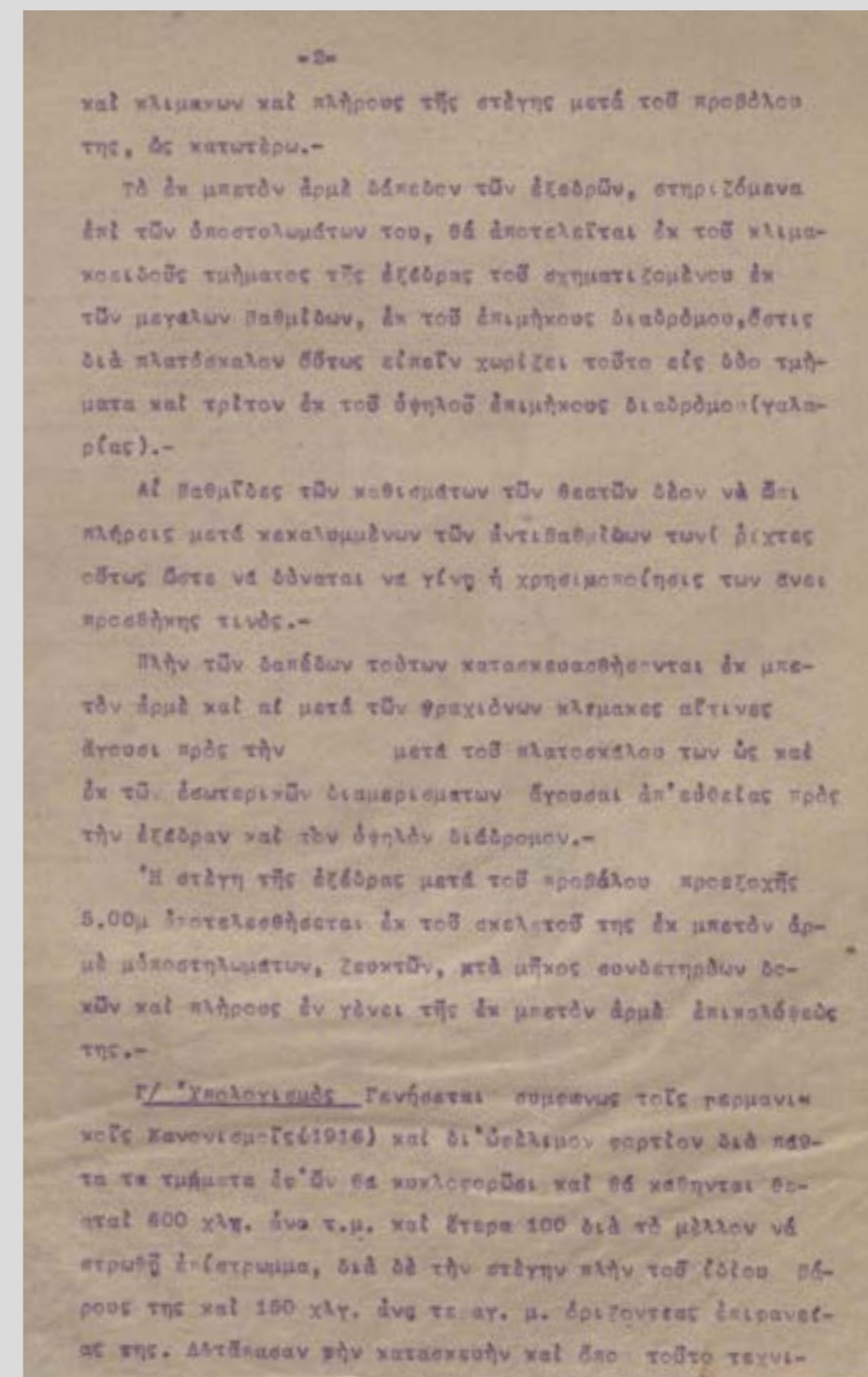

[†] Διαφημιστική καταχώριση της «Γενικής Εταιρίας Βέτον Αρμέ» στο περιοδικό «Η Εικονογραφημένη της Ελλάδος». Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

V. Μεσοπόλεμος (1923-1940)

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 2

[←] Λεπτομέρεια του σκελετού της εξέδρας του Ιπποδρόμου κατά τη φάση κατασκευής. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

[→] Αναλυτική περιγραφή των προδιαγραφών κατασκευής της εξέδρας, 1924. ΕΒΕ, Αρχείο «Εργοληπτική Α.Ε.»

Τα επίσημα εγκαίνια του Ιπποδρόμου διεξάγονται στις 20 Απριλίου 1925 με τεράστια επιτυχία. Στον Τύπο της εποχής καταγράφεται προσέλευση άνω των 40 χιλιάδων θεατών.

[↑] Φωτογραφία της εποχής του Μεσοπολέμου με πλήθος κόσμου στην εξέδρα. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Εξώφυλλο του μηνιαίου περιοδικού «Η Εικονογραφημένη της Ελλάδος» με θέμα τις ιπποδρομίες στο Φάληρο, Απρίλιος 1925. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Η ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έργο της Έκδοσης: ΠΟΛ. Π. ΛΕΚΟΥ
Αυθεντικής Συντάξεως: Ι. ΓΡΗΓΟΡΗΣ

ΑΘΗΝΑΙ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1925

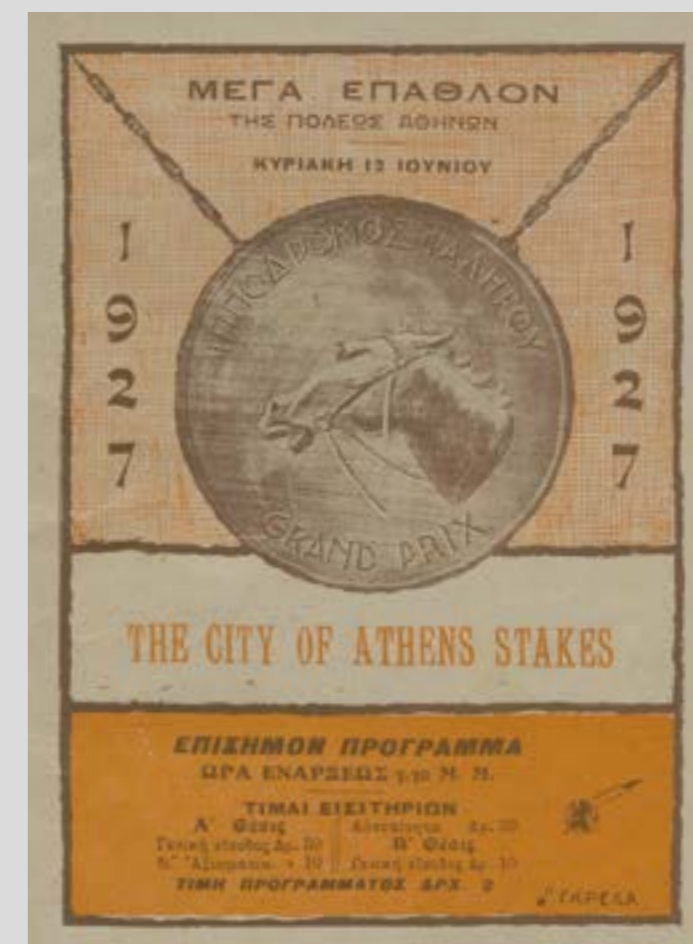
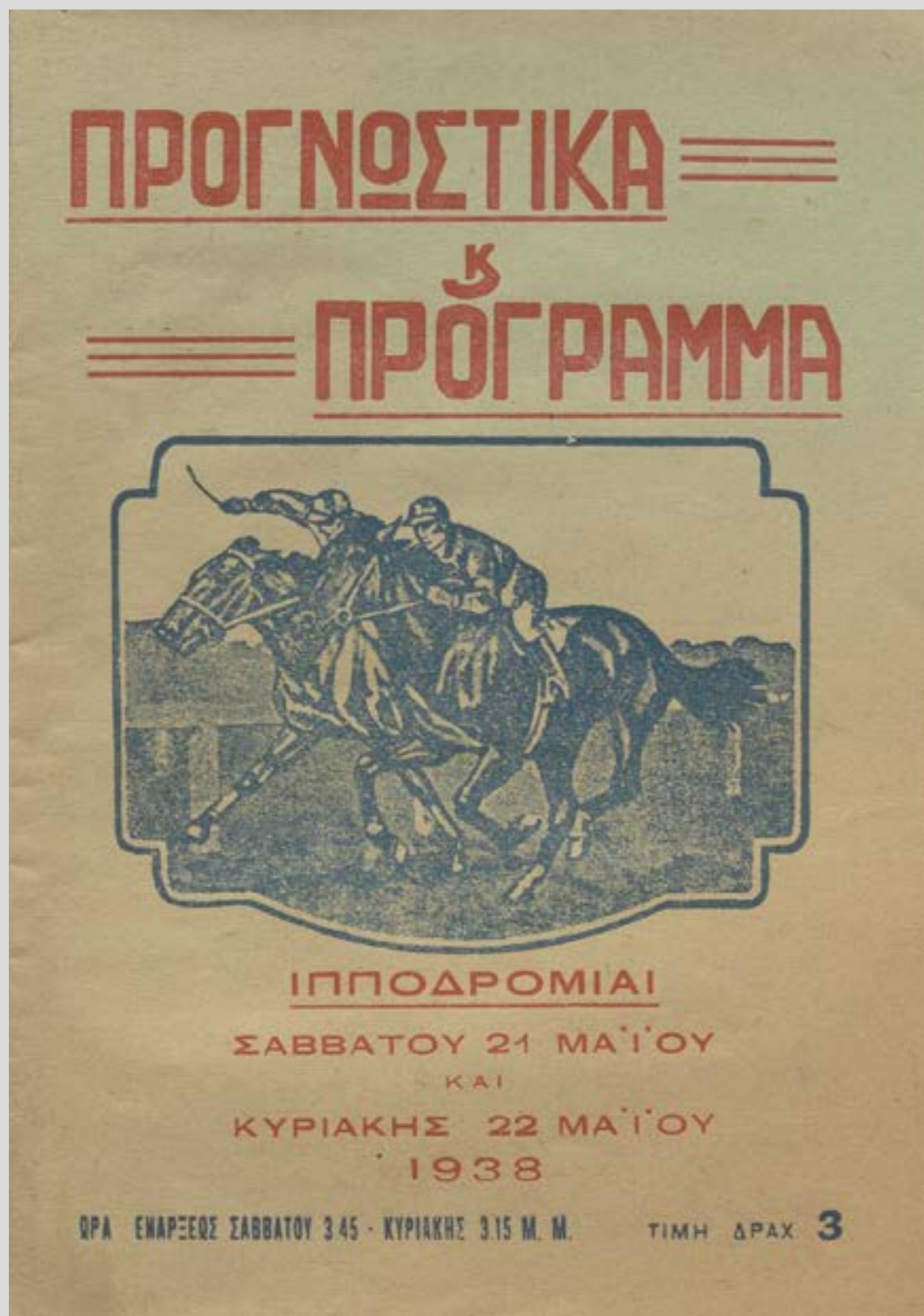
ΕΤΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΑΡΘ. 4

Επιγραφής Συντάξεως: Γ. ΔΡΟΣΙΝΟΣ, Σ. ΜΕΛΑΣ, Η. ΝΙΦΡΑΝΑΣ, Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ, Χ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ

(Σχέσιον Άντ. Βρωτιστάς)

[<][+] Εξώφυλλα προγραμμάτων
του Ιπποδρόμου, 1927-1938.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[↑] Αναμνηστική φωτογραφία του αλόγου «Crystal Ball» και του αναβάτη του, 1930. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

ΕΡΩΝΟΜ. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΣ
ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κατάσταση 'Αμοιβών Τζόκεϊ
Για τα έσοδα της 19ης Οκτωβρίου 1930.

Όνοματεπώνυμον Τζόκεϊ	Ταμείο	Καθαρά εισοδήματα	ΚΡΑΤΗΣΕΙΣ				Σύνολον κρατήσεων	Καθαρά εισοδήματα καθαρά	Υπογραφή δικαστού
			Χαίρας	Εσοδών	Χαρισμάτων				
				Κρατών	Ηπ. Τόκων				
Λεωνίδας	4	6100	-	-	60	24	104	5996	Παύλος
Πανίκας	4	5050	-	-	60	17	77	4973	Γαυθάρης
Μαυρολάκης	11	3450	100	-	40	12	52	3498	Μαυρολάκης
Σταυρίδης	7	1600	-	-	20	6	26	1574	Καλαμάρας
Ανδρέας	6	5250	1000	-	60	16	76	4174	Ανδρέας
Μαυρολάκης	1	310	-	200	4	120	204	1066	Μαυρολάκης
Όρμος	3	2450	-	500	40	12	52	1818	Αλέξανδρος
Μουσαφίρης	11	1250	-	500	20	6	26	724	Νίκος Βασιλείου
Μουσαφίρης	9	1200	1570	-	20	6	26	2160	Ηλίας
Σταυρίδης	1	1350	-	-	20	6	26	1304	Σταυρίδης
Σίμης	2	1100	-	-	20	6	26	1054	Σίμης
Καλαμάρας	7	550	-	-	6	180	186	364	Καλαμάρας
Γεωργίου	5	310	-	-	4	120	124	186	Γεωργίου
		50	30131	15070	1200	394	11620	32780	23200

Συνολικά εισοδήματα των Τζόκεϊ είναι 23200
από τα οποία 23200 είναι καθαρά

Εν Αθήναις, 19 Οκτωβρίου 1930
Γεωργίου Καλαμάρας

[↑] Πίνακας αμοιβών τζόκεϊ, 19 Οκτωβρίου 1930. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Τιμές εισιτηρίων Ιπποδρόμου, Οκτώβριος 1938. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

ΤΙΜΕΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ

Α. ΘΕΣΙΣ

Διά Κυρίως Αρχ. 50

Διά Κυρίως 30

Διά Αξιομαχίας & οσείβ 30

Αίτιασητα 30

Β. ΘΕΣΙΣ

Διά Κυρίως Αρχ. 30

Διά Κυρίως 15

Διά Κυρίως Αρχ. 10

Διά Κυρίως 5

Διά Κυρίως Αρχ. 5

Διά Κυρίως 2

Διά Κυρίως Αρχ. 2

Διά Κυρίως 1

Διά Κυρίως Αρχ. 1

Διά Κυρίως 0.50

Διά Κυρίως Αρχ. 0.50

Διά Κυρίως 0.25

Διά Κυρίως Αρχ. 0.25

Διά Κυρίως 0.10

Διά Κυρίως Αρχ. 0.10

Διά Κυρίως 0.05

Διά Κυρίως Αρχ. 0.05

Διά Κυρίως 0.02

Διά Κυρίως Αρχ. 0.02

Διά Κυρίως 0.01

Διά Κυρίως Αρχ. 0.01

Διά Κυρίως 0.005

Διά Κυρίως Αρχ. 0.005

Διά Κυρίως 0.002

Διά Κυρίως Αρχ. 0.002

Διά Κυρίως 0.001

Διά Κυρίως Αρχ. 0.001

Διά Κυρίως 0.0005

Διά Κυρίως Αρχ. 0.0005

Διά Κυρίως 0.0002

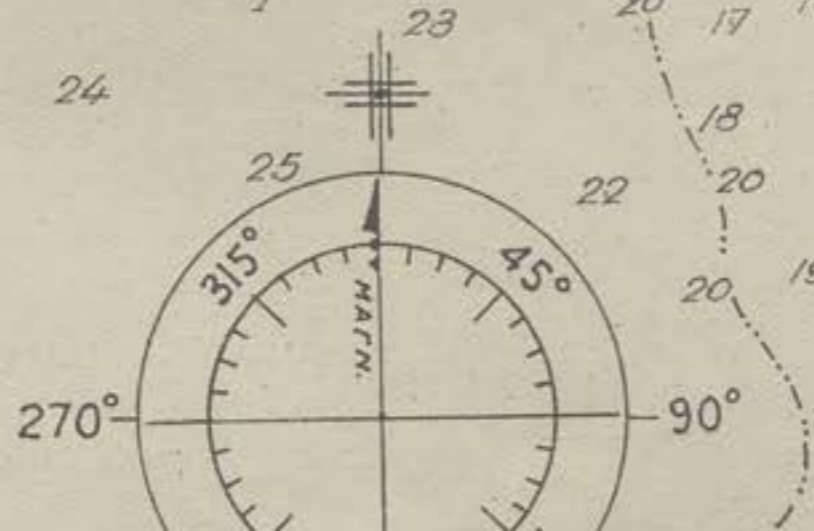
Διά Κυρίως Αρχ. 0.0002

Διά Κυρίως 0.0001

Διά Κυρίως Αρχ. 0.0001

ΣΑΡΩΝΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ
ΟΡΜΟΣ ΦΑΛΗΡΟΥ
 φανός Πά. 37° 56' 10" Β.
 λιμένας Μουνιχίας Μην. 23° 39' 49" Α. Gr.

V. Μεσοπόλεμος (1923-1940)

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 2

Το 1925 ιδρύονται οι κοινότητες Καλλιθέας και Παλαιού Φαλήρου που αναβαθμίζονται σε δήμους το 1934 και 1942 αντίστοιχα. Τη δεκαετία του 1930 ολοκληρώνονται κύρια έργα υποδομής, όπως η κατασκευή δικτύου φωταερίου και η ύδρευση της περιοχής, ενώ παράλληλα ξεκινά προσπάθεια εξυγίανσης της Φαληρικής Ακτής από τα απορρίμματα, τα λύματα και τα απόβλητα των εργοστασίων.

[←] Ναυτικός χάρτης του Φαληρικού Όρμου στον οποίο απεικονίζονται οι εγκαταστάσεις του Ιπποδρόμου και η πρώτη εξέδρα των θεατών.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Αεροφωτογραφία 1937.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙΔΩΡΙΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΦΑΛΗΡΙΚΟΝ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΝ

ΣΗΜΕΡΟΝ ΤΟ «ΓΚΡΑΝ-ΠΡΙ»

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΜΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΗΜΕΡΙΝΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΙΚΟΥ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ, ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΛΩΝ ΘΑ ΕΚΤΕΛΕΣΘΗ Η ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΤΩΝ 2200 ΜΕΤΡΩΝ ΔΙΑ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΝ ΕΠΑΘΛΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ, ΕΚΛΗΘΗΣΑΝ ΩΠΩΣ ΠΑΡΑΣΤΑΙΝ Ο ΠΡΟΚΕΔΡΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΕΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ, ΤΟ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΟΝ ΣΩΜΑ, ΟΙ ΔΗΜΑΡΧΟΙ ΑΘΗΝΩΝ, ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΕΠΙΣΤΕΜΟΙ. ΚΑΤΑ ΤΑ ΔΙΑΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ, ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΩΔΙΑΙ ΔΙΑΔΡΟΜΑΙ ΕΙΝΕ ΕΞ ΊΣΟΥ ΕΙΣΗΛΕΥΡΟΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΑΜΦΙΒΟΛΟΙ ΕΙΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΑΔΡΟΜΗΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΠΑΘΛΟΥ, ΘΑ ΠΑΙΝΙΣΤΗ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ. Η ΔΩΛΗ ΣΥΓ-

κούν τα όμοια εξημεροκόσασιν προ- γής. Ούτω εις την πρώτην δια- δρομήν δίδονται με πρώτην τάχην ο «Νέριον», η «Λητώ» και η «Αμα- ζών» και με δεύτεραν ο «Τίτος» και η «Αίγκρετ» και χαλαρήρι

ντάμ, τον «Σενιέρ», τον «Εσπου- άρ», τον «Ίμπν Ελ Σόλ» και τον «Χαντουάν», επιπροσθέτως δε ως γνωρίζομεν ημείς ο «Ναμπίγ» εύ- ρίσκεται εις εξαιρετικήν φύσιν. ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗΝ Ο ΣΤΑΥΛΟΣ ΤΟΥ Κ.

«Φάκτοιμ», άουτοάιντερ «Λου- άντ», Τρίτη: «Ταφφάρ» η «Μπίμπο», ά- αυτοάιντερ «Ναμπίγ», Τετάρτη: «Μπαί-Μπαί» η «Λιονώ- ρα», άουτοάιντερ «Μάι Λαίδη», Πέμπτη: Σταύλος Μπουσιέλ η «Μυτιλήνη», άουτοάιντερ «Μαμ- πίρα», Έκτη: «Βάλ Ντόρ» η «Ούμπό- ντ», άουτοάιντερ «Χιλάλ Ελ Ζα- μόν», Έβδομη: «Μίς Τσιγγάν» η «Πάικα», άουτοάιντερ «Νό Μόστ», Έν συνεχεία παραθέτομεν και τα προγνωστικά του διεύθυντού της «Ιπποδρομιακής» κ. Κοσσιού, τα όποια όδως χάριν των «Αθη- ναϊκών Νέων» μας παρεχώρησε:

Ο τζόκεϊ Παπαδόπουλος

κέντρωσις προημνείται εξαιρετική. Μέχρι της έσπέρας της γαές διε- γράφσαν εκ των διαγωνιζομένων οι κατωτέρω: «Άλ Ράτ», «Μπουρ- γάν», «Ταφφάρ» και «Πετι Μπέε» από την δεύτεραν διαδρομήν, «Άλ Άκρά», «Ζάγρ Ελ Οόρντ» και «Πετι Μπέε» από την τρίτην, «Σίρ» ά- πό την Έκτην, «Λιονώρα», «Γκίο Μαρίκα», «Αιδόνισσ» και «Φλωρί- κα» από την Έβδομη. Αί περί της έκβάσεως αυτών προβλέψεις άλ- ληλοσυγκρούονται εις βαθμόν ά- πιστευτόν ως άλλωστε εξαγεται και από τα προγνωστικά των ειδι-

Η νέα εξέδρα που εγκαινιάζεται τὸ απόγευμα

ζονται ούτω ως ακίνδυνοι μόνον η «Σινιρίνα» και ο «Κήφ». ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΑΝ, ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑΝ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΔΙΑΔΡΟΜΑΣ ΑΠΕΙΜΕΙΝΑΝ ΝΑ ΣΥΝΑΓΩ- ΝΙΣΘΩΝ ΔΕΚΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΛΙΤΕ- ΡΟΥΣ ΑΡΑΒΙΚΟΥΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ ΜΑΣ, ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΝΤΑΙ ΕΞ ΊΣΟΥ ΠΕΡΙΠΛΟΚΑ ΚΑΙ ΑΜΦΙΒΟΛΑ. ΔΙΟΤΙ ΕΙΝΕ ΜΕΝ ΑΛΗΘΕΣ ΟΤΙ Ο «Μπαν- τλόν» και ο «Γκαζάλ Ελ Πάρκ» έμ- φανίζονται ως πρωταγωνιστάι, τού- το όμως σημαίνει, ότι δεν δύναν- ται νά άγνοηθών εξ ολοκλήρου όστε ο «Λουαντ» με τα 53 κιλά του, ότε ο μαχητικός «Ζέν Ελ Με- λούκ», ότε ο «Διάβολος» κατόπι των τελευταίων του έπδόσεων. Έ- πιπροσθέτως όπάρχει ο «Φάκτοιμ» τόν όποιον άν και όλοι οι ειδικοί αποκλείουν ημείς φοβούμεθα πό- λυ λόγω και της κλάσεως και τών 49 κιλών του.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟ ΟΤΙ ΦΕ- ΡΟΝΤΑΙ ΩΣ ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΟΙ ΟΙ «Ταφ- φάρ», «Μπίμπο» και «Σαράσιμ», η έκπληξις δεν αποκλείεται, διότι κολλά γιθωρίζονται διά τόν «Μικ-

Ντιβαλ» παρουσιάζεται λίαν ισχυ- ρος με τους δύο αντιπροσώπους του, θα έχη όμως επικίνδυνον αντί- πολον, την «Λιονώραν», είνε δε ά- γνωστον μήπως και ο «Γκάντ Άι» εύρισκόμενος εις τα καλά του επα- ναλάβη τό κατόρθωμα της παρελ- θούσης Κυριακής. ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΔΡΟ- ΜΗΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΠΑΘΛΟΥ Η ΠΡΩΤΗ ΤΥΧΗ ΔΙΔΕΤΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ «Μυτιλήνη» και τόν σταύλον Μπουσιέλ και η δεύτερα εις τόν «Μαμπίρα» και την «Ζόλλυ». ΕΙΣ ΤΗΝ Έκτην τέλος άκούονται τα όνόματα των «Μπέλ Γκρόφ», «Σάγερ», «Πρένς Νουάρ», «Χιλάλ Ελ Ζαμόν», «Βάλ Ντόρ» και «Ούμπάντ» και εις την Έβδομη τών «Νό Μόστ», «Καρμίνας», «Α- νιέτας», «Μίς Τσιγγάν» και «Βιγ- κασταλά». Όπωσδήποτε ημείς εκ της εξέτασεως και παραβολής δ- λων αυτών των πληροφοριών κα- ταλλήγομεν εις τα κατωτέρω συμ- πέρασματα.

Πρώτη διαδρομή: «Λητώ» η «Νέ- ριον», άουτοάιντερ «Τίτος», Δευτέρα: «Γκαζάλ Ελ Πάρκ» η

Ο τζόκεϊ Βαλιάνος

Πρώτη διαδρομή: «Αμαζών» η «Νέριον», άουτοάιντερ «Τίτος», Δευτέρα: «Γκαζάλ Ελ Πάρκ» η «Λουαντ», πιθανότης «Ζέν Ελ Με- λούκ», Τρίτη: «Ταφφάρ» η «Μπίμπο», ά- αυτοάιντερ «Ίμπν Ελ Σόλ», Τετάρτη: «Λιονώρα» η «Μάι Λαί- δη», άουτοάιντερ «Σουπεράνα», Πέμπτη: «Ροζομπίμπο» η «Μυτι- λήνη», εντύπως «Μαμπίρα», Έκτη: «Βάλ Ντόρ» η «Πρένς Νουάρ», Έβδομη: «Πάικα» η «Νό Μόστ», άουτοάιντερ «Λινέτα»,

GIL

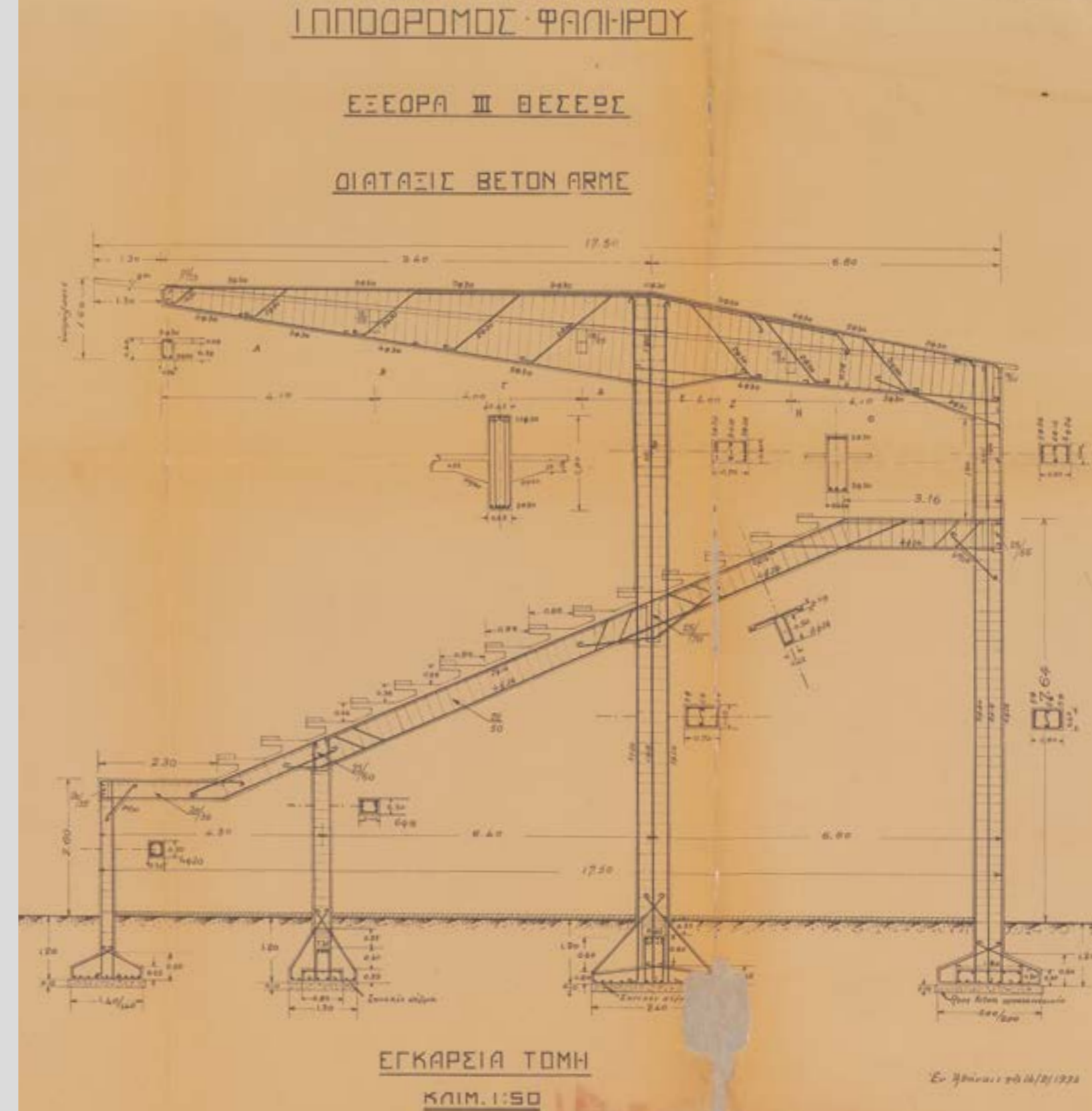
V. Μεσοπόλεμος (1923-1940)

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) Μετασχηματισμός 2

Το 1934 η «Εργοληπτική Α.Ε.» ολοκληρώνει την κατασκευή της δεύτερης μικρότερης εξέδρας στα δυτικά της πρώτης. Τα σχέδια για την εξέδρα δευτέρας θέσεως, όπως ονομάστηκε, εκπονεί ο αρχιτέκτων Κώστας Κισίικης. Η νέα εξέδρα εγκαινιάζεται την Κυριακή 24 Ιουνίου 1934 με την παρουσία του πρωθυπουργού Παναγή Τσαλδάρη.

[<] Άρθρο που παρουσιάζει τη νέα εξέδρα του Ιπποδρόμου στην εφημερίδα «Αθηναϊκά Νέα», 24/6/1934. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Ο αρχιτέκτων Κώστας Κιτσίκης γεννήθηκε το 1892 στην Αθήνα και σπούδασε στο Πολυτεχνείο του Βερολίνου (Technische Hochschule Berlin-Charlottenburg) από όπου αποφοίτησε το 1913. Στην αρχή της μακράς και παραγωγικής σταδιοδρομίας του θα εκφράσει το πνεύμα της νεωτερικής αρχιτεκτονικής του Μεσοπολέμου, ενώ αργότερα θα υιοθετήσει το μοντέρνο ύφος που απορρέει από την επικράτηση του μοντέρνου κινήματος. Καθοριστικός ήταν ο ρόλος του στη διαμόρφωση της μεσοπολεμικής πολυκατοικίας με πλήθος έργων, όπως οι πολυκατοικίες Ταμπακόπουλου (1922-1924), Βαζιργιαντζίκη (1924), Παπαλεονάρδου (1925), Κορκοδείλου (1925), Γουλανδρή (1925), Τετανέ (1930), Βενιζέλου (1930) κ.ά. Υπήρξε καθηγητής Κτηριολογίας και Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων στο Πολυτεχνείο από το 1940.

Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής επιτάσσονται οι εγκαταστάσεις του Ιπποδρόμου με αποτέλεσμα να υποστούν πολλές ζημιές. Στα τέλη της δεκαετίας 1940 οι εγκαταστάσεις επισκευάζονται και οι υλικοτεχνικές υποδομές εκσυγχρονίζονται. Ο Ιππόδρομος επαναλειτούργει το 1951.

Η μεταπολεμική περίοδος χαρακτηρίζεται από την οικονομική ανάκαμψη και τη μεγάλη οικιστική ανάπτυξη, που αλλάζει σε μεγάλο βαθμό την εικόνα όχι μόνο της περιοχής, αλλά όλης της Αθήνας. Κατεδαφίζονται οι περισσότερες από τις παλιές επαύλεις του Φαλήρου και ανεγείρεται πλήθος νέων πολυκατοικιών.

[→] Λεωφόρος Ποσειδώνος, δεκαετία 1960. Η ανέγερση πολυώροφων πολυκατοικιών αλλάζει πλήρως την εικόνα του Παλαιού Φαλήρου. Λερίου, Αν. 2017. Παλαιό Φάληρο, 175.

Οι ιπποδρομίες μεταπολεμικά γνωρίζουν μεγάλη άνθηση και ο Ιππόδρομος εξελίσσεται σε σημαντικό τόπο ψυχαγωγίας.

Μέσα στον χώρο του Ιπποδρόμου βρισκόταν το κοσμικό κέντρο «Αθηναία». Μία από τις σπουδαίες ορχήστρες που έπαιξαν ήταν του πιανίστα Λεβ Κανακάκη, τις δεκαετίες του 1950 και του 1960.

«Τις ημέρες που είχε ιπποδρομίες, κάθε Τετάρτη και Κυριακή, πάντα γέμιζε ο Ιππόδρομος, διότι εδώ ήταν κόμβος, Παλιό Φάληρο, Νέο Φάληρο, Καλλιθέα. 10.000 θεατές και στις μεγάλες ιπποδρομίες, στα ντέρμπι, μάζευε 20.000 κόσμο.»

Λευτέρης Σιατούνης, τζόκεϊ και προπονητής κατά τις δεκαετίες 1950 και 1960.

[↑][→] Διαφημίσεις από τον Τύπο της εποχής για ιπποδρομίες και χοροεσπερίδα στον Ιππόδρομο του Φαλήρου.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[←] Φωτογραφία υποδοχής αλόγου και αναβάτη από συγκεντρωμένο πλήθος στον Ιππόδρομο.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Αφιέρωμα περιοδικού στους
Α΄ Πανστρατιωτικούς Ιππικούς
Αγώνες στον Ιππόδρομο του Φαλήρου.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Μιά έντυποιοιακή άγωνιστική (και κοσμική) επίδειξη στο φαληρικό Δέλτα

Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΥΠΕΡΓΗΔΑ ΜΕ ΤΟΝ ΙΠΠΟ «ΑΣΚΟ» ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΕΜΠΟΔΙΑ ΣΤΟΥΣ Α΄ ΠΑΝΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥΣ ΙΠΠΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΙΚΟΥ ΔΕΛΤΑ

ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΙΚΟ ΘΕΠΡΕΙΟ του Ιπποδρόμου Φαλήρου: Η Βασίλισσα, με γαλόζια ταγιέρ και φοβική καπέλλινα, η πριγκίπισσα Σοφία, με κόκκινα μαντώ και λευκό φόρεμα, και ο Δόν Χουάν Κάρλος, οι όποιοι παρηκολούθησαν με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον όλα τα ιππικά αγωνίσματα που διεξήχθησαν.

(Φωτ. Μιμω, φωτορεπόρτερς 5, Ένωσις 1, Ελληνικό φωτορεπορτάζ 1)

ΕΝΑ ΑΘΛΗΜΑ ΜΕ ΕΥΓΕΝΕΙΑ ΚΑΙ ΠΑΛΜΟ...

ΑΛΛΗ ΜΙΑ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΥΠΕΡΓΗΔΗΣΗ ΕΝΟΣ ΕΜΠΟΔΙΟΥ

Ο «Τ. ΡΑΖΕΛΟΣ ΕΝΩ ΓΗΔΑ ΜΕ ΤΟΝ ΙΠΠΟ «ΚΕΝΤΑΥΡΟ»

ΙΠΠΕΥΣ ΚΑΙ ΙΠΠΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΣΤΙΓΜΗ ΕΝΤΑΣΕΩΣ

ΧΙΛΙΑΔΕΣ θεατών παρακολούθησαν με οδιόπτερο ενδιαφέρον τους Α΄ Πανστρατιωτικούς Ιππικούς Αγώνες. Γεμάτα το αθλητικό περίπτερο και οι μεγάλες εξέδρες, όπου ή άγωνία έφτανε στο κατακό-

Ο Βενιζελός δοξάζει τον Μεγάλο Άλκιον από τα κροδία του κόσμου. Όλα πολλά άλλα κροδία κροδία στην ανδροσύτητα και τ' άρετικά τους. Ηρωικά, τρυφερά, άρωμαμένα, μετέφεραν στην πλάτη τους δορυφερότερους βασιλιάδες, φανατικούς σταυροφόρους και άδρες κυρίες, μαζί με τυχεδιώτες, έμπορους και κρασποτάλους. Άλλα με λογικά και λόγια — ο Βασις και ο Ίσθιος — τρέξανε τον Άχίλλεο γύρω από το πέλι της Τροίας την ώρα της σκληρής του νίκης πάνω στον Έκτορα, και ή άρωμα Ολυμπια δόξα — την φορούδα «Άνικτος» — τίμησε με άγαλα μαζί με τους Ολυμπιακούς, για την άπαιση παρρησίας. Άγαρρητός ανδραγαθίας του ανδραγαθού από την έποση και ζωοφόρος τις φηγορές του στα κροδία της Άλκιον, έβλεπε μαζί του έσο. Άσκι έβλεπε άσκι έβλεπε από την έψη, όταν ο κροδίας του — άσκι ο βασιλιάς Νικηφόρος — πέθανε. Έρωμα, γρήγορο, άρωμα, άπαιση για γηλοδης χρόνια κοντά στις αθλοδωμεις έγινες. Άσκι και στην περιπέτωση που δεν ήταν παρά ένα άσκι έβλεπε, άσκι ο άσκι έβλεπε τους ανδραγαθούς και άσκι έβλεπε την άσκι έβλεπε για την άσκι έβλεπε άσκι έβλεπε.

του γίλου έβλεπε παρά του ανδραγαθού του ανδραγαθού και — άσκι έβλεπε το άσκι έβλεπε ή άσκι — του ανδραγαθού του ανδραγαθού. Στόν πόλο δεν είναι πιά το έβλεπε έβλεπε την άσκι του άσκι, με το άσκι έβλεπε άσκι, και από τα έβλεπε έβλεπε παρά τις άσκι έβλεπε άσκι έβλεπε άσκι έβλεπε.

Κι άσκι, πριν λίγες άσκι, στον Φαληρικό Ιππόδρομο, μαράταρε μαζί με τους άσκι το έβλεπε και το άσκι έβλεπε γηλοδης θεατών, που παρακολούθησαν τα τελευταία άσκι έβλεπε των Α΄ Πανστρατιωτικών Ιππικών Αγώνων.

Όμοια έβλεπε, γεμάτα γέση και άσκι, έβλεπε, πηδον και άσκι έβλεπε από τους άσκι, άσκι άσκι έβλεπε, άσκι έβλεπε από το έβλεπε και τις άσκι έβλεπε των άσκι. Πρώτος άσκι έβλεπε στα άσκι, με άσκι άσκι έβλεπε, άσκι έβλεπε — που δεν το άσκι έβλεπε άσκι — ο άσκι έβλεπε άσκι έβλεπε άσκι έβλεπε άσκι έβλεπε 1,20 μ. έβλεπε το άσκι έβλεπε, έβλεπε με άσκι με άσκι.

[←] Ο τζόκεϊ Τάσος Ιωακειμίδης (δεξιά) στις κερκίδες του Ιπποδρόμου. Αρχείο Τάσου Ιωακειμίδα

«Η είσοδος του Ιπποδρόμου ήταν 50 μ. από τη θάλασσα, από την παραλία. Γύρω γύρω από την είσοδο ήταν ποτάμι, βούρλα, ερημιά Θεού. Κίνηση υπήρχε μόνο στην είσοδο του Ιπποδρόμου που ήταν το στέκι των ιπποδρομιακών, στην ταράτσα του «Βράσε Ρύζι», απέναντι στο οινομαγειρείο του Πεζούλα, παρακάτω στις ταβερνούλες. Το Ευγενίδειο ήταν βάλτος. Οι στάβλοι κοντά στον Ιππόδρομο χτιστήκανε επί Χούντας.»

Λευτέρης Σιατούνης, τζόκεϊ και προπονητής.

[↑] Οι στάβλοι του Χαράλαμπους, στην οδό Δημοσθένους, κτίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Φωτογράφος: J. Vanderpool

«Οι αναβάτες, ύστερα από ετήσια εκπαίδευση στη Σχολή Ιππασίας ξεκινούσαν τις ιπποδρομίες. Οι μαθητευόμενοι μπορούσαν να λάβουν μαστίγιο ύστερα από 30 νίκες.»

Λευτέρης Σιατούνης, τζόκεϊ και προπονητής.

[←] Αναμνηστική φωτογραφία του αναβάτη Λευτέρη Σιατούνη με τον Ερμή, 1962.
Αρχείο Λευτέρη Σιατούνη

[→] Ο τζόκεϊ Τάσος Ιωακειμίδης με τον τζόκεϊ Ιορδάνη κρατούν τα μαστίγιά τους. Φορούν την κυλόττα και αμερικάνικο τζιν, μπότες και τραγιάσκες. Δεκαετία 1950.
Αρχείο Τάσου Ιωακειμίδα

ΙΠΠΟΔΡΟΜΙΑΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ
ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 1000 ΩΡΑ 2. Μ.Μ.

[←][↑] Μεταπολεμικά εβδομαδιαία προγράμματα του Ιπποδρόμου. Κυκλοφορούσαν την παραμονή των ιπποδρομιών στα περίπτερα. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

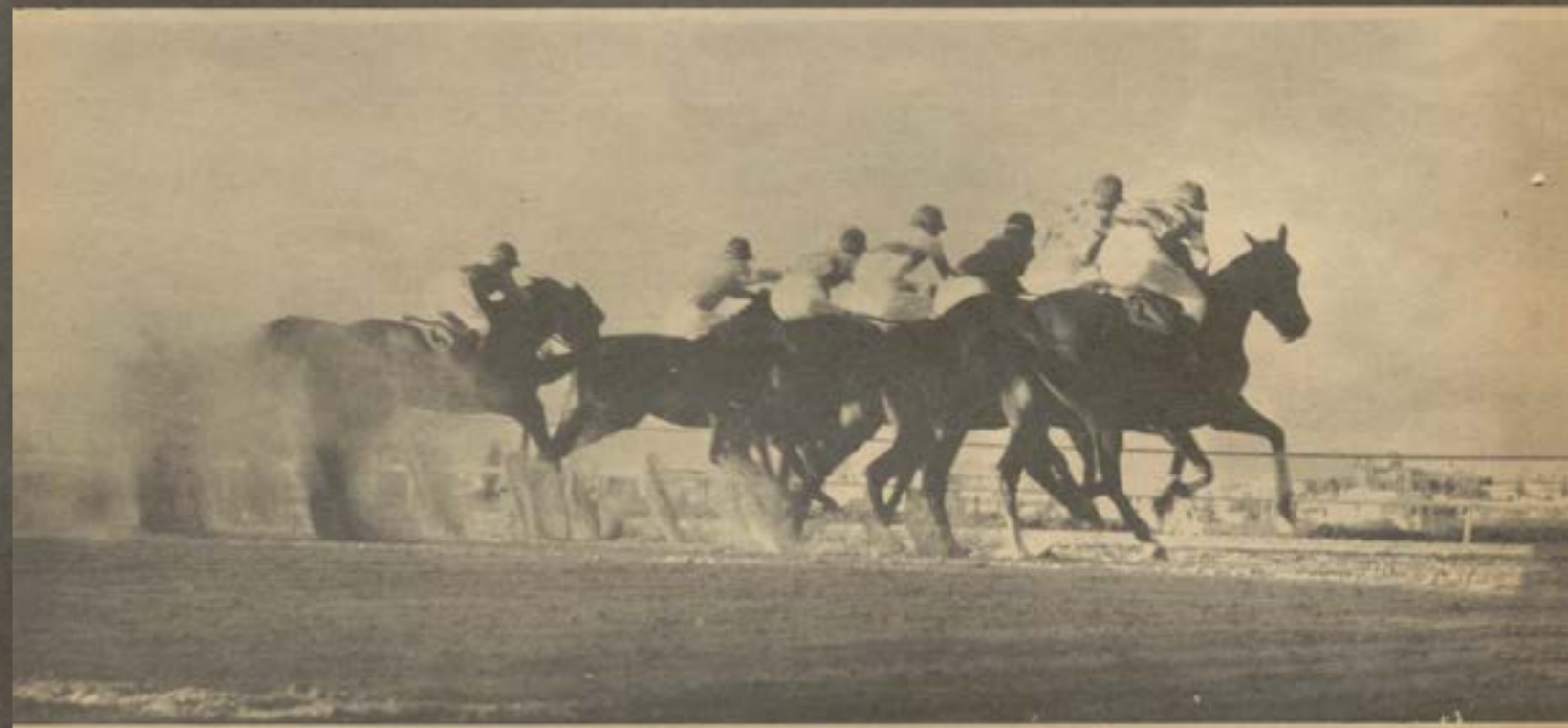
[→] Αφιέρωμα του Τύπου στις ιπποδρομίες. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

‘Η ώρα της έκκινήσεως σημαίνει! Το «πάθος» ανεβαίνει «κρεσέντο» ως τὸν τερματισμό...

▲→ ΛΙΓΑ δευτερόλεπτα μετά από την εκκίνηση. Τό άλλα, όπως τα συνέλαβε ο φακός από το άνοιγμα ενός εκουσιού. Ίσως όμως με τα άλλα κάθε ιπποδρομίας εκκινήσεις άνοιγαν ταυτόχρονα με το σύνθημα, το οποίο δίνει ο άφίτης.

ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΧΙΜΑΙΡΑΣ

ΤΑ ΛΟΓΑ ΚΑΛΠΑΣΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΙΒΟ, ΤΟ ΤΕΡΜΑ ΕΙΝΑΙ ΑΚΟΜΗ ΜΑΚΡΥΑ, ΑΛΛΑ ΑΓΩΝΙΑ ΚΑΤΕΧΕΙ ΤΟΥΣ ΠΙΣΤΟΥΣ ΤΟΥ ΦΑΛΗΡΙΚΟΥ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΥ

ΕΝΑΣ ΑΠΟΜΑΧΟΣ του Φαληρικού Δέλτα. Τώρα χρησιμοποιείται ως επιβήτωρ σε ιπποφορβία.

Τόπος της απώλειας για κάθε «φρόνιμο», που ακολουθεί την συνταγή των μικρονοικοκυριών του ποιητή — «πήρα ένα διβλίριο Τραπεζης, πρώτη κατάθεσις δραχμαί τριάντα» — και βασιλεία της χιμαιρας για τους φιλίππους, ο Ίπποδρομος έχει φανατικούς παλέμιους και φανατικότερους πιστούς. “Αν πητε πως είναι μονάχα ετζόγοι θα τον άδικήστε, γιατί είναι κάτι τόσο αλλιώτικο από το πρόσαια τραπεζί της χαρτοπαιξίας και της ρουλέτας. Έχει μια αλάτεια δική του γεστηία, που μπορεί, όμως, να την πληρώσετε άκριθά, όπως όλα τα ύρσια πράγματα στον μάταιον αυτόν κόσμo. Γι’ αυτό έλατε καλύτερα να τον γνωρίσετε από τις στήλες μας. Είναι μια γνωριμία... «έρχάτε», αλλά άνώδυνη για το πορτοφόλι σας. →

ΕΝΑΣ ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ - ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΝ ΦΑΛΗΡΙΚΟ ΙΠΠΟΔΡΟΜΟ

[←] Αφιέρωμα ξένου εντύπου στις ιπποδρομίες. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Αφιέρωμα του Τύπου στους φιλίππους και στα άλογα. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

«Οι βασικοί άνθρωποι του Ιπποδρόμου ήταν οι προπονητές, οι τζόκεϊ, οι σταβλίτες, οι βοηθοί των αναβατών στα αποδυτήρια, οι οποίοι ετοιμάζανε τις ιπποσκευές, οι ιδιοκτήτες αλόγων, οι έμποροι ζωοτροφών και οι κτηνίατροι. Κοπέλες εργάζονταν στα ταμεία και στα γραφεία.»

Λευτέρης Σιατούνης, τζόκεϊ και προπονητής.

ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΣ

Αυτό το μικρό «εδαφείο» της χίμαρας –ό ε'ιπποδρόμος του Φαλήρου– εκτείνεται από το Χρυσόκι και το Βουλευτόταμο μέχρι τη θάλασσα του Φαληρικού Δέλτα. Ο πληθυσμός του είναι μεταδλητός, γιατί οι μόνιμοι κάτοικοι του δεν ξεπερνούν τη μιά εκατοντάδα και είναι σκορπισμένοι στους σταύλους, που γειτονίζουν με το στίβο. Προπονιτάι, μαθητευόμενοι τζόκεϊ, φρολογάδες και κάθε λογής άλλοι σταυλοδίατοι άνθρωποι, που έχουν εθθυγραμμίσει τη ζωή τους με τη ζωή των αλόγων. Αν όμως η απογραφή του πληθυσμού γίνει Τετάρτη ή Κυριακή, τότε μπορεί να ξεπεράσει τις πέντε χιλιάδες. Και είναι σίγουρα ο πληθυσμός αυτός του 'Ιπποδρόμου ο πιο άνομοιαισχός πληθυσμός της γής. 'Εσχυροί του χρήματος, της πολιτικής, της δουλειματίας και της κοσμικής στήλης παρακαλουθούν από το 'Αθλητικό Περίπτερο, χωρίς ισχύς, όπως συνήθως γίνεται από Δέλτα, για λόγους αξιοπρεπείας, τα λεπτά τους να χάνονται, πανταριζμένα στα πόδια κάποιου θλιβερού άχαμμόντος. Πιά πέρα, εκπροσωποί όλων των παραγωγικών τάξεων της χώρας και της υπαλληλίας παρακαλουθούν από τις κεράδες της πρώτης θέσεως, με θεωρούδεις συχνά έκδηλώσεις, ένα συναρπαστικό τερματισμό, ενώ εκατό μέτρα άριστερώτερα, στη δεύτερη θέση, όπου ισχύει η μικρότερη μονάδα στοιχήματος –δραχμές 10–, οι άνθρωποι του μεροκάματου των πενήτων ή και λιγότερων δραστηρίων διαγκωνίζονται με την –μάταιη συχνά– έλπίδα να δοούν το δεκάριό τους να πολλαπλασιάζεται επί ένα άπειστον συντελεστή.

Είναι ένας έτερόκλητος κόσμος, που ξεκινάει από την εδδ Πατριάρχη 'Ιωακείμ ή από τις παράγκες της Κοκκινιάς, για να γίνει ύπτηκος, για τρεις άρες, του Φαληρικού Δέλτα.

'Ελληνική ιπποπαραγωγή

Αλλά ως δοουμε τους άλλους, τους μονιμότερους παράγοντες αυτού του Δέλτα.

Έν αρχή, φυσικά, κείσιν τα τετράποδα. 'Αριστικά και καθαρόαιμα φτάνουν σήμερα τα τριακόσια. Παλαιότερα ήταν πάνω από τετρακόσια, αλλά η κείσφορά επί των δρομώνων 'Ιππών, που επέβαλε το κράτος, μαζί με εκείνη των αυτοκινήτων, στάθηκε γενικό πλήγμα για την ιπποδύναμη του Φαλήρου. (Ειρήσθη έν πορόδω ότι το κράτος εϊσπράττει όχι λίγα από το χρήμα των φιλιππών, που ρέει άσθονα Τετάρτη και Κυριακή). Τα άριστικά άλογα έρχονται από τους 'Ιπποδρόμους

Ο ΚΑΘΕ τζόκεϊ φοράει μπλουζα με τα χρώματα του ιδιοκτήτη του αλόγου, το οποίο δά 'ίππευση.

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ το ζύγισμα πριν από κάθε κούρσα. Ο άνοβάτης πρέπει να έχη άρισμένα κιλά.

ΕΤΟΙΜΟΙ ΟΙ ΤΖΟΚΕΪ ΚΑΤΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ ΣΤΟ «ΠΑΝΤΟΚ», ΟΠΟΥ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΜΕΝΟΥΝ ΤΑ ΑΛΟΓΑ

ΑΛΟΓΑ ΚΑΙ ΑΝΑΒΑΤΕΣ, στα κκουτιά του ατμαμάτου μηχανήματος έκκινήσεως, έτοιμα να ριχτούν στο στίβο, μόλις δώση το σύνθημα ο άφότης. Μιά έπιτυχημένη έκκίνηση εξασφαλίζει συχνά τη νίκη.

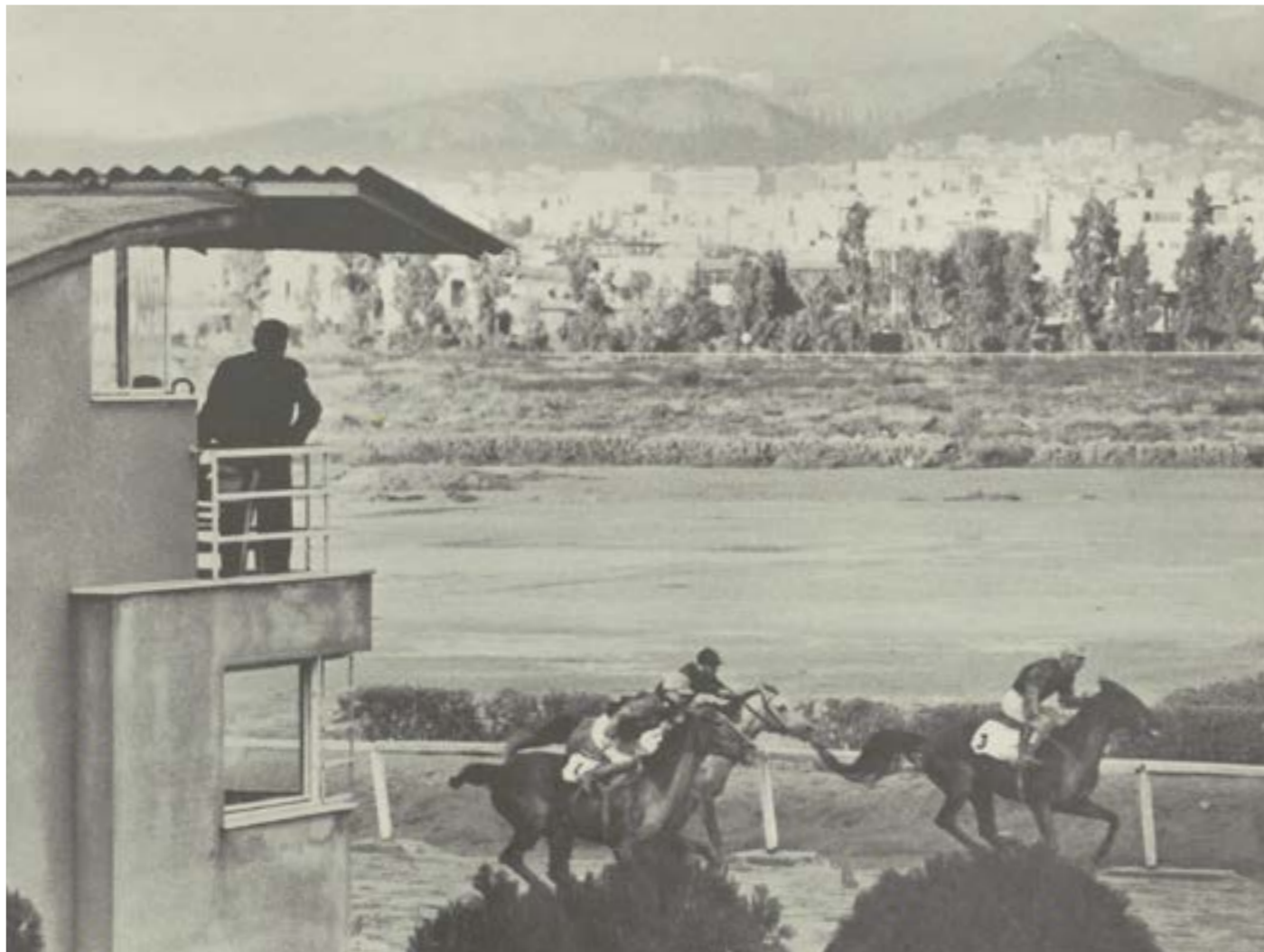
της Μέσης 'Ανατολής –τά περισσότερα από τη Βηρυττό– για εϊνεύρεση καλύτερης τύχης. Τα καθαρόαιμα είναι, τα πιο πολλά, έγγχωρίου παραγωγής. Κι αυτό αποτελεί μιά θετική άμολογούμενός προσφορά του 'Ιπποδρόμου στην εθνική οικονομία, με τη δημιουργία έλληνικής ιπποπαραγωγής.

Συγκεκριμένα, όταν άνοιξε τις πύλες του μεταπολεμικά ο 'Ιπποδρόμος, τα πρώτα καθαρόαιμα άλογα ήταν ξενικής προελεύσεως και 'Ιδιαίτερα από την 'Αγγλία, όπου οι ιπποδρόμους έχουν έπιβλήση σαν έθνικό σπόρ. Και, άφου τερματίσαν τη σταδιοδρομία τους στο Φαληρικό Δέλτα, άποσούθησαν στο ιπποσοδειό της Λαζαρίνας και άναπαύονται επί των δασών τους, με μοναδική άσχολία την άναπαραγωγή του είδους. Έκτός, όμως, από το ιπποσοδειό της Λαζαρίνας, μερικοί μεγαλοϊδιοκτήτες άσχολήθηκαν κι αυτοί με την έθωση σταθμών ιπποπαραγωγής. Ένας δέ άπό τους σταθμούς αυτούς, του μεγαλοϊδιοκτήτη Γ. Καμπάνη, εδοοκίμει στο Πικέρι. Και πρέπει να άμολογηθή ότι τα επροϊόντα της έλληνικής ιπποπαραγωγής δόθηκαν άνώτερα από τους γονιτόρους τους, γιατί συχνά στα μεγάλα κλασσικά έσθια οι έλληνικοί καθαρόαιμοι κατάρθωσαν να

«Τα άλογα τα παραλαμβάναμε ενάμιση χρόνου, τα εκπαιδεύαμε και δύο χρονών αρχίζανε να συμμετέχουν στις ιπποδρομίες. Πριν την ιπποδρομία, οι σταβλίτες τα καθαρίζανε με βούρτσα, ελέγχανε τη θερμοκρασία τους, τα πόδια τους, στη συνέχεια τους βάζανε τη σέλα για να περπατήσουν σελωμένα, να δουν τον χώρο, και να έρθουν να τα καβαλήσει ο αναβάτης.»

Όταν τέλειωνε η ιπποδρομία βγάzaμε αναμνηστικές φωτογραφίες, με τους ιδιοκτήτες. Στη συνέχεια γινόταν αντιντόπινγκ κοντρόλ με σίελα.»

Λευτέρης Σιατούνης, τζόκεϊ και προπονητής.
Ηλίας Σιατούνης, σταβλίτης και προπονητής.

[>] Κάρτα άδειας ίππου,
24 Οκτωβρίου 1969.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Φωτογραφία με τους τζόκεϊ
και τα άλογά τους από τον στίβο
του Ιπποδρόμου.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[←] Αφιέρωμα ξένου εντύπου
στις ιπποδρομίες.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[†] Φωτογραφία από αγώνες ιπποδρομιών.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[†] Αναμνηστική φωτογραφία του ιδιοκτήτη του αλόγου
με τον νικητή της ιπποδρομίας.
Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[↑] Αναμνηστική φωτογραφία του ιδιοκτήτη του αλόγου με τον νικητή της ιπποδρομίας. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[←] Αναμνηστική φωτογραφία του ιδιοκτήτη του αλόγου και της οικογένειάς του, με τον νικητή της ιπποδρομίας. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Φωτογραφία αμαζόνας, δημοσιευμένη σε περιοδικό της εποχής. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

VI. 1940-2000

[*][*] Αναμνηστικές φωτογραφίες ιδιοκτητών αλόγων με τον αναβάτη Τάσο Ιωακειμίδη, δεκαετία 1970.
Αρχείο Τάσου Ιωακειμίδη

[*] Σφραγίδα Συνδέσμου Αναβατών Δρομώνων Ιππων Φαληρικού Ιπποδρόμου.
Αρχείο Τάσου Ιωακειμίδη

Μαθητευόμενοι αναβάτες έχουν
οδηγήσει τα άλογα στη θάλασσα,
δεκαετία 1950.
Αρχείο Τάσου Ιωακειμίδη

«Η παραλία βρισκόταν στα είκοσι μέτρα από τον Ιππόδρομο.
Εκεί πηγαίναμε τα άλογα και αφού κολυμπούσαν για κάποια
χιλιόμετρα γυρνούσαμε πίσω. Το θαλασσινό νερό ανακούφιζε τα άλογα
από παθήσεις στα πόδια και το κολύμπι ήταν η καλύτερη προπόνηση.
Πολλές φορές τα άλογα έτρεχαν στην κούρσα κατευθείαν μετά
το μπάνιο.»

Λευτέρης Σιατούνης, τζόκεϊ και προπονητής.

«Το '50 η παραλία στο Δέλτα ήταν αμμουδιά. Ευκάλυπτοι πεύκα και τζίτζιφα ήταν τα δέντρα της περιοχής. Οι δρόμοι ήταν χωμάτινοι και τα σπίτια ήταν λιγοστά. Τα άλογα τα γυμνάζαμε και στον δρόμο.»

Τάσος Ιωακειμίδης, τζόκει.

[←] Ο αναβάτης Λευτέρης Σιατούνης στην οδό Λυσικράτους στις Τζίτζιφιές, δεκαετία 1950. Αρχείο Λευτέρη Σιατούνη

[→] Ο αναβάτης Τάσος Ιωακειμίδης σε δρόμο στις Τζίτζιφιές, δεκαετία 1950. Αρχείο Τάσου Ιωακειμίδα

«Οι πελάτες που στοιχημάτιζαν, αγόραζαν από εμάς δελτία τα οποία ανέφεραν τον κωδικό αριθμό του αλόγου (για τα στοιχήματα τύπου γκανιάν και πλασέ) ή κάποιων δυαδικών συνδυασμών αλόγων (για τα στοιχήματα τύπου δίδυμου, forecast ή σύνθετου). Μολονότι είχαμε περίπου είκοσι λεπτά να δεχτούμε στοιχήματα για κάθε κούρσα, οι περισσότεροι παίκτες εμφανίζονταν στα γκισέ μας την τελευταία στιγμή, όταν ακουγόταν από τα μεγάφωνα ότι σε τρία λεπτά θα έληγε ο χρόνος συναλλαγών για τη δεδομένη ιπποδρομία. Σε περίπτωση επιτυχημένης πρόβλεψης, οι πελάτες επέστρεφαν τα δελτία του πονταρίσματος κι εμείς αποδίδαμε αμέσως τη χρηματική αξία που αντιστοιχούσε σε αυτά.»

Παναγιώτης Κ. Κεφάλας, μαθητευόμενος ταμίας του Ιπποδρόμου, 1974.

«Το στοίχημα ξεκίναγε από 10 δραχμές, τις δεκαετίες 1950 και 1960. Εμείς οι αναβάτες απαγορευόταν να παίζουμε.»

Λευτέρης Σιατούνης, τζόκεϊ και προπονητής.

Ἴπποδρομία λέγεται, ἀγώνισμα θανάτου
ἥτοι τῆς βέλγας κράτησις ὑπὸ τοῦ ἀναβάτου
καθόσον πίπτων ὁ ἵππος κτυπῶν ἐπικινδύνως
εἰς ἰσοκόμους, βλαβηλῶς διμυσργίει θρήνος.
Ἄφτα μού εἶπεν ἡ γιαγιά μιά μερα πού ζήρῶζιδα
πού εἰς τό Δεῖτα ἔμενε κέ ἦτο φαλιριότιδα.
Ἦτο μανιόδης φίλιπος κί ὀπος μου διηγήτη
πιό νεα μ' ἕναν τζόκεϊ βιχνά τραβοροχίτο
ἀλλά μετὰ οἱ γείτονες, τό εἶπαν βλό μπαμπάτης
κί ἀφίωεφδεν ἀδ' ἰν' γιαγιά ἀφτός ὁ ἀναβάτης.

Ὁ ἵπος οὗτος διεθνός εἶν' ἀνεγνωρισμένος
ἐπὶ λαεζῆς κέ φαβορῆ με εἶν' ἴτο παρισμένος.
Ἐδῶ εἰάν ποντάρει, μάνεζε θεία ἀράξη
ὁ τζόκεϊ ὡς ἔμπειρος τήν νίκην θά ἀρπάξη.»

Φίλαθροι κί ἄλλοι φίλιποι ἐξήταζον τό ἄλι
ἄλλος τὰ δόντια του κυτῶν, ἄλλος κτύπων τήν
πρατή, κί ἄλλος τό τρίχομα ἀφλοῦ θεᾶτο γά καί δεβη
κί ἄλλος εἰς μέρη κάτοθεν βριμιά γά παβπα-
τέτη.

Ἄφου καλῶς τό ἄλογον ἐξήτασαν οἱ φίλιποι
ζιγνησαν τό κεφάλη των κέ μιγιδαν περιγίποι
κ' εἶπαν πός εἶν' ἀδίναζον ἴπην κούρσαν γά
ἐάν εἰς τήν κατάστασιν πού εἶνε ξεκινίβη.
Ἐδόθη ἡ ἐκίνισις κί ὁ κόβμος πού ὁμίλει
παρικολοῦθη βιοπιλός κέ μέ βριμμένα χειρη
ἀπό ἴπην πρόζην ἴπην βλιζμητήν, ληπλόν μετὰ τόν
κρότον, ὅλοι ἐβλιζιμάζισον, θά ζερμαζίση κρότον.

Κάωδε εἰς ἵπόδρομον θά ἤρχιζεν ἀγόνιας
μέ ἄλογα εἰς Δυβεος, μέ νεβρικοῦς ρωθάνιας
με φίλαθροι πλιειάζαν ἔμπροσθεν πρό ἐκάστου
κί ἐξήταζον τό ἄλογον κί ὄλας τὰς ἀρελῆς του

Προεζάτε τό ἄλογον, ἔλεγον οἱ σταβαῖται
κυλάζαζε ληβλομερός κέ τὰς ὀπλάς του δῆζε
δέν ἔχη δίολον βίοδηρον, θανάλαφρον πηδάση
ὡδάν καρδίτης βάλραχος πού διά Ταζιάν πατη.

[←] Έργο που αποδίδεται στον Μποστ με θέμα τις ιπποδρομίες. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

[→] Λαχνός στοιχήματος Ιπποδρόμου, 6 Νοεμβρίου 1955. Συλλογή Γιάννη Λάμπρου

Δύο από τους τελευταίους τζόκεϊ που εργάστηκαν στον Ιππόδρομο της Καλλιθέας, μεταπολεμικά.

Τάσος
Ιωακειμίδης

Ο Τάσος Ιωακειμίδης είναι μικρασιατικής καταγωγής. Γεννήθηκε το 1940 στα Χανιά της Κρήτης. Εγκαταστάθηκε στις Τζιτζιφιές το 1949. Ξεκίνησε το 1955 ως μαθητευόμενος αναβάτης, ολοκλήρωσε τη Σχολή Αναβατών και το 1961, μετά από 30 νίκες, πήρε μαστίγιο, έγινε τζόκεϊ. Μετά από 20 χρόνια που εργάστηκε ως αναβάτης έγινε σταβλίτης και δίδαξε στη Σχολή Ιππασίας.

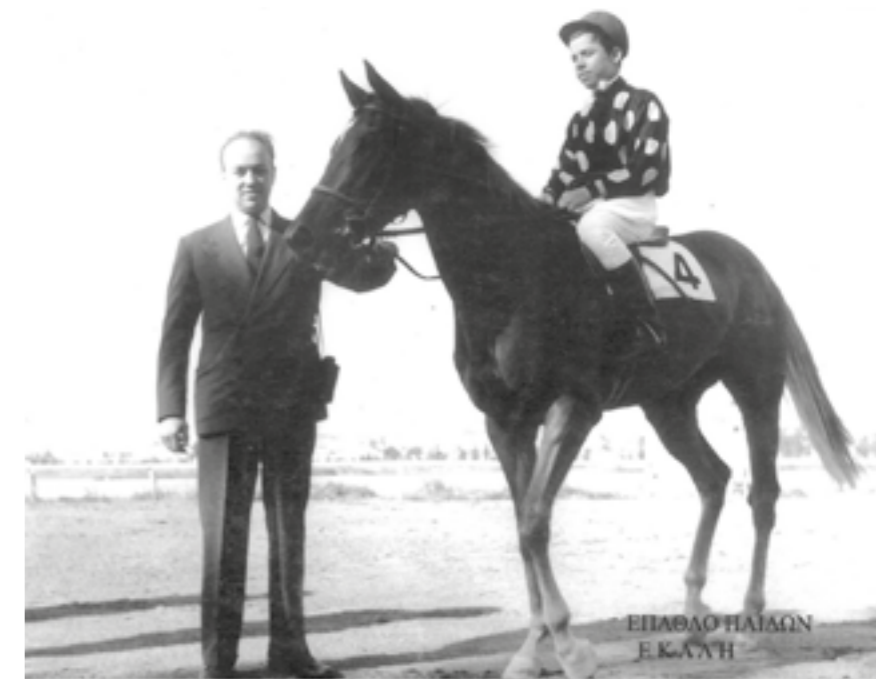

[↑] Ο τζόκεϊ
Τάσος Ιωακειμίδης, 2022.

[↗] Ο τζόκεϊ Τάσος Ιωακειμίδης
σε αναμνηστική φωτογραφία, 1976.
Αρχείο Τάσου Ιωακειμίδα

Λευτέρης
Σιατούνης

Ο Λευτέρης Σιατούνης γεννήθηκε το 1944 στην Καλλιθέα. Τυχαία, όπως λέει ο ίδιος, εισήλθε στον χώρο του Ιπποδρόμου το 1951 λόγω του μεγάλου αδελφού του, ο οποίος ήταν μαθητευόμενος τζόκεϊ. Ένας σταβλίτης, ο Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος τον άρπαξε και τον έβαλε επάνω σε ένα άλογο και από τότε συνέδεσε τη ζωή του με τον Ιππόδρομο. Το 1955 τελείωσε πρώτος τη Σχολή Αναβατών και το 1958 ξεκίνησε τις ιπποδρομίες. Μετά από δύο χρόνια, το 1960 κατέκτησε την τρίτη θέση με 45 νίκες. Όταν σταμάτησε να εργάζεται ως αναβάτης έγινε προπονητής.

[↑] Ο τζόκεϊ
Λευτέρης Σιατούνης, 2022.

[↗] Ο τζόκεϊ Λευτέρης Σιατούνης
σε αναμνηστική φωτογραφία,
δεκαετία 1960.
Αρχείο Λευτέρη Σιατούνη

Το διάστημα 2001-2004 υλοποιείται η ανάπλαση της ευρύτερης περιοχής του Ιπποδρόμου ενόψει των Ολυμπιακών Αγώνων 2004, που περιλαμβάνει την κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων, αντιπλημμυρικών έργων, ανισόπεδων οδικών κόμβων και την αναδιαμόρφωση της παραλιακής ζώνης.

Ο Ιππόδρομος του Φαλήρου εγκαταλείπεται οριστικά το 2003, ύστερα από τη μεταφορά του στις νέες εγκαταστάσεις στο Μαρκόπουλο Αττικής. Ακολουθεί μια περίοδος υποβάθμισης του χώρου και σταδιακής κατεδάφισης των κτηριακών του εγκαταστάσεων, που ολοκληρώνεται το 2008.

[→] Το Ολυμπιακό Γήπεδο Χειροσφαίρισης και Ταεκβοντό Φαλήρου και η διαμόρφωση της ευρύτερης περιοχής, 2022.
Φωτογράφος: Ε. Γρατσιά

[↑] Η εγκαταλειμμένη πρώτη εξέδρα του Ιπποδρόμου λίγο πριν την κατεδάφισή της, το 2008. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[↗] Το νότιο πρόπυλο της εγκαταλειμμένης εξέδρας λίγο πριν την κατεδάφισή της. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[→] Άποψη της εξέδρας λίγο πριν την κατεδάφισή της. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

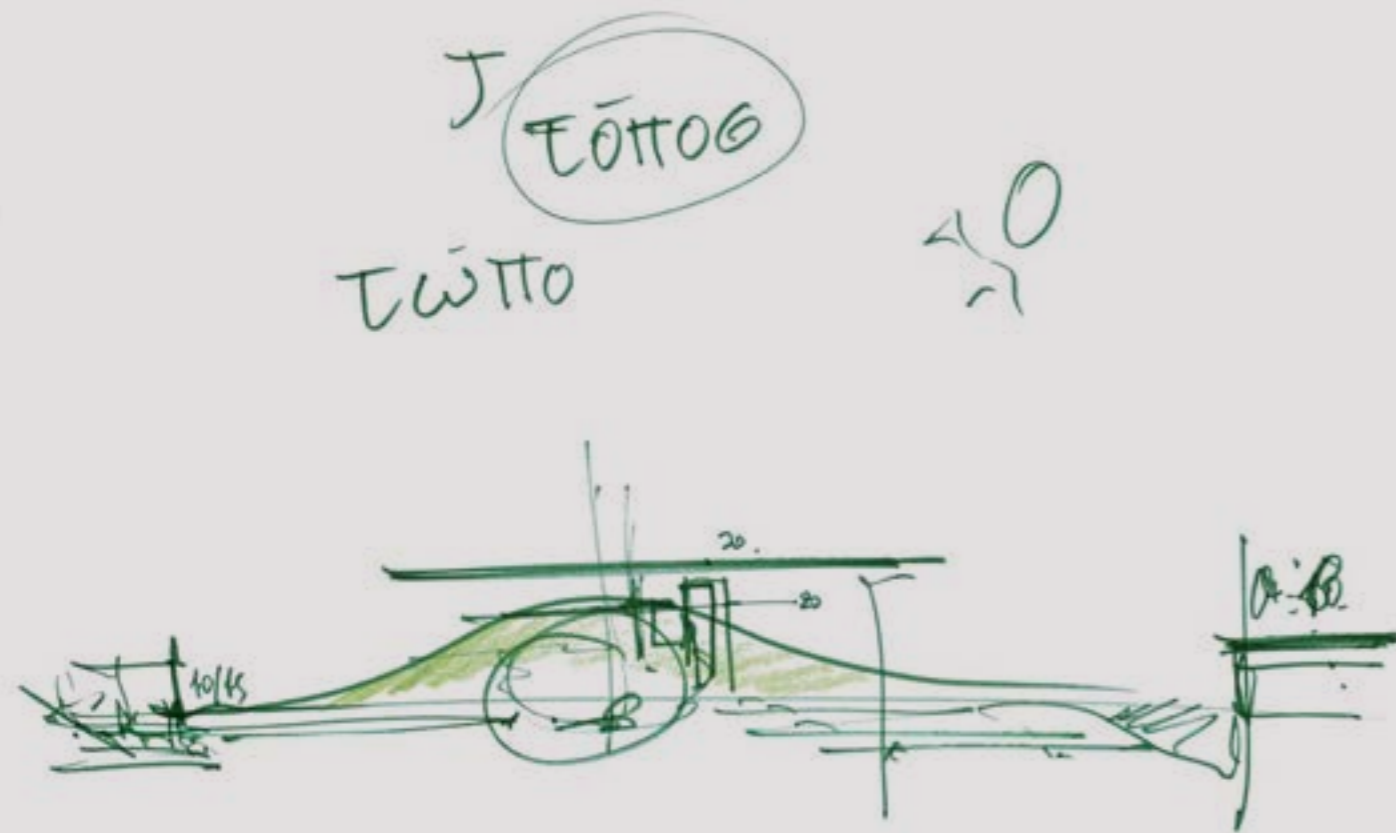
[↑] Η πρώτη εξέδρα του Ιπποδρόμου κατά την κατεδάφισή της.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[←] Άποψη της εγκαταλειμμένης πρώτης εξέδρας των επισκεπτών από τα νοτιοδυτικά λίγο πριν την οριστική κατεδάφισή της.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

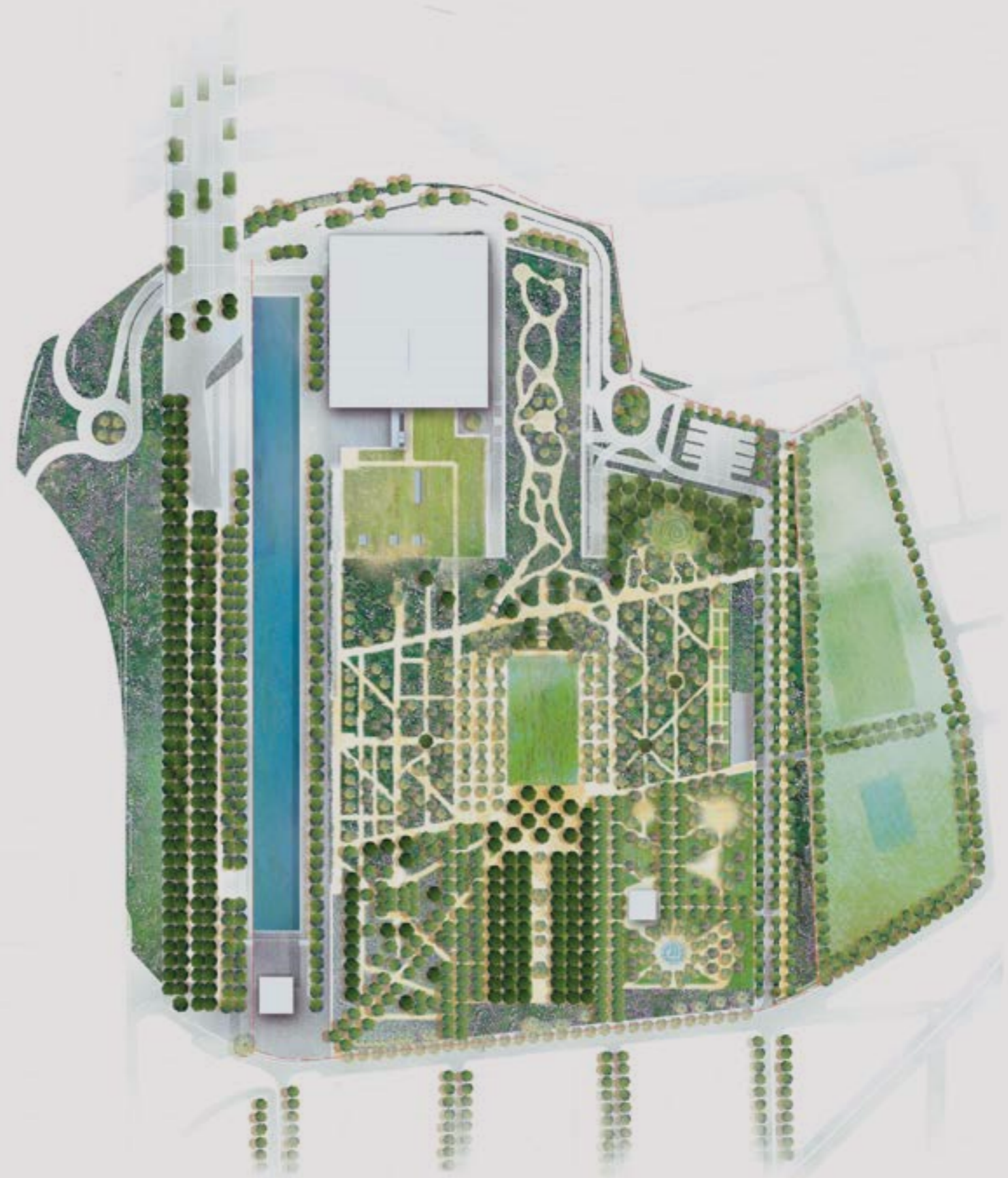
VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Μια νέα εποχή ξεκινά για τον χώρο το 2006 όταν ανακοινώνεται η πρόθεση του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ) για τη δημιουργία του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ). Το έργο περιλαμβάνει τις νέες κεντρικές εγκαταστάσεις της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος (ΕΒΕ) και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΕΛΣ), καθώς και το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος, έκτασης 210 στρεμμάτων. Σχεδιάζεται από τον Ιταλό διεθνή φήμης αρχιτέκτονα Ρέντσο Πιάνο και το Renzo Piano Building Workshop (RPBW), με τη συνεργασία της Betaplan. Η κατασκευή ξεκινά το 2012.

[↑] Ένα από τα πρώτα σκαριφήματα του Ρέντσο Πιάνο για τη διαμόρφωση του ΚΠΙΣΝ. Σχέδιο: Renzo Piano Building Workshop και Betaplan

[→] Κάτοψη του ΚΠΙΣΝ. Σχέδιο: Renzo Piano Building Workshop και Betaplan

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

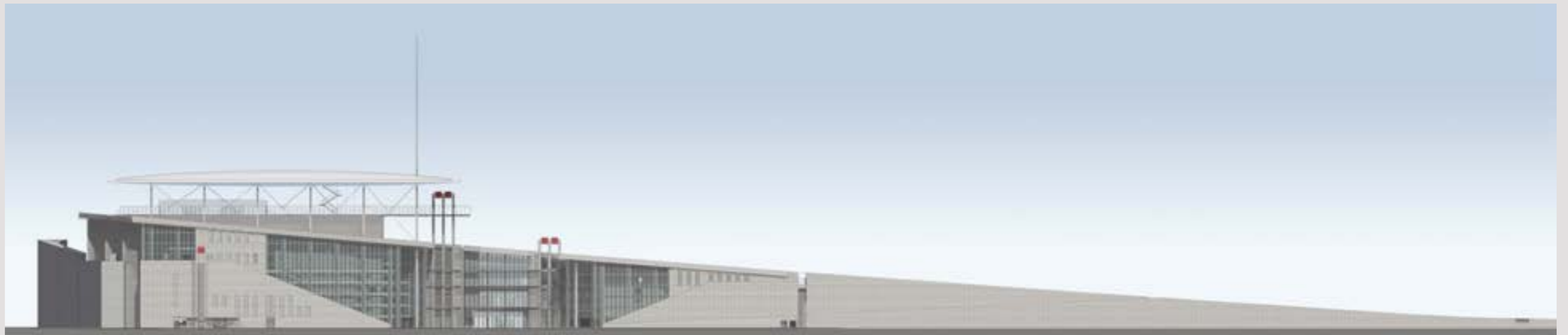
Ο Ρέντσο Πιάνο γεννήθηκε το 1937 στη Γένοβα και σπούδασε στο Πολυτεχνείο του Μιλάνου. Το 1971 ξεκίνησε συνεργασία με τον Βρετανό αρχιτέκτονα Ρίτσαρντ Ρότζερς, ενώ το 1981 ιδρύει την εταιρεία «Renzo Piano Building Workshop» με γραφεία στο Παρίσι, τη Γένοβα και τη Νέα Υόρκη. Έχει δεχθεί πλήθος διεθνών βραβείων και διακρίσεων. Ανάμεσα στα πολυάριθμα έργα του είναι το Κέντρο Πομπιντού στο Παρίσι (1973-1977), το Διεθνές Αεροδρόμιο Kansai στην Οσάκα (1991-1994), το Πολιτιστικό Κέντρο Τζίβαου στη Νουμέα της Νέας Καληδονίας (1991-1998), το Εθνικό Κέντρο Επιστήμης και Τεχνολογίας στο Άμστερνταμ (1997), το Μουσείο Paul Klee στην Ελβετία (1999-2005), ο ουρανοξύστης της «New York Times» στη Νέα Υόρκη (2000-2007), η Ακαδημία των Τεχνών στο Σαν Φρανσίσκο (2000-2008), η σύγχρονη πτέρυγα του Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης στο Σικάγο (2000-2009), το Ωδείο στη Λ' Άκουιλα (2010-2012) κ.ά.

[*] Ο αρχιτέκτονας Ρέντσο Πιάνο και ο πρόεδρος του ΙΣΝ Ανδρέας Δρακόπουλος στο εργοτάξιο του ΚΠΙΣΝ.

ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[>] Νοτιοανατολική όψη των κτηριακών εγκαταστάσεων του ΚΠΙΣΝ.
Σχέδιο: Renzo Piano Building Workshop και Betaplan

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Όσο το έργο είναι υπό κατασκευή, το προσωρινό Κέντρο Επισκεπτών που σχεδιάστηκε από δύο φοιτητές αρχιτεκτονικής, τον Άγι-Παναγιώτη Μουρελάτο και τον Σπυρίδωνα Γιωτάκη, ενημερώνει τους επισκέπτες για την πορεία του έργου και φιλοξενεί πλήθος πολιτιστικών και εκπαιδευτικών δράσεων, ανοιχτών σε όλους.

[↑] Το προσωρινό
Κέντρο Επισκεπτών του ΚΠΙΣΝ.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[→] Παιδιά στο Κέντρο Επισκεπτών.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Ξ. Τακτικού

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

[←] Αεροφωτογραφία της περιοχής
κατά την εκκίνηση των εργασιών
ανέγερσης του ΚΠΙΣΝ.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[↑] Γενικές φωτογραφίες της
περιοχής κατά την εκκίνηση των
εργασιών ανέγερσης του ΚΠΙΣΝ.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Το 2014 πραγματοποιήθηκε ο «Χορός των Γερανών», μια πρωτότυπη χορευτική παράσταση βασισμένη σε ιδέα του αρχιτέκτονα του έργου, Ρέντσο Πιάνο, και επεξεργασμένη από τον καλλιτεχνικό διευθυντή της Εθνικής Λυρικής Σκηνής (ΕΛΣ), Μύρωνα Μιχαηλίδη. Οι δέκα γερανοί που λειτουργούσαν καθημερινά στο εργοτάξιο του ΚΠΙΣΝ «χόρεψαν» σε μια μοναδική χορογραφία του Ρενάτο Τζανέλλα, με μουσική από τους «Πλανήτες» του Γκούσταφ Χολστ. Τη μουσική ερμήνευσε ζωντανά στον χώρο του εργοταξίου η Ορχήστρα της ΕΛΣ, υπό τη διεύθυνση του Μύρωνα Μιχαηλίδη.

[↑] Στο εργοτάξιο του ΚΠΙΣΝ χαρακτηριστικοί ήταν οι πολυάριθμοι οικοδομικοί γερανοί. Ηλεκτρονικό σύστημα με ειδικό λογισμικό έλεγε και κατέγραφε τις κινήσεις τους για λόγους ασφαλείας. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[↗] Άποψη του εργοταξίου του ΚΠΙΣΝ. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Το έργο ονομάστηκε «τριπλό έργο», καθώς εκτός από την ΕΒΕ και την ΕΛΣ διαμορφώθηκε και το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος.

[↑] Διαμόρφωση του Πάρκου Σταύρος Νιάρχος κατά τη φάση κατασκευής του ΚΠΙΣΝ. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[↖] Αποψη του εργοταξίου. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[→] Η αίθουσα της Εθνικής Λυρικής Σκηνής κατά τη φάση κατασκευής. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

«Ο ευφυής σχεδιασμός του Ρέντσο Πιάνο προέταξε το περιβάλλον, προέταξε το πάρκο και όχι τα κτήρια. Ο κάθε επισκέπτης μπορεί να παρατηρήσει ότι το πάρκο και τα κτήρια συμπλέκονται και μάλιστα το πάρκο αποκτά πρωταρχική σημασία με το να ανυψώνεται σιγά σιγά σε λόφο πάνω από τα κτήρια, έτσι ώστε να μπορέσει, όπως λέει ο ίδιος ο Πιάνο πολλές φορές, να αποκτήσει η Καλλιθέα την καλή θέα που είχε κάποτε. Τα κτήρια στριμώχτηκαν σε μια γωνιά αυτών των 210 στρεμμάτων, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα να φτιαχτεί ένα πάρκο, το οποίο σε έκταση είναι μεγαλύτερο ακόμα και από τον Εθνικό Κήπο. Το ενεργειακό στέγαστρο που εμπνεύστηκε ο Ρέντσο Πιάνο είναι πραγματικά μία παγκοσμίως πρωτότυπη κατασκευή, που ξεπέρασε ακόμα και τα όρια της στατικής επιστήμης και χρειάστηκε εκατοντάδες δοκιμές, σε εργαστήρια δομικών υλικών στην Ελλάδα και στην Ευρώπη, ώστε να επιβεβαιωθεί η κατασκευασιμότητά του.»

Θεόδωρος Μαραβέλλιας, αρχιτέκτων και διευθυντής Τεχνικών Δωρεών του ΙΣΝ, που συμμετείχε στη δημιουργία του ΚΠΙΣΝ.

[←] Γενική άποψη του στεγάστρου.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[→] Διαμόρφωση του Πάρκου Σταύρος Νιάρχος. Φυτεύτηκαν 16 είδη δέντρων (ελιές, σχίνα, κουμαριές, χαρουπιές, κουτσουπιές, δάφνες, κυπαρίσσια κ.ά.) και πλήθος θάμνων και αρωματικών φυτών.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Κατά τη διάρκεια της κατασκευής του ΚΠΙΣΝ διενεργούνται σωστικές ανασκαφές (2012-2016) από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων. Μεταξύ των χιλιάδων ταφών της αρχαίας νεκρόπολης που αποκαλύπτονται, η πιο σημαντική είναι εκείνη των «Δεσμωτών». Πρόκειται για 79 σιδηροδέσμιους άνδρες που εναποτέθηκαν σε 3 σειρές, άλλοι δεμένοι πισθάγκωνα και άλλοι δεμένοι μεταξύ τους και έφεραν θανατηφόρο χτύπημα στο κεφάλι με αμβλύ αντικείμενο. Η εκτέλεσή τους συνδέεται με την περίοδο πολιτικών αναταραχών του 7ου αιώνα π.Χ.

[←] Ο χώρος της ανασκαφής των «Δεσμωτών» στο ΚΠΙΣΝ.
ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων,
φωτογράφος: Γ. Ασβεστάς

[→] Ομαδική ταφή ανδρών από το σύνολο των «Δεσμωτών του Φαλήρου».
ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων,
φωτογράφος: Γ. Ασβεστάς

Η σπουδαιότητα του ευρήματος των «Δεσμωνών» οδήγησε στην υπουργική απόφαση της κατά χώραν διατήρησης. Για την τεκμηρίωσή του χρησιμοποιήθηκαν οι πιο σύγχρονες και ακριβείς μέθοδοι αποτύπωσης και βιοαρχαιολογίας.

«Σε αυτό το τοπίο δεν μπορούσαν να γίνουν πολλά πράγματα, οι χρήσεις του ήταν περιορισμένες. Δεν μπορούσε να κτιστεί ένας οικισμός, δεν μπορούσαν να κατασκευαστούν τοίχοι σπιτιών και δάπεδα κατοικίας. Ο μόνος τρόπος με τον οποίον μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ήταν για να προσφέρει κατοικία σε ανθρώπους που δεν είχαν ανάγκη πια ούτε να στεγαστούν, ούτε να φάνε, ούτε να εργαστούν, αλλά μόνο να εναποτεθούν για το τελευταίο τους ταξίδι στον άλλο κόσμο.»

Στέλλα Χρυσουλάκη, αρχαιολόγος,
διευθύντρια της ανασκαφής της Νεκρόπολης.

[←] Ομαδική ταφή ανδρών που έφεραν σιδηρά δεσμά στους καρπούς έπειτα από βίαιο θάνατο, 7ος αιώνας π.Χ. Μοναδικό εύρημα, γνωστό με το όνομα «Οι Δεσμώνες του Φαλήρου». ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων, φωτογράφος: Γ. Ασβεστάς

[→] Απόσπαση αγγείου με ταφή από τον χώρο της ανασκαφής στο ΚΠΙΣΝ για να μεταφερθεί στο εργαστήριο συντήρησης. ΥΠΠΟΑ, ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων, φωτογράφος: Γ. Ασβεστάς

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Η κατασκευή του ΚΠΙΣΝ διήρκησε από το 2012 έως το 2017. Με την ολοκλήρωση του έργου, το ΙΣΝ παρέδωσε το ΚΠΙΣΝ στην Ελληνική Πολιτεία και τους πολίτες, ανακοινώνοντας τη δέσμευσή του για έμπρακτη υποστήριξη του έργου τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του, αλλά και τη στήριξη των δύο οργανισμών, ΕΒΕ και ΕΛΣ, για τη μετάβασή τους στο νέο τους «σπίτι». Από τη σύλληψη της ιδέας για τη δημιουργία του ΚΠΙΣΝ, έως και τον Φεβρουάριο του 2026, το ΙΣΝ θα έχει διαθέσει στο ΚΠΙΣΝ συνολικά 641 εκατομμύρια ευρώ.

Το ΚΠΙΣΝ αποτελεί την πρώτη σύμπραξη δημόσιου-ιδιωτικού τομέα αυτού του είδους στην Ελλάδα. Στον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης, το ΚΠΙΣΝ είναι το πρώτο ευρωπαϊκό πολιτιστικό έργο μεγάλης κλίμακας με πιστοποίηση LEED Platinum, και το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος αποτελεί παγκοσμίως τον μεγαλύτερο δημόσιο μεσογειακό κήπο.

Επίσης, έχει συνάψει συνεργασίες με πάνω από 40 διεθνείς φορείς, συμπεριλαμβανομένου του Lincoln Center for the Performing Arts στη Νέα Υόρκη, μέσω του Stavros Niarchos Foundation-Lincoln Center (SNF-LC) Agora Initiative, και έχει ήδη κερδίσει μια θέση στον παγκόσμιο χάρτη ως ένα σύγχρονο τοπόσημο, φιλοξενώντας κορυφαίες εκδηλώσεις, όπως την ομιλία του Προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών, Barack Obama, τον Νοέμβριο του 2016, και τη Σύνοδο EuroMED7 των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων των Μεσογειακών Χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

[→] Άποψη του ΚΠΙΣΝ
από το Πάρκο Σταύρος Νιάρχος.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

«Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος από την πρώτη στιγμή έφεξε σαν λαμπερό αστέρι. Αυτό από μόνο του δεν έγινε τυχαία. Σκληρή δουλειά, άψογες συνεργασίες σε όλα τα επίπεδα, συνεχής ροή, κοινό όραμα και κοινός στόχος. Όλα τα παραπάνω οδήγησαν σε ένα πανέμορφο δημιούργημα, που φτιάχτηκε εδώ στον εγκαταλελειμμένο χώρο του Φαληρικού Δέλτα. Το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος παραδίδεται εξ ολοκλήρου στην ελληνική Πολιτεία, στην ελληνική κοινωνία. Σήμερα γίνεται δικό σας.»

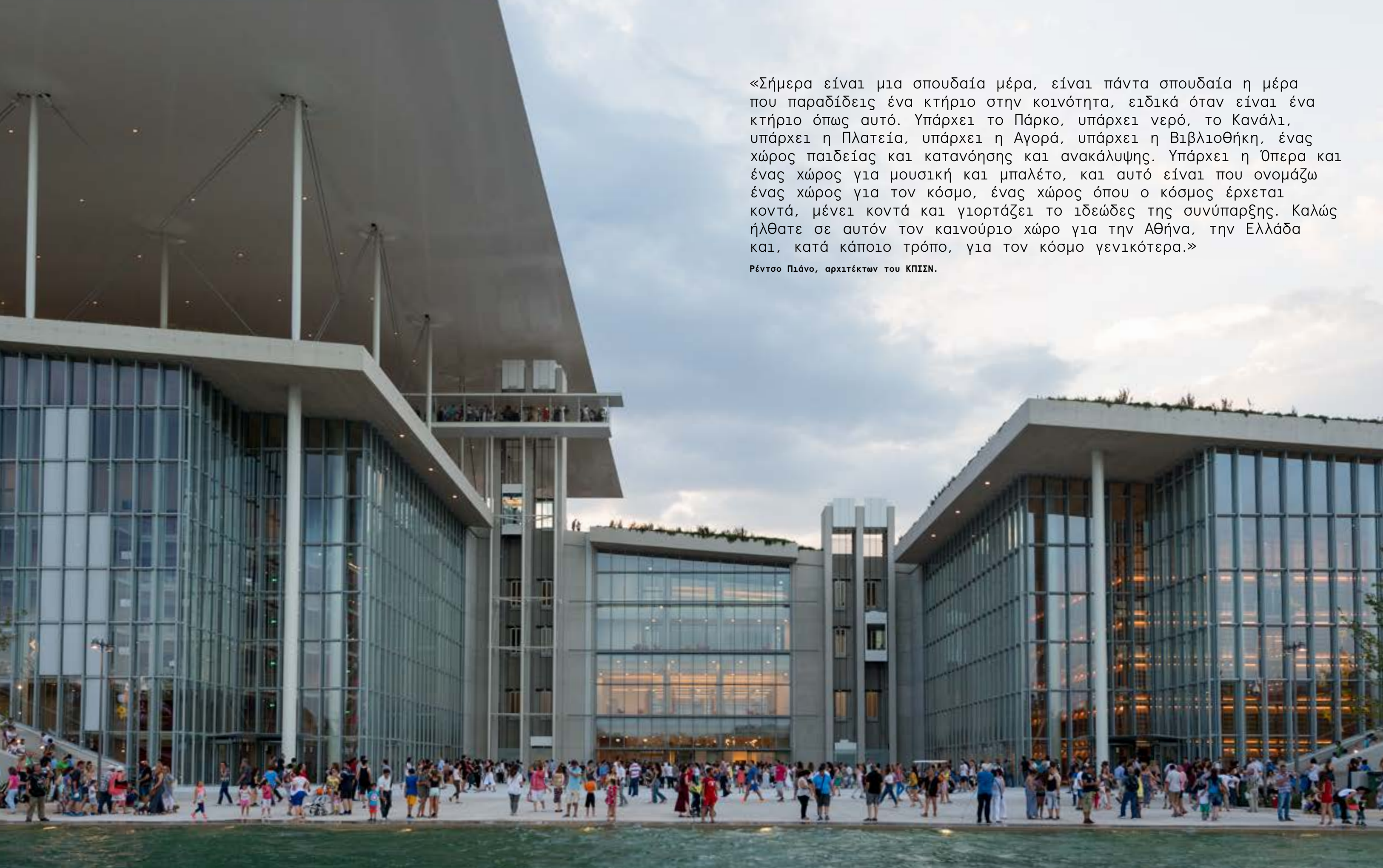
Απόσπασμα από την ομιλία
του Ανδρέα Δρακόπουλου,
προέδρου του ΙΣΝ, κατά την τελετή
παράδοσης του ΚΠΙΣΝ στην Ελληνική
Πολιτεία στις 23 Φεβρουαρίου 2017.

[←] Η μεγάλη γιορτή
των εγκαινίων του ΚΠΙΣΝ, 2017
ΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Δημητρακόπουλος

[→] Τελετή παράδοσης του ΚΠΙΣΝ
στην ελληνική Πολιτεία και
τους πολίτες, 23-2-2017.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

[↕] Άποψη της Αγοράς,
του κτηρίου της Εθνικής
Βιβλιοθήκης της Ελλάδος
και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

«Σήμερα είναι μια σπουδαία μέρα, είναι πάντα σπουδαία η μέρα που παραδίδεις ένα κτήριο στην κοινότητα, ειδικά όταν είναι ένα κτήριο όπως αυτό. Υπάρχει το Πάρκο, υπάρχει νερό, το Κανάλι, υπάρχει η Πλατεία, υπάρχει η Αγορά, υπάρχει η Βιβλιοθήκη, ένας χώρος παιδείας και κατανόησης και ανακάλυψης. Υπάρχει η Όπερα και ένας χώρος για μουσική και μπαλέτο, και αυτό είναι που ονομάζω ένας χώρος για τον κόσμο, ένας χώρος όπου ο κόσμος έρχεται κοντά, μένει κοντά και γιορτάζει το ιδεώδες της συνύπαρξης. Καλώς ήλθατε σε αυτόν τον καινούριο χώρο για την Αθήνα, την Ελλάδα και, κατά κάποιο τρόπο, για τον κόσμο γενικότερα.»

Ρέντσο Πιάνο, αρχιτέκτων του ΚΠΙΣΝ.

VII. 2001-Σήμερα

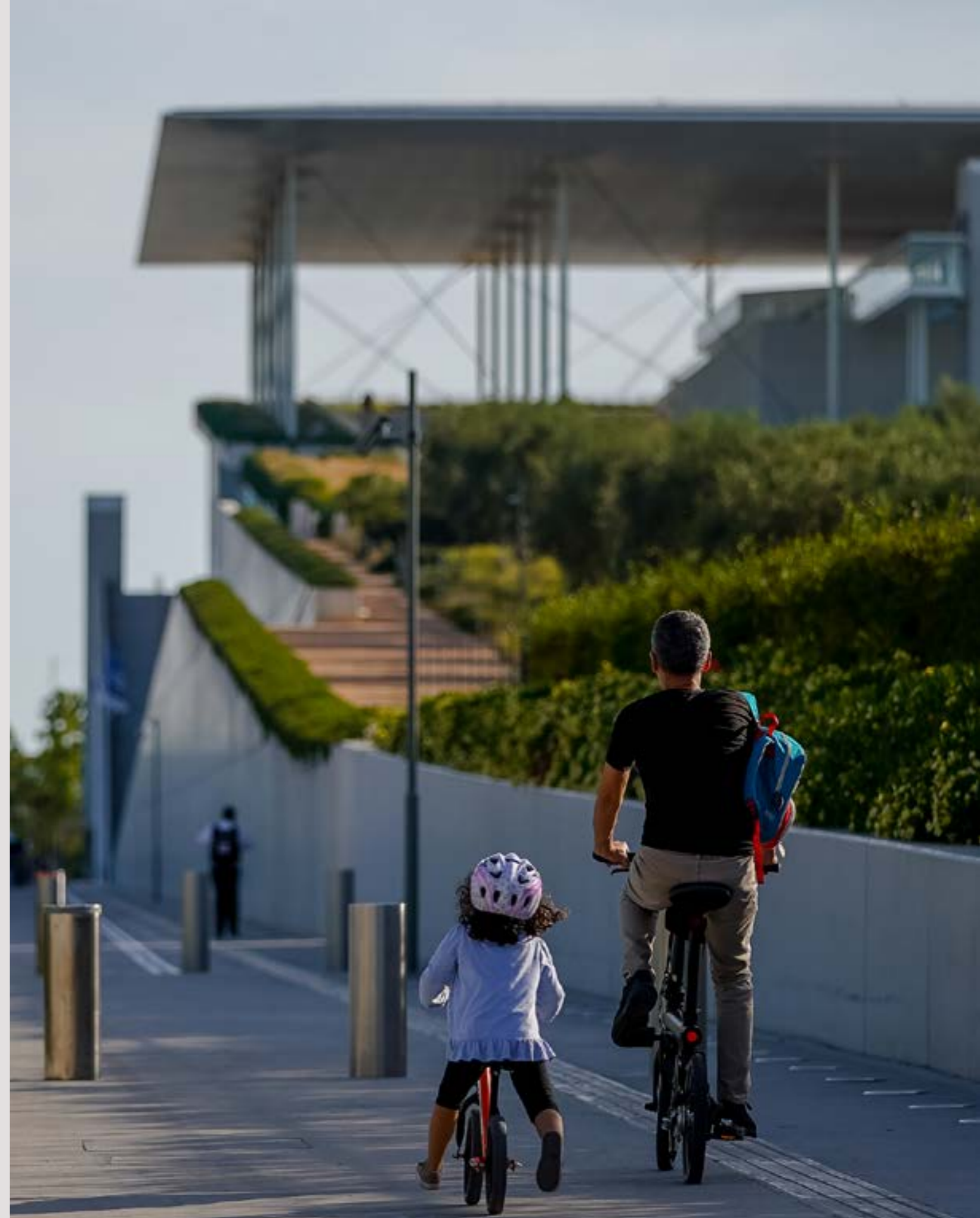
Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Ο ρόλος του ΚΠΙΣΝ στην ελληνική κοινωνία είναι κομβικός με αδιαμφισβήτητη επίδραση σε κοινωνικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό επίπεδο. Αποτελεί τον τρίτο στην προτίμηση των ξένων επισκεπτών πολιτιστικό χώρο της Αθήνας, μετά το Μουσείο της Ακρόπολης και το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, σύμφωνα με έρευνα του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών, τον Σεπτέμβριο του 2021.

Μέσα στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του το ΚΠΙΣΝ έχει καταφέρει να αναδειχθεί σε διεθνή προορισμό, με εκατομμύρια επισκέπτες από ολόκληρο τον κόσμο. Αποτελεί σήμερα έναν ανοιχτό για όλους, δημόσιο, ποιοτικό, ασφαλή και περιβαλλοντικά βιώσιμο χώρο, ο οποίος συνεχίζει διαρκώς να εξελίσσεται, να διευρύνει το έργο του, να αγκαλιάζει τον κόσμο και να αγκαλιάζεται από αυτόν.

[←][→] Δραστηριότητες αναψυχής στο ΚΠΙΣΝ.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Ν. Καρανικόλας

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

«Από τον Αύγουστο του 2016, όταν το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος υποδέχτηκε τους πρώτους επισκέπτες του, μέχρι σήμερα έχει καταγραφεί στη συνείδηση του κοινού, όχι μόνο ως αρχιτεκτονικό τοπόσημο αλλά και ως ανοιχτός δημόσιος χώρος, όπως ακριβώς το οραματίστηκε το Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Η πολυσυλλεκτικότητα στις εκδηλώσεις και τις δράσεις και η δυνατότητα να βρει ο καθένας κάτι που τον ενδιαφέρει, αποτελεί στόχο. Έτσι το πρόγραμμα καλύπτει ένα ευρύ φάσμα δράσεων, μικρής και μεγάλης κλίμακας, το οποίο ξεδιπλώνεται κυριολεκτικά 365 μέρες τον χρόνο. Παράλληλα η συνύπαρξη της Εθνικής Βιβλιοθήκης Ελλάδος και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος δημιουργεί ευκαιρίες για συνεργασίες που λειτουργούν πολλαπλασιαστικά στο έργο και των τριών φορέων.»

Έλλη Ανδριοπούλου, πρόεδρος και διευθύνουσα σύμβουλος του ΚΠΙΣΝ.

[→] Νυχτερινή άποψη του κτηρίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος και της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Ε. Βλάχου

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

Ο αλησμόνητος γενικός διευθυντής της ΕΒΕ Φίλιππος Τσιμπόγλου διηγείται:

«Σε αυτόν τον χώρο, που στους αιώνες άλλαξε τόσες χρήσεις, βρέθηκε να είναι γόνιμο το έδαφος για τη στερέωση της αποστολής της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος. Με την εγκατάστασή της στον χώρο αυτόν, δόθηκε η δυνατότητα να μεταφερθούν με ασφάλεια οι συλλογές και να λειτουργήσει προς όφελος του ερευνητικού κοινού, και επιπλέον με τη δανειστική βιβλιοθήκη που δημιουργήθηκε, να ανοίξει τις πόρτες της η Εθνική Βιβλιοθήκη, στο ευρύ κοινό, σε όλες τις ηλικίες.»

[→] Το αναγνωστήριο της ΕΒΕ.
ΕΒΕ, φωτογράφος: Ν. Καρανικόλας

VII. 2001-Σήμερα

Χώρος Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ)
Μετασχηματισμός 3

«Η Εθνική Λυρική Σκηνή έχει μια ιστορία πάνω από 80 χρόνια. Για πολλά χρόνια βρισκόταν στο κέντρο της Αθήνας, στο Θέατρο Ολύμπια, το οποίο όμως δεν ήταν δυνατόν να καλύψει τις μεγάλες ανάγκες, που έχει το λυρικό θέατρο. Επομένως υπήρχε πάντα η βαθιά επιθυμία όλων των ανθρώπων της Εθνικής Λυρικής Σκηνής για ένα αξιόλογο σπίτι, ένα θέατρο, το οποίο θα μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες που έχει η όπερα σήμερα. Φανταστείτε τι τεράστια ικανοποίηση και χαρά υπήρξε, όταν έμαθε ο Οργανισμός ότι στο Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος, εκτός από την Εθνική Βιβλιοθήκη, θα στεγαζόταν και η Εθνική Λυρική Σκηνή.»

Γιώργος Κουμεντάκης, καλλιτεχνικός διευθυντής της ΕΛΣ.

[→] Αίθουσα Σταύρος Νιάρχος, ΕΛΣ
Παράσταση «Λαίδη Μάκβεθ του
Μτσενακ», 2019.
ΕΛΣ, φωτογράφος: Α. Σιμόπουλος

Η ιστορία του χώρου
του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
συνεχίζεται...

Ο Λαβύρινθος σχεδιάστηκε
από τις αρχιτέκτονες τοπίου
Deborah Nevins και Έλλη Παγκάλου.
ΚΠΙΣΝ, φωτογράφος: Γ. Γερόλυμπος

Στην επιμέλεια κειμένων έχει συμβάλει η μουσειολόγος Μ. Μούλιου.

Η ταξινόμηση και η σάρωση του αρχαιακού υλικού πραγματοποιήθηκε από τις Ε. Καφετζή, Μ. Καρδαμίκη, Β. Νικολακοπούλου. Η συντήρηση των τεκμηρίων που συμπεριλήφθηκαν στο βιβλίο υλοποιήθηκε από τους Μ. Σωτηροπούλου, Ε. Ελευθεράκη και Φ. Κουκουβίνο.

Στην έρευνα του αρχαιακού υλικού και των βιβλιογραφικών πηγών συνέβαλαν οι Μ. Γιαννοπούλου και Μ. Καρδαμίκη.

Η κινηματογράφηση των συνεντεύξεων, αποσπάσματα των οποίων συμπεριλήφθηκαν στο βιβλίο, έγινε από την εταιρία AbFab productions, στο πλαίσιο της δημιουργίας μίας δεκαπεντάλεπτης ταινίας, η οποία προβάλλεται στο πλαίσιο της μόνιμης έκθεσης στην ΕΒΕ.

Οι φωτογραφίες των Ε. Γρατσία, Στ. Καράβατου, J. Vanderpool προέρχονται από το Φωτογραφικό Αρχείο της MONUMENTA, των ετών 2022-2023.

Η έρευνα και η συλλογή πληροφοριών για την ιστορία του Δέλτα Φαλήρου και του χώρου όπου βρίσκεται σήμερα το ΚΠΙΣΝ βασίστηκαν:

- Στο αρχαιακό υλικό της κατασκευαστικής εταιρίας του Μεσοπολέμου «Εργοληπτική Α.Ε.», το οποίο έχει περιέλθει στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος.
- Στη συλλογή τεκμηρίων του συλλέκτη Γιάννη Λάμπρου για τον Ιππόδρομο και την ευρύτερη περιοχή.
- Στα αρχεία των αναβατών Τ. Ιωακείμης, Λ. Σιατούνη και Η. Σιατούνη.
- Σε συνεντεύξεις με τους αναβάτες του Ιπποδρόμου Καλλιθέας και κατοίκους των Τζιτζιφιών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν το 2022 από την Ε. Γρατσία.
- Στο αρχαιακό υλικό του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) και του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος (ΙΣΝ).

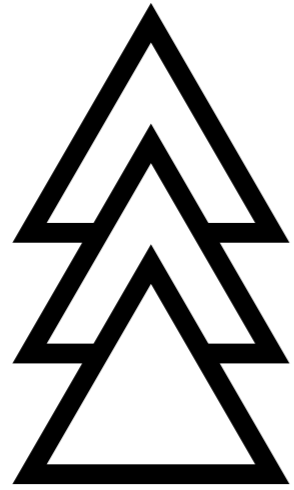
- Καζά-Παπαγεωργίου, Κ. 2017. Το Φάληρο και ο Φαληρικός Λιμένας, *ΑΕ 156*, 223-242.
- Κεραμόπουλλος, Α. 1923. *Ο Αποτυμπανισμός. Συμβολή αρχαιολογική εις την ιστορίαν του ποινικού δικαίου και την λαογραφία* (Αθήνα).
- Κουρουγιώτης, Κ. 1911. Εξ Αττικής. Α'. Ανασκαφαί Παλαιού Φαλήρου, *ΑΕ*, 246-251.
- Κωτσάκη, Αμ. 2007. *Αλέξανδρος Νικολούδης 1874-1944* (Αθήνα).
- Λάμπρου, Γ. 2018. *Ο πολιτικός μηχανικός Ανδρέας Κ. Δρακόπουλος*, MONUMENTA (Αθήνα).
- Λερίου, Α. - Μουρουγκλού, Α. 2006. *Καλλιθέα. Όψεις της ιστορίας του δήμου και της πόλης*, Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Καλλιθέας.
- Λερίου, Α. 2017. *Παλιό Φάληρο. Όψεις της ιστορίας της πόλης και του Δήμου*, Δήμος Παλαιού Φαλήρου.
- Μπίρης, Κ. 1996. *Αι Αθήναι από του 19ου εις τον 20όν αιώνα* (Αθήνα).
- Πελεκίδης, Σ. 1916. Ανασκαφαί Φαλήρου, *ΑΔ 2*, 13-64.
- Τραυλός, Ι. 1993. *Πολεοδομική εξέλιξις των Αθηνών* (Αθήνα).
- Τριανταφυλλίδης, Τ. 1972. *Άστυ Καλλιθέας 1884-1972. Ιστορία, λεύκωμα, οδηγός*, εκδόσεις Εφημερίδα «Η Καλλιθέα».
- Χρυσουλάκη, Σ. 2013. Ανασκαφικές εργασίες, Δέλτα Φαλήρου, *ΑΔ 68*, 89-92.
- Χρυσουλάκη, Σ. 2020. Ομαδικό πορτρέτο με ένα νεκρό, *The art of Crime 8*, 132-141.

Οι δεσμώτες του Φαλήρου: ένα τρισδιάστατο μοντέλο ενός ομαδικού τάφου που βρέθηκε κατά την ανασκαφή του νεκροταφείου στο Δέλτα Φαλήρου. Μια συνεργασία μεταξύ της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πειραιώς και Νήσων και του Σουηδικού Ινστιτούτου Αθηνών, διαθέσιμο στο <https://www.sia.gr/el/articles.php?tid=521> 2021-09-09

LEV ένας τζαζ πιανίστας στην Ελλάδα των 50s, διαθέσιμο στο <https://diskoryxeion.blogspot.com/2012/02/lev-50s.html>

Ιππόδρομος, Φάληρο, 1991, Φωτογραφίες από τον παλιό Ιππόδρομο στις Τζιτζιφιές, εκεί που τώρα βρίσκεται το Κέντρο Πολιτισμού Σταύρος Νιάρχος, διαθέσιμο στο <https://propaganda.gr/art/ippodromos-faliro-1991/>

Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) διαθέσιμο στο <https://www.snf.org/el/ergo/dorees/oles-oi-dorees/kentro-politismou-idryma-stayros-niarhos-ae-kataskeyastikes-ergasies-2006/>

Το βιβλίο ιχνηλατεί την ανθρώπινη παρουσία και ζωή στον χώρο του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ) και στην ευρύτερη περιοχή, που περιλαμβάνει τις Τζιτζιφιές, την Καλλιθέα και το Παλαιό Φάληρο.

Οι προφορικές μαρτυρίες και κυρίως το αρχειακό υλικό αποτελούν αρωγούς στην προσπάθεια αυτή. Η παρούσα έκδοση συνιστά μια εικονογράφιση της ιστορίας και των μετασχηματισμών του τόπου του ΚΠΙΣΝ.

Με αποκλειστική δωρεά από το:

ΙΣΝ / SNF

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS FOUNDATION